

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА «ЗАХИСТ»
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА «DE JURE»

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ
ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ Й ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ:
НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА
ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Матеріали
науково-теоретичної конференції здобувачів вищої освіти
(Київ, 8 грудня 2022 року)

*Присвячено Всесвітній акції
«16 днів проти насильства»*

Київ
2022

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА «ЗАХИСТ»
ЮРИДИЧНА КЛІНІКА «DE JURE»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ
ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ Й ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ:
НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА
ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Матеріали
науково-теоретичної конференції здобувачів вищої освіти
(Київ, 8 грудня 2022 року)

*Присвячено Всесвітній акції
«16 днів проти насильства»*

Київ
2022

Редакційна колегія:

Лук'янець-Шахова В. С., помічниця ректора з гендерних питань Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Калиновський О. В., заступник начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

Горбач-Кудря І. А., старший викладач кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;

Лях Н. В., старший викладач кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ;

Федоровська Н. В., старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 21 грудня 2022 року (протокол № 4).

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє висловлені позиції та не несе відповідальності за їх зміст.

3-122 **Забезпечення** запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі й торгівлі людьми: національна практика та зарубіжний досвід [Текст]: матеріали наук.-теорет. конф. (Київ, 8 груд. 2022 р.) / [редкол.: В. С. Лук'янець-Шахова, О. В. Калиновський, І. А. Горбач-Кудря та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. – 142 с.

УДК 343.85:343.541

ЗМІСТ

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Комаринська Ю. Б. ВОРОЖІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ МОТИВ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ.....	7
Лук'янець-Шахова В. С. ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ.....	11
Пендюра М. М. ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК ПРЕВЕНЦІЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'І.....	16

НАУКОВІ РОЗДУМИ

Бойко К. М. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА МОЛОДІ	21
Бразалук М. Ю. СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ	27
Ганус Л. М. ФОРМИ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА ЗА СТАМБУЛЬСЬКОЮ КОНВЕНЦІЄЮ.....	29
Данилюк М. Д. СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ.....	32
Джаман А. І. ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РОБОТУ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	36
Заєць А. С. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	40

Козубенко А. М. СПЕЦІАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНІ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ	46
Кравський О. О. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	53
Мазур А. С. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЖЕРТВАМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	55
Мельничук А. М. ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ	59
Михайлюк І. О. ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ВІД ЯКОГО ПОТЕРПАЮТЬ БІЖЕНЦІ ЗА КОРДОНОМ	62
Нагорна А. О. ПЕРСПЕКТИВИ ПОШИРЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	65
Озірна Є. І. СВІДОК ПРИ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВІ	69
Олексин Х. Л. ВИЯВЛЕННЯ ФАКТОРІВ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	72
Панасюк В. В. ПОНЯТТЯ СИСТЕМАТИЧНОСТІ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ВЧИНЕНОГО ЩОДО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ	76
Пильо Д. І. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ ПСИХОЛОГА У СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЯХ ЗА УЧАСТІ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ	80
Пелех К. Б. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ПРОТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	82

Ротт А. О. ПОЛІЦЕЙСЬКІ ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ПРОТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ	85
Савка Н. І. ЛАТЕНТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМА ВИЯВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'ЯХ	89
Сміжак Б. В. ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З КРИВДНИКАМИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ОФІЦЕРОМ ГРОМАДИ	92
Сокол О. І. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИ, ЩО ВЧИНЯЄ ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО	97
Старинець А. Ю. СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ, ДЕ ЧОЛОВІКИ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	101
Танчик К. А. ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ВИНЕСЕННЯ ОФІЦІЙНОГО ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ЗАХОДУ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	106
Ткачук Ю. А. ПРОТІДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ, ЗАПОБІГАННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА ГЕНДЕРНО- ОБУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО В ЗОНІ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	111
Толокольнікова А. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	115
Франчук Ю. О. ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ.....	118
Хорольська А. С. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЧОМУ ПРОБЛЕМИ ЗАГОСТРИЛИСЯ ТА ЯК ЇХ ДОЛАТИ.....	123
Хохлюк В. Ю. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ КРАЇНИ-АГРЕСОРА ЯК ПРОБЛЕМА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ...	127

Цимбал Є. А. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ТА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ	130
Черкас К. Ш. ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА ТА ЖОРСТКОГО ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ.....	132
Швед А. С. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ПРОЯВАМ НАСИЛЬСТВА	135
Янковська О. Ю. НЕЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖІНОК ВІЙСЬКОВОЮ ФОРМОЮ ЯК ПОРУШЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ	139

Комаринська Ю. Б.,

кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ВОРОЖІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ МОТИВ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Аналіз слідчої та судової практики в Україні дозволяє стверджувати, що домашнє насильство не обмежується вчиненням лише одного кримінального правопорушення. Переважно обираючи спосіб чинення контролю та тиску на потерпілого, правопорушник, відчуваючи свою безкарність та неспроможність потерпілого протидіяти його діям, посилює свою агресію обираючи все більш небезпечні засоби.

Мотивами вчинення зазначеної категорії кримінальних правопорушень є наступні: 1) кримінальні правопорушення вчиненні з ворожих мотивів, які проявляються у стані емоційного збудження правопорушника; 2) кримінальні правопорушення вчиненні з мотивів зміцнення свого авторитету у сім'ї; 3) кримінальні правопорушення вчиненні з мотивів збереження сім'ї; 4) кримінальні правопорушення вчиненні з мотивів ревності; 5) кримінальні правопорушення вчиненні з корисливих мотивів [1, с. 100].

Найбільш поширеним є ворожі мотиви. Також, слід зазначити, що з ворожих мотивів вчиняють такі кримінальні правопорушення як вбивство, нанесення різного ступеня тяжкості тілесних ушкоджень не лише правопорушником, який чинить домашнє насильство, а й потерпілими або свідками такого насильства.

Бондарь В.Є. зазначає, що ворожі мотиви насильницької злочинної поведінки в сім'ї це коли у правопорушника виникало бажання знищити жертву або завдати їй значної шкоди [2]. Саме такі відчуття виникають у жертви в результаті систематичних знущань на нею, або у інших членів родини, які постійно спостерігають насильство і прагнуть захистити жертву.

Як приклад доречно навести вирок по справі № 737/107/22 Куликівського районного суд Чернігівської області. Так 26

грудня 2021 року близько 17 години 00 хвилин ОСОБА_4 , в будинку АДРЕСА_1 , за місцем свого проживання та за місцем проживання його сина ОСОБА_7 з яким перебував у неприязних стосунках через постійні сімейні сварки, захищаючи невістку ОСОБА_6, в ході чергового конфлікту, під час якого ОСОБА_7 намагався завдати йому тілесних ушкоджень та погрожував вбивством, перемістившись до коридору будинку, у той момент, коли ОСОБА_7 тримав його за шию, діючи умисно, з метою самозахисту і припинення подальшого застосування насильства з боку ОСОБА_7, маючи можливість захистити своє життя та здоров'я без заподіяння потерпілому смерті, усвідомлюючи суспільно - небезпечний характер своїх дій, передбачаючи їх суспільно небезпечні наслідки у вигляді смерті потерпілого і хоча не бажаючи, але свідомо припускаючи їх настання, у присутності невістки ОСОБА_6 , яка намагалась зупинити ОСОБА_7 та захистити обвинуваченого, схопив ніж, який знаходився на столі в коридорі та умисно наніс ОСОБА_7 один удар в область грудної клітки з лівої сторони, чим спричинив ОСОБА_7 згідно висновку експерта №1490 від 26.12.2021 року тілесне ушкодження у вигляді проникаючого колото-різаного поранення грудної клітки з ушкодженням серця, що призвело до гострої внутрішньої артеріальної кровотечі, від якої останній ІНФОРМАЦІЯ_2 помер на місці події. Тим самим ОСОБА_4 застосував спосіб захисту, який явно не відповідав небезпечності посягання та обставинці захисту, тобто перевищив межі необхідної оборони [3].

Також Бондарь В.Є. окремо виділяє «мотив оборони». На наш погляд, зазначена група мотивів перекликається з ворожими мотивами. Адже саме бажання припинити знущання прирівнюється до бажання позбутися того хто його чинить.

Продан Т. В. зазначає, що жінка, яка піддається частому насильству, може в подальшому вчинити суспільно небезпечне діяння щодо свого кривдника. Так, звісно, не всі жінки будуть вчиняти кримінальні правопорушення, проте, як ми вже зазначили, жінки з різними преневротичними станами, неврологічними розладами на фоні останньої краплі можуть вчинити протиправне діяння. Зокрема, проаналізувавши вироки у кримінальних справах за період 2006–2019 років (вибірка – 1298 вироків із 12 424 судових справ Єдиного державного реєстру судових рішень, похибка становить 4%) ми дійшли висновку, що жінки, які вчиняли насильницькі кримінальні правопорушення, задовольняли потреби в: 1) самоствердженні;

2) повазі; 3) домінуванні; 4) безпеці; 5) потреби матеріального характеру (Unified State Register of Judgments, 2021). З вищенаведених потреб саме задоволення потреби в безпеці насильницьким шляхом послугувало реакцією на постійне застосування насильства щодо жінки [4, с. 131]. Потреба в безпеці, як зазначає В.М. Пасічник, є однією з базових людських потреб, яка полягає передусім у необхідності захисту людського життя, забезпечення стабільності умов його існування, від чого залежить задоволення інших її потреб [5]. А тому не дивно, що жертва домашнього насильства під впливом агресії як форми насильницької поведінки, зумовленої особливостями психічного стану, забезпечує в такий спосіб потребу в безпеці, оскільки це викликає в неї почуття впевненості в собі [4, с. 202; 1, с. 100].

Також важливого значення для обрання тактики розслідування має той факт, що у випадку вчинення кримінального правопорушення, що сталося як «відповідь» на домашнє насильства, жінки воліють замовчувати факт систематичного насильства над нею. Переважно жінки соромляться розповісти про такий ганебний досвід, остерігаючись осуду зі сторони суспільства, що потерпіла не припинила такі дії уходом від кривдника, не звернулася до відповідних служб за допомогою, намагалася приховувати синці та садни, тощо.

Отже під час розслідування кримінальних проваджень даної категорії слідчому слід пам'ятати, що не все так однозначно, як може здатися на перший погляд і після первинного огляду місця події. А саме:

1. Латентність таких правопорушень криється в особі як потерпілого так і правопорушника, обрання способу вчинення правопорушення залежить не лише від вмінь та навичок особи, а й від її віку, положення в сім'ї, психологічного стану, тривалості та систематичності обстановки насильства, ступеню загрози такого насильства, тощо. Саме тому особа потерпілого та злочинця є основоположним елементом криміналістичної характеристики методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством.

2. З метою належної кваліфікації кримінального правопорушення пов'язаного із домашнім насильством та забезпечення справедливого покарання винної особи варто розуміти, що правопорушником у цій категорії злочинів можуть бути: 1) особа-кривдник, тобто людина (може бути не одна), яка чинить систематичне насильство відносно членів сім'ї; 2) особа-жертва домашнього насильства, тобто злочинні дії направлені

відносно кривдника; 3) третя особа, яка вчиняє ці дії, захищаючи жертву домашнього насильства.

3. Слідчий повинен ґрунтовно вивчати та досліджувати особливості особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, що є наслідком систематичності чинення домашнього насильства, тобто як тих осіб, які його чинять, так і осіб відносно яких воно вчинене. Особа злочинця та потерпілого завжди пов'язані та намагаються, в силу психологічного стану, приховати ступінь конфлікту між ними.

Список використаних джерел

1. Комаринська Ю. Б. Мотиви вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. *Юридична психологія*. 2022. № 1(30). С. 94–102. DOI: <https://doi.org/10.33270/03223001.94>.

2. Бондар В.Є. (2009) Насильство в сім'ї: психологічні засади профілактики дільничними інспекторами міліції: монографія. К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 164 с.

3. Судове провадження 1-кп/737/17/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106527225> .

4. Продан Т. В. (2021) Кримінальна агресія як реакція на домашнє насильство // ПРАВО І СУСПІЛЬСТВО № 1 / 2021. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.1.31>.

5. Пасічник В.М. (2011) Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою. *Демократичне врядування*. 2011. Вип. 7. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVr_2011_7_7.pdf.

Лук'янець-Шахова В. С.,
помічник ректора з гендерних питань,
професор кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ

Метою даної роботи є короткий огляд гендерно зумовленого насильства, та сексуального насильства зокрема, під час конфліктних і постконфліктних ситуацій, його основні форми та їх визначення. Форми сексуального насильства, пов'язаного із конфліктом, охоплюють сексуальне рабство, примус до проституції, примусову вагітність, примусову стерилізацію, примусові аборти, калічення жіночих статевих органів, примусові шлюби, сексуальні домагання, примусові перевірки незайманості, примус до публічного роздягання. Однак, найбільш поширеними є зґвалтування. Основна проблема полягає в тому, що безкарність за такі злочини сприяє подальшому зростанню насильства щодо жінок. Притягнення до відповідальності ж дозволить знизити кількість таких злочинів. Саме тому, держави повинні вживати відповідних заходів, як правових, так і неправових, задля забезпечення попередження та криміналізації актів сексуального насильства, пов'язаного із конфліктом, а також покарання за нього.

За останнє десятиліття тісний взаємозв'язок між гендерно зумовленим насильством, зокрема сексуальним, та збройними конфліктами привертає до себе все більше уваги міжнародної спільноти. Результатом впливу та наслідків насильства щодо жінок стали чисельні спроби розв'язати питання відповідальності та безкарності злочинців, в першу чергу, за допомогою забезпечення доступу до механізмів правосуддя та їх ефективності. Попри зусилля, спрямовані на вирішення проблем гендерно зумовленого насильства у конфліктних і постконфліктних районах та підвищення обізнаності щодо цих проблем, це явище все ще залишається серйозною проблемою.

Найбільш поширеними формами гендерно-обумовленого насильства під час конфлікту є зґвалтування та інші форми сексуального насильства. Зґвалтування в умовах конфлікту часто носять особливо жорстокий характер і часто включають групові зґвалтування та зґвалтування з використанням сторонніх предметів. Широко поширені також інші форми сексуального

насильства, особливо примусове оголення тіла, обшуки з повним роздяганням та інші акти публічного приниження. Ці та інші акти сексуального насильства, такі, як примусова вагітність або примусові аборти, часто є частиною навмисної військової стратегії, що використовуються для дестабілізації цивільного населення та наруги над честю протиборчих сил.

Викрадення та поневолення також є частими формами гендерно зумовленого насильства в районах конфліктів. Жінки та дівчата з числа цивільного населення викрадаються окупаційними збройними групами та доставляються до місць дислокації збройних груп для «надання» як сексуальних, так і побутових послуг.

У справі Akayesu Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди (МКТР) постановив, що сексуальне насильство «будь-яким актом сексуального характеру, що вчиняється щодо будь-якої особи за обставин, які носять примусовий характер» [1]. Однак, вживаний тут термін «акт сексуального характеру» є доволі широким, а його складові можуть варіюватися від вчинення фізичних дій до коментарів із сексуальним підтекстом на адресу іншої особи. Крім того, термін «примусовий» слід розуміти в широкому сенсі та включати до нього не лише прояв фізичної сили, а й погрози, залякування, вимагання та інші форми примусу. Тому далі було постановлено, що «сексуальне насильство не обмежується фізичним вторгненням в людське тіло і може включати дії, не пов'язані з проникненням або навіть фізичним контактом».

З цього визначення випливає, що сексуальне насильство виходить за рамки самого лише звалтування. Однак, наразі все ще не вироблена чітка позиція, чи існує мінімальний поріг серйозності для того, щоб розглядати те чи інше діяння як «сексуальне насильство», коли воно відбувається в умовах примусу [2].

Статут Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) передбачає кримінальну відповідальність за «сексуальне рабство, примус до проституції, примусову вагітність, примусову стерилізацію або будь-яку іншу форму сексуального насильства аналогічної тяжкості» [3]. Цей перелік охоплює найбільш серйозні форми сексуального насильства, які підпадають під юрисдикцію МКС, але не є вичерпним. Більше того, він не визначає мінімальний поріг тяжкості діяння, яке повинно кваліфікуватись як «сексуальне насильство».

Додатковий перелік прикладів сексуального насильства можна знайти у рішеннях міжнародних трибуналів, наприклад, торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації, калічення жіночих статевих органів, сексуальна експлуатація, примусові аборти, примусові шлюби, сексуальні домагання, примусові перевірки незайманості та примус до публічного роздягання були кваліфіковані у як сексуальне насильство [4].

Що стосується визначення злочину зґвалтування, то на міжнародному рівні воно було сформовано у трьох основних рішеннях Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди (далі – МКТР) та Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії (далі – МТКЮ). Першим з них є рішення у справі Akayesu, яку розглядав МКТР, та в якій було сформовано доволі широке визначення зґвалтування – «фізичне вторгнення сексуального характеру, що вчиняється по відношенню до особи в умовах примусу» [1]. МТКЮ у справі Furundžija сформулював більш точне визначення зґвалтування, додавши до нього складові елементи діянь. Так, зазначивши, що у положеннях міжнародного договірною або звичаєвого права немає елементів зґвалтування, МТКЮ провів порівняльний аналіз, з тим щоб вивести так звані «загальні характеристики» зґвалтування в кримінальному праві основних правових систем [2]. Трибунал дійшов висновку, що об'єктивними елементами зґвалтування є: «і) сексуальне проникнення, нехай навіть незначне: а) геніталій насильника або будь-якого іншого предмета, що використовується виконавцем, вагінально або анально, або б) геніталій насильника орально; іі) шляхом примусу, сили або погрози силою по відношенню до жертви або третьої особи» [5].

Пізніше, у справі Kunarac, МТКЮ визнав, що попереднє визначення є занадто вузьким, а тому розширила деякі його частини. Перш за все, було зазначено, що акт сексуального проникнення є зґвалтуванням не тільки в тому випадку, якщо супроводжується «примусом, силою або погрозою застосування сили по відношенню до жертви або третьої особи», але і в тому випадку, якщо наявні інші фактори, які можуть зробити такий акт «неконсенсуальним або недобровільним» зі сторони жертви [6]. Таким чином, основним критерієм була встановлена відсутність згоди або добровільної участі. МТКЮ продовжив, що «на практиці відсутність справжньої та вільно вираженої згоди, або добровільної участі може бути підтверджено присутністю різних чинників, таких як застосування сили, погрози силою або використання в своїх інтересах особи, яка не здатна чинити опір».

Відповідно, у цій справі встановлюються критерії для визначення відсутності згоди потерпілої, і тому друга частина визначення, сформульованого у справі Furundžija, була замінена таким формулюванням: «коли таке сексуальне проникнення відбувається без згоди жертви» [7].

Однак, найбільш точне визначення зґвалтування міститься у Елементах злочинів МКС, оскільки воно охоплює всю практику, вироблену міжнародними кримінальними трибуналами. Так, діяння вважається зґвалтуванням, якщо відповідає двом критеріям. По-перше, виконавець зазіхнув на тіло особи, вчинивши діяння, в результаті якого можна говорити про проникнення, навіть найбільш незначне, в будь-яку частину тіла потерпілого або виконавця, статевим членом або будь-яким предметом, або будь-якою частиною тіла в анальний або генітальний отвір потерпілого. По-друге, посягання було скоєно із застосуванням сили або погрози силою відносно даної або іншої особи, або шляхом примусу, викликаного, наприклад, страхом перед насильством, грубим примусом, затриманням, психологічним тиском або зловживанням владою, або шляхом використання обставин, що характеризуються примусом, або коли посягання було вчинене щодо особи, нездатної висловити згоду, яка б виражала її справжню волю [8].

Наразі міжнародне співтовариство в цілому приймає це визначення як найбільш авторитетне. Більше того, низка держав, зокрема Україна, прийняли нові кримінальні закони, та/або внесли зміни до вже чинних з тим, щоб визначення зґвалтування у їх національному праві відповідало визначенню, встановленому МКС [9].

Висновки. Попри те, що на міжнародному рівні питанню визнання сексуального насильства, пов'язаного із конфліктом, та боротьби з ним приділяється велика увага, це майже не змінило життя потерпілих від нього. Проблеми дотримання міжнародних стандартів та попередження вчинення актів насильства залишаються невіршеними, а постійна безкарність злочинців та відсутність належних механізмів для боротьби із цим видом злочинів вимагають активних дій з боку як національних урядів, так і міжнародних органів. Питання притягнення до відповідальності осіб, що вчиняють гендерно зумовлені злочини залишається серйозною проблемою і в країнах, що пережили конфлікт. Основними причинами збереження безкарності є замовчування та небажання постраждалих повідомляти про пережите насильство в поєднанні з неефективними або

корумпованими судовими системами. Саме тому, щоб ідеали, закріплені в міжнародних нормативних актах, стали реальністю, необхідно приймати цілий ряд заходів, як правових, так і неправових. Незважаючи на поширеність сексуального насильства, воно не є неминучим наслідком війни та конфліктних ситуацій. Як і будь-якому іншому правопорушенню, йому можна запобігти. Необхідною умовою для цього є наявність міцної правової бази та ефективних інститутів для забезпечення дотримання заборони сексуального насильства, пов'язаного із конфліктом.

Список використаних джерел

1. Case ICTR-96-04 Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu (Trial Judgement) URL: <https://unictr.irmct.org/en/cases>.
2. Gloria Gaggioli. Sexual violence in armed conflicts: A violation of international humanitarian law and human rights law// International Review of the Red Cross. 2015. № 96. С. 503–538.
3. Rome Statute of the International Criminal Court 17of July 1998. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Rome-Statute.pdf>.
4. Ayşegül GÖKALP KUTLU. Armed Conflicts and Sexual Violence Against Women: An Inevitable Accompaniment? // Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, KOSBED. 2014. № 28. С. 1–20.
5. Case IT-95-17/1 Prosecutor v. Anto Furundzija (Trial Judgement). URL: <https://www.icty.org/en/case/furundzija>.
6. Case IT-96-23 & 23/1 Prosecutor v. Kunarac et al. Режим доступу: URL: <https://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/en/kun-tj010222e.pdf>
7. Phillip Weiner. The Evolving Jurisprudence of the Crime of Rape in International Criminal Law // Boston College Law Review. 2013. №54. С. 1207–1237.
8. Elements of Crimes. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Publications/Elements-of-Crimes.pdf>.
9. Jean-Marie Henckaerts. Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules / Jean-Marie Henckaerts, Louise Doswald-Beck. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 689 с.; Правило 93, с. 327

Пендюра М. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії держави
та права Національної академії
внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК ПРЕВЕНЦІЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Насильство в сім'ї є однією з розповсюджених форм порушення прав людини. У більшості випадків протиправні дії проти когось із членів родини супроводжуються актами агресії, приниження та жорстокої поведінки. Подібні дії з боку насильника приводять до негативного фізичного, психічного та соціального стану здоров'я постраждалої особи чи кількох осіб, членів цієї родини. Як правило, найбільше страждають від сімейного насильства жінки, діти та люди похилого віку, хоча щодо останньої категорії в офіційних документах і наукових дослідженнях мало інформації через латентну складову.

25 лютого 2008 року Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун ініціював Всесвітню кампанію із викорінення насильства над жінками. Він закликав лідерів усього світу підтримати кампанію шляхом відповідних дій на національному рівні, а також створити глобальну мережу лідерів, які допоможуть привернути увагу громадськості до проблеми насильства стосовно жінок. Насильство стосовно жінок та дітей становить серйозну загрозу для глобального розвитку і досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття, та є однією з ключових перешкод на шляху до забезпечення гендерної рівності. Дані досліджень засвідчують, що в світі близько 95 % потерпілих від домашнього насильства – це жінки. У 2021 році до поліції про домашнє насильство заявили на 56 % більше громадян, ніж у 2020-му. При цьому за рік було складено на 10 % більше адміністративних протоколів та внесено на 19 % більше термінових заборонних приписів щодо кривдників [1]. У 75 % випадках від домашнього насильства страждають діти.

Забезпечення належної реалізації прав і законних інтересів особи в приватному житті, у родині є одним із пріоритетних завдань будь-якої демократичної правової держави. Усе це зумовлює необхідність глибокого вивчення й аналізу взаємодії поліції та громади щодо попередження насильства в сім'ї.

Взаємодія поліції з громадськістю як превенція насильства в сім'ї – це комплекс заходів зі співпраці між поліцейським і окремими представниками громадськості, міжнародними та національними «nongovernmental» (неурядовими) організаціями, який спрямований на виявлення, припинення актів учинення насильства в сім'ї, притягнення кривдників до відповідальності, на належне забезпечення прав потерпілих осіб, особливо дітей і дітей-свідків, установлення, вивчення й усунення причин, що сприяють правопорушенням на сімейно-побутовому ґрунті, а також виховання населення в дусі «нульової толерантності» до гендерно зумовленого насильства.

Насильство в сім'ї характеризується дуже великою латентністю порівняно з іншими видами правопорушень. Задля подолання цього явища дуже важливою є ефективна співпраця громадськості та поліцейських.

Європейська комісія в межах проекту «Єврбарометр» установила, що громадськість визначає поліцію одним із головних органів протидії насильству в сім'ї (90% опитаних респондентів підтримують таку позицію).

Громада цілком слушно покладається на допомогу органів правопорядку загалом та поліції зокрема у випадках протиправних діянь стосовно конкретної людини або члена її сім'ї. Поліцейський зобов'язаний ужити всіх заходів щодо припинення правопорушення, надання допомоги потерпілим особам, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності.

Надзвичайно важливим є виявлення фактів насильства в сім'ї, що саме по собі є дуже латентним правопорушенням. На жаль, слід відзначити високу толерантність пересічного мешканця країни щодо проявів правопорушень на сімейно-побутовому ґрунті. Члени родини, сусіди, близькі знайомі, просто сторонні особи, яким стало відомо про факти насильства в сім'ї, надають перевагу невтручанню в такі ситуації та не повідомляють про це поліцію. Коефіцієнт терпимості українського суспільства до фактів насильства в сім'ї є дуже високим. Тобто громада в особі її членів не засуджує насильницьку поведінку агресора, інколи саму жертву звинувачує в неправильній поведінці, не завжди визначає окремі прояви економічного, психологічного насильства між членами сім'ї як протиправні дії.

Означене зумовлене низкою факторів, серед них:

- недостатня правова обізнаність осіб у чинному законодавстві загалом та в нормах сімейного, цивільного, кримінального й адміністративного права зокрема;

- відсутність у свідомості осіб розуміння того, що правопорушення на сімейно-побутовому ґрунті – це негативне явище, яке є архаїзмом патріархальної системи побудови подружніх відносин. Насильство в сім'ї помилково розглядається як допустимий елемент виховання;

- існування авторитарної структури відносин у сім'ї, що спричиняє формування пасивної позиції «слабкої сторони» подружжя;

- соціокультурні моделі поведінки жінок і чоловіків у суспільстві, упередження, забобони, звичаї, які базуються на ідеї неповноцінності чи переваги однієї статі над іншою; наявність стереотипів щодо розподілу ролей чоловіків і жінок у сім'ї;

- культура, що базується на патріархальних підходах, розподіл на чоловічі та жіночі зразки поведінки в родині, сфері праці; заохочення, підтримка та відтворення традиційної поведінки самими учасниками сімейних правовідносин;

- відсутність «нульової терпимості» населення до проявів насильства в родині;

- недостатній рівень правової культури населення щодо інформування поліцейських про факти насильства в сім'ї.

Для налагодження належного взаємозв'язку громади та поліції остання здійснює низку заходів. Поліцейські проводять індивідуальні та загальні виховні й правові бесіди, відкриті лекції на зборах міської або селищної ради. Під час означених заходів поліцейський здійснює інформування населення про стан протидії злочинності, пропагує правові знання, налагоджує живий діалог для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією своїх функцій.

Максимізуються можливості щодо налагодження тісного взаємозв'язку між конкретними мешканцями території та поліцейськими підрозділів превенції. У межах міжнародної акції «16 днів проти насильства» поліцейські загалом і дільничні офіцери поліції зокрема в період із 26 листопада до 10 грудня щорічно активізують свою діяльність у сфері попередження насильства в сім'ї. Ця акція була ініційована Першим всесвітнім інститутом жіночого лідерства 1991 р. До її проведення

долучилося близько 100 країн світу. У 2000 р. до проведення цієї акції приєдналась і Україна.

Основним завданням міжнародної акції «16 днів проти насильства» є привернення уваги суспільства до низки питань, а саме:

- наявності в українському суспільстві такого негативного явища, як насильство в сім'ї і нагальної необхідності його подолання;
- проблеми торгівлі людьми та протидія їй;
- визнання й розуміння гендерно зумовленого насильства й жорстокого поводження з дітьми;
- проблеми жорстокого поводження з дітьми й особливої вразливості дітей у разі насильства в сім'ї;
- усвідомлення й утвердження концепції рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у всіх сферах життя суспільства;
- активізації партнерського руху органів державної влади, державних закладів, громадських організацій щодо попередження та викорінення домашнього насильства;
- проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, а саме: різного роду акцій, флешмобів, круглих столів, конференцій, відкритих зустрічей із метою підвищення поінформованості населення України з питань попередження насильства в сім'ї, жорстокого поводження з дітьми та будь-яких інших проявів гендерно зумовленого насильства;
- формування свідомості всіх верств населення щодо нетерпимого ставлення до гендерно зумовленого насильства, насильства в сім'ї та засудження будь-яких його проявів [1, с. 120–122].

Відповідно до чинного законодавства протягом проведення акції «16 днів проти насильства» окрема увага звертається на такі події: 25 листопада – Міжнародний день ООН із викорінення насильства щодо жінок. Він присвячений сестрам Мірабаль, яких було жорстоко вбито в 1960 р. у Домініканській Республіці під час існування диктаторського режиму; 1 грудня – Всесвітній день боротьби зі СНІДом. Вірус імунодефіциту людини та синдром набутого імунодефіциту стрімко поширюється в усьому світі; 6 грудня – річниця з дня «Монреальської різанини», під час якої 14 жінок феміністичного руху були вбиті за свої переконання; 10 грудня – День прав людини.

Список використаних джерел

1. Це стосується не лише жінок. Експерти розповіли про домашнє насильство в Україні. URL: <https://suspilne.media/197957-ce-stosuetsa-ne-lise-zinok-eksperti-rozpovili-pro-domasne-nasilstvo-v-ukraini/>.
2. Пендюра М. М., Старицька О. О. Поліцейська деонтологія : навч. посіб. / М. М. Пендюра, О. О. Старицька. К. : ФОП Маслаков, 2020. 276 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/Поліцейська%20деонтологія_Пендюра%20Максим%20Миколайович.pdf.

Бойко К. М.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ

Горбач-Кудря І. А.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА МОЛОДІ

Попри повномасштабну війну, розпочату рф на території України 24 лютого 2022 року, проблема домашнього насильства не стає менш важливою. Домашнє насильство під час війни стає ще більш небезпечним, ніж у мирний час. Особам, які зазнали такого насильства, зараз складніше знайти вихід із ситуації, в якій вони опинилися, не розгубитися та спромогтися розірвати згубне коло з кривдником. У прагненнях до Європейської інтеграції молоді не стоїть осторонь, тому метою нашої роботи є дослідження думки молоді на проблему домашнього насильства в умовах війни.

У зв'язку з повномасштабною війною у 2022 в Україні зменшилася кількість зафіксованих випадків домашнього насильства. За даними аналітичного центру ЮрФем, у першому півріччі 2022 року до Національної поліції надійшло 18 104 295 звернень, що на 27,5% менше ніж у відповідний період попереднього року [1]. На думку фахівців, така ситуація пов'язана з тим, що з одного боку значна частина постраждалих від домашнього насильства виїхала за межі України або в інші регіони України. З іншого боку, через воєнний стан люди налякані, часто не вірять, що їхній дзвінок може щось змінити, думають, що краще терпіти. В деяких регіонах немає фізичної можливості зробити дзвінок [1].

Війна негативно позначилася на психічному здоров'ї чоловіків і жінок, які перебувають або раніше перебували на військовій службі, а також на населенні, що вимушено покинуло своє місце проживання через агресивні військові дії. У звіті

ОБСЄ 2019 року про насильство щодо жінок зазначається, що жінки, партнери яких брали участь у збройному конфлікті на сході України, повідомляли про фізичне насильство з боку нинішнього постійного партнера більш ніж удвічі частіше за тих, партнери яких участі у військових діях не брали [3]. Четверо з п'ятьох жінок, партнери яких воювали у збройному конфлікті, повідомляють, що пережили психологічне насильство, порівняно з 58 % жінок, партнери яких участі у збройному конфлікті не брали. Серед причин зростання домашнього насильства, зокрема з боку партнера, який брав участь у воєнних діях, виявлених міжнародними урядовими установами та громадськими організаціями – наслідки посттравматичного стресового розладу та неналежно організовані системи реінтеграції військовослужбовців. Управління Верховного комісара ООН з прав людини – орган ООН, уповноважений заохочувати та захищати права людини в усьому світі, – звертає увагу, що підвищений ризик домашнього насильства є у родинах військовослужбовців, які повертаються із зони конфлікту, оскільки у мирних умовах вони не отримують належних соціальних і психологічних послуг [3].

У сім'ях учасників антитерористичної операції наявний підвищений ризик гендерно-зумовленого насильства. Домашнє насильство відбувається в них, насамперед, якщо воно мало місце і до війни. Хоча після війни – такі випадки бувають частіше та мають серйозніші наслідки [4].

Нині військослужбовці є вразливою групою. Кожний їхній вчинок розглядається мов під лупою, і якщо хтось з них вчиняє насильство, це можуть сприйматися як щось особливе й небезпечне. А тим часом дехто з них вирізнявся агресивною поведінкою і до участі в бойових діях [2]. В 11 з 27 випадків домашнього насильства, які зафіксували представниці Amnesty International, кривдниками виступали колишні чи нинішні військовослужбовці [5]. Більшість жінок вперше опинилися в ситуації домашнього насильства після того, як їхні чоловіки та партнери були демобілізовані та повернулися додому, причому в деяких випадках чоловіки приносили зброю із зони бойових дій.

У 2020 році Комітет ООН із економічних, соціальних і культурних прав у своїх заключних зауваженнях до сьомої періодичної доповіді України зазначив, що хоча сервіси реабілітації та психологічної допомоги для ветеранів війни та інших верств населення, постраждалих від конфлікту, й було створено, у цих людей все ще обмежений доступ до медичної

допомоги в галузі психічного здоров'я та психологічної підтримки, зокрема через брак медичного персоналу та установ, де таку допомогу надають [3].

Право на свободу від насилля – це один із видів основних прав людини.

З метою вивчення думки молоді щодо домашнього насильства в умовах війни у грудні 2022 р. було проведено анонімне опитування серед курсантів першого курсу навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ.

В опитуванні було представлено 5 питань. Перші два питання стосувались віку та статі респондентів. У дослідженні взяли участь 123 особи віком від 16 до 19 років, серед яких 53 дівчат та 70 хлопців (Рисунок 1).

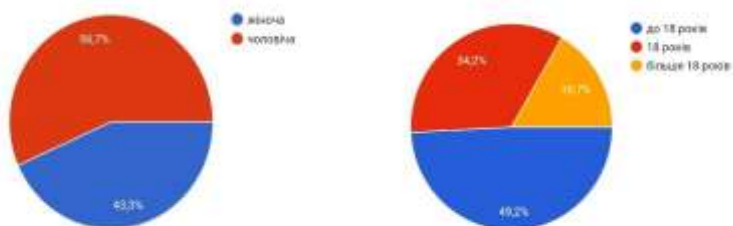

Рис. 1

Третє питання опитування стосувалося впливу умов воєнного стану в Україні на зростання / зменшення кількості випадків домашнього насильства.

Результат опитування показав, що 54,5 % курсантів впевнені, що війна загострює проблему домашнього насильства, і, кількість випадків домашнього насильства збільшилась під впливом воєнного стану в Україні. 13,2 % вважають, що кількість випадків домашнього насильства збільшилась, але такі показники не обумовлені умовами воєнного стану. 32,2 % обрала варіант, при якому кількість випадків домашнього насильства залишилась така сама, як і в мирний час (Рисунок 2).

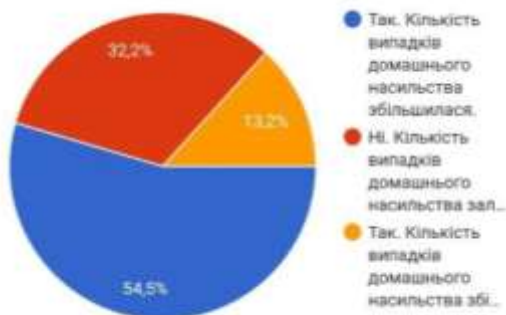

Рис. 2

Четвертим пунктом опитувальника було запропоновано обрати з наведеного переліку ту позицію (позиції), які можуть впливати або впливають на виникнення фактів домашнього насильства.

Переважна більшість (68 %) опитуваних вважають, що значний вплив має набутий новий військовий досвід в осіб (ті, що зараз знаходяться на передовій або у лавах територіальної оборони), які потенційно можуть бути кривдниками. Фактично, думка 123 осіб, які взяли участь в опитуванні, ідентична з підтвердженим фактом того, що домашнє насильство більш ніж удвічі частіше у тих випадках, де партнери брали участь у військових діях.

38,7 % курсантів вважають, що додатково це є міграція населення, пов'язана із війною. Міграція є вимушеною, пов'язана із втратою житла, роботи, звичайного кола спілкування. Це негативно позначається на психологічному стані. Конфлікт також впливає на вартість споживчого кошика та доступність товарів. Рівень безробіття стає надзвичайно високим, спричинюючи появу гендерного розриву у професіях і заробітній платі. Усі ці негативні чинники підживлюють страх, невпевненість та агресію, що є прямими факторами впливу при виникненні ситуації домашнього насильства.

50,4 % досліджуваних вказували на вагомість сирітства дітей (діти, які залишилися без батьків через війну) поміж чинників, що впливають на появу випадків домашнього насильства. Діти, які залишилися без батьківського піклування після початку повномасштабної війни росії проти України, влаштовуються під опіку рідних і близьких або в інші форми

виховання. Найкраще для дитини, вважають респонденти, залишатися у колі своїх рідних і близьких, менше зазнаючи моральних травм (Рисунок 3).

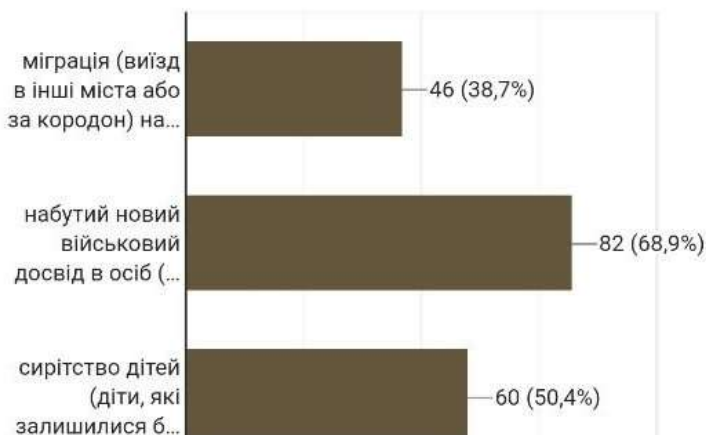

Рис. 3

Питання № 5: як Ви вважаєте, чи можуть органи Національної поліції самотужки вирішити проблему домашнього насильства в Україні?

«Так» відповіли 38,7% опитуваних. «Ні» відповіли – 29,4%. Невпевненість висловили 30,3%. 1,6% вважають, що цю проблему можна подолати за допомогою органів Національної поліції та самого населення (колективне вирішення) (Рисунок 4).

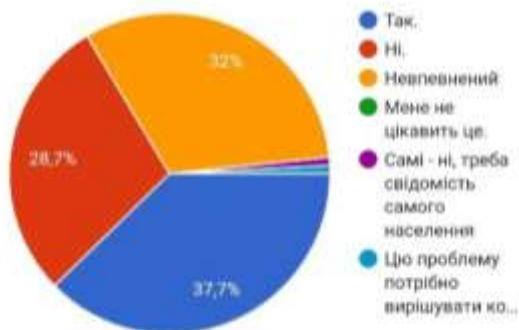

Рис. 4

Крім поліції, є й інші державні органи, які запобігають та протидіють домашньому насильству. Зокрема, це служба у справах дітей, органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти, органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, суди, прокуратура.

Вагому роль у такій діяльності належить службам підтримки постраждалих осіб, до яких належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб.

Отже, для запобігання та протидії домашньому насильству важливо забезпечити наявність і доступність програм професійного розвитку для усіх небайдужих. Пам'ятаймо, що домашнє насильство – це проблема не окремої родини. Вона потребує уваги як з боку держави, так і суспільства.

Список використаних джерел

1. Домашнє насильство в умовах війни: I півріччя 2022 року. *Аналітичний центр ЮрФем*: веб-сайт. URL: <https://jurfem.com.ua/domashne-nasylstvo-reahuvannya-v-umovakh-viynu/>.

2. Мирний М., Виртосу І. Насильство в сім'ях учасників АТО: нові виклики для суспільства чи задавлені проблеми. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/nasilstvo-u-sim-yah-uchasnikiv-ato-novi-vikliki-dlya-suspilstva-chi-zadavneni-problemi-_.html.

3. Опитування під керівництвом ОБСЄ – звіт щодо України. URL: <https://osce.org/uk/secretariat/440318>.

4. Війна без правил: гендерно-зумовлене насильство в контексті збройного конфлікту на сході України. *Східноукраїнський центр громадських ініціатив*: веб-сайт. URL: https://jfp.org.ua/news/vsi_novyny?utf8=Війна+без+правил.

5. *Amnesty.org.ua*: веб-сайт. URL: https://amnesty.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/gender-violence-ukraine-short-web_compressed.pdf.

Бразалук М. Ю.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії держави
та права Національної академії
внутрішніх справ **Пендюра М. М.**

СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Ратифікація Верховною Радою України Стамбульської конвенції стало істотним кроком на шляху до зміцнення міжнародної підтримки України та її авторитету серед цивілізованих країн світу. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами була підписана в Стамбулі 11 травня 2011 року. Україна ратифікувала Стамбульську конвенцію 20 червня 2022 року. І оскільки наша держава вже давно взяла курс на євроінтеграцію та на впровадження європейських цінностей, проблема насильства стосовно жінок і дівчат за гендерною ознакою стоїть більш гостро, ніж стосовно чоловіків [1].

Слід зазначити, що процес ратифікації був досить довготривалим, адже Україною цей документ був підписаний ще в 2011 році, втім, через політичні та релігійні розбіжності всередині країни (протести деяких церков та політиків) ще довгий час були на заваді ратифікації[2].

Метою роботи є привернення уваги суспільства до основних правових положень Стамбульської конвенції.

Основним завданням Стамбульської конвенції є боротьба з насильством щодо жінок, яка базується на чотирьох принципах:

- запобігання, яке проявляється в підвищенні обізнаності населення щодо проблематики, пов'язаної з насиллям;

- захист осіб, які постраждали внаслідок насильства (зокрема Конвенція передбачає створення так званих «шелтерів» – притулків для жінок, що стали жертвами насильства);

- скоординована політика, яка передбачає сталу взаємодію між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства. Конвенцією передбачений також механізм оцінювання ефективності такої політики;

– кримінальне переслідування, яке в сучасний період розвитку національного законодавства зазнало нових якісних змін. Україною було зроблено багато дієвих кроків щодо посилення законодавства у сфері боротьби з домашнім насильством ще до ратифікації Стамбульської конвенції. Так, було внесено зміни до Кримінального, Кримінального процесуального, Цивільного процесуального кодексів, а також прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3, с. 66–67].

Разом із тим ратифікація Стамбульської конвенції була знаком того, що Україна вкотре виносить проблему насильства стосовно жінок на державний рівень, тим самим демонструючи, що будь-якому насильству, зокрема домашньому, не місце в сучасному розвиненому суспільстві.

В рамках цієї теми слід також підкреслити і той факт, що ратифікація Стамбульської конвенції направлена на підвищення стану захисту не лише жінок, а і всіх соціально вразливих груп населення взагалі та будь-якої фізичної особи зокрема [4, с. 137–138].

Отже, крок, який зробила Україна, ратифікувавши Стамбульську конвенцію, попри значний резонанс у суспільстві, є досить вагомим кроком для міжнародного визнання та авторитету нашої держави в аспекті дотримання прав і свобод будь-якої людини, оскільки проблема насильства стосовно жінки вийшла тим самим на якісно новий рівень.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) Конвенція, Міжнародний документ від 11.05.2011. URL: zakon.rada.gov.ua.

2. Громяк І. Стамбульська конвенція: як цей документ може змінити Україну. BBC News Україна. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61887447>.

3. Корнієнко М.В., Берендєєва А.І. Важливість ратифікації стамбульської конвенції для успішної боротьби з гендерно зумовленим та домашнім насильством в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2021. Т. 32 (71) № 6. С. 64–69.

4. Логвиненко Б.О. Дискусійні питання ратифікації Україною конвенції ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульської конвенції). *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 1. С. 135–139.

Ганус Л. М.,
здобувач кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ

ФОРМИ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА ЗА СТАМБУЛЬСЬКОЮ КОНВЕНЦІЄЮ

Питання протидії гендерно зумовленому насильству та актуальність дослідження цієї теми, останнім часом набирає обертів. Слід зазначити, що серед вітчизняних науковців не існує єдиного підходу до розуміння категорії «гендер», тому визначення гендерно зумовленого насильства дещо ускладнене. Гендер (від англ. «gender» – рід) – це соціокультурна, символічна конструкція статі, що покликана визначати конкретний асоціативний зв'язок, забезпечувати повноцінну комунікацію та підтримувати соціальний порядок¹. Іншими словами, гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та стосунків жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі [1, с. 10–29]. Поняття «гендер», помилково, часто ототожнюють з поняттям «статі». Але ж стать визначає, чи є людина чоловіком або жінкою, вона зумовлена структурою генів і є поняттям біологічним. Натомість гендер – поняття культурне і соціальне, визначає риси характеру та особливості поведінки, які вважають характерними для чоловіків і жінок у певному суспільстві.

20 червня 2022 року Верховна Рада ратифікувала «Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» [2], відому як Стамбульська конвенція. Нормативно-правове визначення поняття гендер міститься в ст. 3 саме в цієї Конвенції і визначає «гендер» як соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків. Після набуття

¹ Джерело: Шевченко, З. В. (Уклад.). (2016). Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. Відновлено з: <http://a-z-gender.net/ua/%D2%91ender.html>

чинності Стамбульської конвенції для України, дане визначення має бути імплементоване до національного законодавства та вживатись у визначеному сенсі. Стамбульська конвенція не вимагає внесення змін до національного законодавства про шлюб, усиновлення, догляд за дітьми, одностатеві стосунки тощо. Конвенція стосується лише поняття «запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству та домашньому насильству», яке згадується в назві. Дійсно, від домашнього насильства страждають переважно жінки, але й чоловіки нерідко стають жертвами домашнього насильства, тому в даному випадку Конвенція розповсюджує свою дію на усіх суб'єктів, які можуть зазнавати домашнього насильства, як форми гендерно зумовленого. Саме тому, Стамбульська конвенція лише визначає терміни та описує, що є гендерно зумовленим насильством проти жінок.

Стамбульська конвенція – революційний документ, адже вона є першим міжнародним юридично обов'язковим актом, що стосується саме насильства проти жінок, потенційно відкритий для будь-якої країни в світі; є комплексною, бо охоплює низку заходів з запобігання та протидії насильству, захисту його жертв, переслідування та покарання кривдників і вбудовані підходи; визнає насильство проти жінок водночас і порушенням прав людини, і видом дискримінації; встановлює чіткий зв'язок між досягненням рівноправності між жінками і чоловіками та викоріненням насильства проти жінок; пропонує державам встановити кримінальну відповідальність за основні види насильства проти жінок (такі як переслідування, примусовий шлюб, калічення жіночих геніталій, примусовий аборт, примусова стерилізація) і забезпечити належні та ефективні міри покарання за насильство; пропонує підхід для ефективного припинення насильства проти жінок та домашнього насильства, що закликає всі відповідні залучені органи, установи та громадські організації до координованої співпраці; оснащена потужним і незалежним механізмом контролю реалізації на національному рівні, в якому активну роль гратимуть національні парламентарі.

Стамбульська конвенція – перший законодавчо закріплений інструмент, котрий «створює вичерпну законодавчу рамку та підхід до боротьби з насильством проти жінок» та сфокусований на запобіганні домашньому насильству, захисті постраждалих та провадженні судових справ над обвинувачуваними злочинцями [3]. Отже, основними цілями

Стамбульської конвенції є: захист жінок від усіх форм насильства та запобігти та припинити насильство щодо жінок і домашнє насильство; сприяння утвердженню рівних прав чоловіків і жінок; ліквідація всіх форм дискримінації жінок; захист і допомога жертвам насильства; сприяння міжнародній співпраці проти конкретних видів насильства; допомога організаціям і правоохоронним органам, співпрацювати, щоб покласти край насильству щодо жінок і домашньому насильству [4].

Слід зазначити, що Конвенція характеризує насильство проти жінок як порушення прав людини та форму дискримінації (Ст. 3(a)). Країни мають виконувати забезпечення належної сумлінності під час попередження насильства, захисту постраждалих та провадження справ над злочинцями (Ст. 5). Більше того, визначаються види правопорушень, що характеризуються як насильство проти жінок. Країни, що ратифікують Конвенцію, мають криміналізувати такі порушення: психологічне насильство (Ст. 33); переслідування (сталкінг) (Ст. 34); фізичне насильство (Ст. 35); сексуальне насильство, включаючи зґвалтування, що недвозначно покриває всі сексуальні активності з особою без її згоди (Ст. 36); примусовий шлюб (Ст. 37); калічення жіночих геніталій (Ст. 38); примусовий аборт (Ст. 39); примусова стерилізація (Ст. 39);

Конвенція постановляє, що сексуальне домагання має бути суб'єктом «кримінальних чи інших законодавчо визначених санкцій» (Ст. 40); а також включає статтю про злочини, здійснені в ім'я так званої «честі» (Ст. 42). Конвенція пропагує та захищає право всіх людей на вільне від насильства життя та забороняє всі види дискримінації жінок, яка виявляється у відмінному ставленні до них без об'єктивного та обґрунтованого виправдання. Рівноправність між жінками та чоловіками як за законом, так і на практиці, займає центральне місце в припиненні насильства проти жінок. Для цього країни-учасниці зобов'язуються: внести принципи рівних прав між жінками та чоловіками до своїх конституцій чи законодавства; заборонити дискримінацію жінок, зокрема шляхом застосування санкцій; скасувати закони та процесуальні норми, що дискримінують жінок.

Українські юристи стверджують, що не все з цього списку раніше було «криміналізоване» в Україні. В Конвенції ці дії вже визначені і переслідуються. Наприклад, в Україні немає кримінального покарання за переслідування жінок – «сталкінг». У багатьох країнах за це можна сісти у в'язницю. У нас за наявності доказів можна порушити кримінальну справу за

ст. 182 Кримінального кодексу України (посягання на недоторканність приватного життя). Це єдина стаття, яку вдається охопити в контексті переслідування. Однак, оскільки в ньому має бути присутнім кримінальний елемент, він рідко дає належні результати. І саме Стамбульська конвенція дає відповідний механізм вирішення цього питання.

Таким чином, слід дійти висновку, що Конвенція надає державам-членам правову базу, а також стратегії та заходи для боротьби з насильством щодо жінок і домашнім насильством.

Список використаних джерел

1. Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник Київ:2004, «К.І.С.». С. 10–29.

2. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011 //https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#n2

3. Оксана Покальчук, 20.06.2022 <https://www.amnesty.org.ua/ratyfikacziyi-stambulskoyi-konvencziyi-cze-istorychna-peremoga-zhinok-ta-gromadyanskogo-suspilstva-ukrayiny/>.

4. Гіларі Фішер. Довідник для членів парламенту. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) <https://rm.coe.int/1680096e45>.

Данилюк М. Д.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Федоровська Н. В.

СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Одним із основних напрямів реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 5 Закону України «Про запобігання та протидії

домашньому насильству», є належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки [1].

Для досягнення даної мети необхідні наступні складові: по-перше, наявність норм матеріального цивільного, кримінального, адміністративного права, за допомогою яких постраждалим особам забезпечуються належні засоби правового захисту стосовно правопорушника; по-друге, забезпечення постраждалих осіб належними засобами правового захисту стосовно державних органів, які не виконали свого обов'язку вжити необхідних запобіжних або захисних заходів у межах своїх повноважень; по-третє, забезпечення права постраждалих осіб на компенсацію від осіб, що вчинили акт домашнього насильства; по-четверте, забезпечення того, щоб розслідування та судові провадження стосовно домашнього насильства, здійснювалися без неналежних затримок і з урахуванням прав постраждалої особи на всіх стадіях кримінального та адміністративного провадження [2, с. 84].

Станом на сьогодні практика Європейського Суду з прав людини щодо домашнього насильства є досить розлогою. Проблеми домашнього насильства можуть розглядатися у розрізі різних статей Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Як правило, першочергово йдеться мова про статті 2 (право на життя) та 3 Конвенції (заборона жорсткого поводження). Крім того, справи про домашнє насильство можуть розглядатися у контексті статті 8 (право на повагу до приватного життя), стаття 14 (заборона дискримінації). Наявна також практика звернення щодо порушення на підставі Протоколу 1 до Конвенції.

У справі «Левчук проти України» (заява № 17496/19) йдеться про порушення права заявниці на повагу до приватного життя (стаття 8 Конвенції). За обставинами справи у 2016–2018 роках національні суди відмовили у задоволенні вимоги заявниці про виселення її колишнього чоловіка, не провівши всебічного аналізу ситуації, у якій знаходилась заявниця, зокрема вчинення колишнім чоловіком щодо неї домашнього насильства. Як наслідок, через те, що колишнього чоловіка заявниці не було виселено, вона разом із своїми дітьми піддавалася неодноразово ризикам вчинення щодо них психологічного та сексуального насильства.

У цій справі констатовано порушення статті 8 Конвенції. За наслідками розгляду справи Суд теж навів низку важливих позицій, а саме питання домашнього насильства, яке може проявлятися у різних формах – від застосування фізичної сили

до сексуального, економічного, емоційного або словесного насильства, – виходить за межі обставин конкретної справи. Це загальна проблема, яка тією чи іншою мірою стосується всіх держав-членів, і не завжди очевидна, оскільки часто має місце у контексті особистих стосунків або закритих соціальних систем. Хоча це явище може найчастіше стосуватися жінок, Суд визнає, що чоловіки також можуть бути потерпілими від домашнього насильства і насправді прямо чи опосередковано діти теж часто стають жертвами. У зв'язку з цим під час розгляду цієї справи Суд враховуватиме серйозність відповідної проблеми.

Якщо особа висуває небезпідставну скаргу щодо повторюваних актів домашнього насильства над нею чи інших видів знущання, якими б незначними не були окремі епізоди, національні органи влади зобов'язані оцінити ситуацію загалом, у тому числі й загрозу продовження аналогічних подій. Серед іншого, ця оцінка має належним чином враховувати особливу вразливість потерпілих, які часто емоційно, економічно чи іншим чином залежать від своїх нападників, а також психологічний ефект, який може мати загроза повторного знущання, залякування та насильства на повсякденне життя потерпілого [3].

Ознайомившись із матеріалами практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо розгляду кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, за період із 2018 року до серпня 2022 року інтерес представляє:

– кваліфікація як злочину, пов'язаного з домашнім насильством, будь-якого кримінального правопорушення, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів (ознак), перелічених у ст.1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;

– встановлення ознаки систематичності вчинення домашнього насильства, зокрема правова оцінка притягнення особи до адміністративної відповідальності за домашнє насильство при кваліфікації дій особи за статтями КК України, які передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством;

– заборона закриття кримінального провадження щодо осіб, які вчинили злочин, пов'язаний із домашнім насильством, за умови, що слідчі органи пред'явили особі таке обвинувачення і вона мала можливість захищатися від нього [4].

Незабезпечення явки кривдника, що притягається до адміністративної відповідальності, до суду як єдина підстава для

повернення справи на доопрацювання. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу органом поліції може бути піддано приводу (ст. 268 КУпАП). Проте постанова щодо застосування приводу відносно кривдника, що вчинив домашнє насильство, судді переважно не виносять, а направляють справи на доопрацювання з метою усунення недоліків оформлення або для забезпечення явки особи до суду.

Відповідно, можна зробити висновок, що неявка особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, до суду, як єдина підстава для повернення справи на доопрацювання, є неприпустимою, оскільки процесуальним законом з достатньою однозначністю передбачені дії судді у випадках неявки особи, яка притягається до відповідальності, у судове засідання, зокрема необхідність застосування у встановленому порядку приводу. Визнання суддями домашнього насильства як малозначного діяння. Відповідно до ст. 22 КУпАП, у разі малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням. У нормах чинного КУпАП не визначається поняття малозначності вчиненого правопорушення, не закріплені виключний перелік діянь, які можуть вважатися малозначними, не міститься вказівок на ознаки, що дозволяють судити про малозначність провини. Усе це породжує неоднозначність тлумачення ст. 22 КУпАП та дискреційність у прийнятті рішення про її застосування.

Натомість Кримінальний кодекс України частиною 2 ст. 11 визначає, що не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі. Очевидно, що і до малозначних адміністративних правопорушень слід відносити такі, які формально містять ознаки правопорушення, передбаченого КУпАП, але не становлять великої суспільної шкоди та не завдають і не могли завдати значної шкоди громадянам, державним або суспільним інтересам.

Підсумовуючи, слід зазначити, що дослідження судової практики щодо визнання суддями актів домашнього насильства як малозначного діяння показало, що у більшості випадків вони оцінюють не стільки їх незначну суспільну шкідливість (а домашнє

насильство, безумовно, є суспільно шкідливим) та не завдання й неможливість завдання внаслідок домашнього насильства шкоди постраждалим, скільки інші ознаки – обстановку, в якій вчинене порушення, особистість порушника, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність тощо.

Також необхідно вивчати та використовувати практику Європейського Суду з прав людини щодо домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

2. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству : навчальний посібник / А. Б. Блага, О. С. Тунтула, О. О. Кочемировська ; за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.

3. Справа «Левчук проти України» (Заява № 17496/19). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f92#Text.

4. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у провадженнях про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством. Рішення, внесені до ЄРДСР, за період із 2018 року по серпень 2022 року / Упоряд.: заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду к. ю. н. В. В. Щепоткіна, правове управління (III) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. – 32 с.

Джаман А. І.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
Мостепанюк Л. О.

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РОБОТУ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Через широкомасштабне вторгнення армії російської федерації проти України, в державі був введений воєнний стан Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64 «Про

введення воєнного стану в Україні» [1], що затверджений Законом України від 24.02.2022 р. «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [2].

Воєнний стан в Україні - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3].

Зрозуміло, що людство переживає досить таки важкі часи, адже бойові дії на території нашої держави суттєво впливають на всі сфери життя, зокрема й на криміногенну ситуацію в країні.

Як свідчить практика, злочинці використовують такі стани в державі для вчинення злочинів, адже за таких обставин полегшується вчинення кримінально – протиправних діянь [4, с. 314].

Сьогодні, під час повномасштабної війни, коли злочинність ще більше порушує громадський спокій й викликає ще сильніший страх у суспільства, що призводить до підвищення емоційної напруги населення, а також намаганням громадян захистити себе та своїх близьких будь-якими способами, наприклад придбанням зброї, обладнанням сигналізації чи будівництвом високих парканів.

Тому, силою, структури виконують щоденну, важку, зладжену роботу.

Боротьба зі злочинністю в умовах воєнного стану вимагає зладжених, комплексних системних заходів зі сторони правоохоронних органів держави. Тому, Національна поліція України цілодобово стоїть на варті правопорядку та несе службу заради безпеки громадян. За півроку повномасштабної війни підрозділи поліції отримали та опрацювали майже 4,3 млн. звернень від громадян, розпочали понад 29,3 тис. кримінальних проваджень за фактами злочинів,

вчинених військовослужбовцями російської федерації та їх пособниками. В середньому, лише поліція реєструвала по 160 воєнних злочинів за добу, відкрито більше 1200 кримінальних проваджень за колабораціонізм, з яких 204 особи – в статусі підозрюваних, 114 обвинувальних актів уже передано в суди [5]. Адже за час введення активних бойових дій та тимчасової окупації деяких територій України, населення таких територій почало виправдовувати збройну агресію проти України і починати співпрацю з армією агресора. В результаті такої співпраці Верховна Рада України вирішила посилити кримінальну відповідальність за вчинення такого злочину в умовах або під час воєнного стану, тому внесла до Кримінального кодексу України нову статтю 111-1 «Колабораційна діяльність» [6].

Стаття 111-1 КК України передбачає відповідальність за основні типи (форми) колабораційної діяльності, які умовно можна класифікувати таким чином: 1) ідеологічний та культурно-освітній колабораціонізм: здійснення пропагандистської та іншої інформаційної діяльності, спрямованої на встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України тощо (частини 1, 3 і 6); 2) адміністративний та воєннополітичний колабораціонізм: участь у діяльності незаконних органів, підрозділів, формувань, що утворені державою-агресором (частини 2, 5 і 7); 3) господарський (економічний) колабораціонізм: матеріальне та інше забезпечення діяльності незаконних органів, підрозділів, формувань, що утворені державою-агресором (ч.4) [7].

Згадаємо про майнові злочини, адже, як інформує голова Національної поліції України Ігор Клименко, - «Станом на 25 серпня 2022 р. Задokumentовано більше 34,3 тис. майнових злочинів, з яких понад 33 тис. – крадіжки. Більш як 8,6 тис. підозрюваних осіб встановлено. Оглянули більше 9 тис. га території в межах заходів із розмінування. Вилучили майже 107 тис. боєприпасів та понад 2,8 тонн вибухових речовин. Наші вибухотехніки знищили майже 28,5 тис. вибухонебезпечних предметів[5]. Необхідно зазначити про те, що враховуючи реалії сьогодення, коли частина регіонів нашої держави знаходяться під окупацією армії російської федерації, відомим є факт вчинення звірського явища армією гвалтівників і катів, факт вчинення різних форм насильства і сексуального в тому ж числі, стосовно українських військовослужбовців і просто мирних жителів. Серед постраждалих від насильства є усі категорії цивільного населення: жінки від неповнолітніх дівчат до осіб

похилого віку. Як повідомляє електронний медіаресурс Центру прав і людини <https://zmina.info/>, на разі правоохоронцями здійснюється досудове розслідування кримінальних проваджень, де потерпілими є жінки віком 60 та 82 років, які піддалися сексуальному насильству від російських військовослужбовців, на жаль, жорстоким вчинкам нелюдів піддавалися діти й чоловіки... [8].

В такий нелегкий для нашої країни час, щодня українські правоохоронці, ризикуючи охороняють та намагаються підтримувати громадський порядок, захищають, продовжують служити та захищати, фіксують воєнні злочини окупантів, затримують колаборантів та диверсантів, допомагають населенню України, адже в основі поліцейської діяльності, що реагує на потреби, працю та взаємодію із населенням на засадах партнерства, лежить визнання – поліцейські це набагато більше, ніж просто відчайдушні борці зі злочинністю. На плечі молодих, здібних, талановитих, із палаючими очима від загартованості духу офіцерів, покладена щоденна незлегких місія – захищати життя та максимально оберегати спокій громадян в такий важкий для всіх нас час.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

4. Вознюк А.А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий журнал*. 2022. № 6. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/69>.

5. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid04CoAj9xL6UCn1bmHKwPTQjRDXTn5sHF3KsLAtQm5aLkuuY7ThaoFfA5T8YE89owCl&id=100063549430817.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за

колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12>.

7. Кримінально-правові, кримінологічні, кримінальні процесуальні та криміналістичні проблеми протидії злочинності в умовах воєнного стану : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (електронне видання), 20 квітня 2022 р. / упоряд. : Євген Письменський. Нац. акад. внутр. справ, Львів. держ. ун-т внутр. справ, Дніпропет. держ. ун-т внутр. справ, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Київ – Львів – Дніпро, 2022. 125 с. URL: <https://lduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-20.04.2022.pdf>.

8. Електронний медіаресурс Центру прав і людини. URL: <https://zmina.info/>.

Заєць А. С.

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
Горбач-Кудря І. А.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Незважаючи на війну, яка наразі триває на території України з початку 2022 року, проблема домашнього насильства не втрачає своєї актуальності. Домашнє насильство під час війни може бути значно небезпечнішим, ніж було раніше. Багато людей, що потерпають від домашнього насильства нині обмежені в своїх діях. Це може бути пов'язано з переїздом із рідного міста, відсутністю мінімальних заощаджень, залежністю від свого кривдника.

Метою нашої роботи є дослідження актуальних проблем домашнього насильства під час війни в Україні, видів відповідальності за його вчинення на законодавчому рівні та вивчення найбільш дієвих шляхів подолання цього негативного явища.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначає, що домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що їй постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

У першому півріччі 2022 повідомлень до правоохоронних органів щодо вчинення домашнього насильства надійшло на 27,5 % менше, ніж за такий же проміжок часу у 2021. 773 задокументованих випадків за півроку 2022 проти 1508 за цей самий період у 2021 відповідно (Рисунок 1). Такі дані у своєму звіті наводить аналітичний центр ЮрФем [5].

Але, попри, таку статистику, ми вважаємо, що велика кількість випадків домашнього насильства, залишається замовчуваною. Причиною цьому є початок повномасштабного вторгнення, коли люди почали вважати, що домашнє насильство стало другорядною проблемою, яка може зачекати.

Причини вчинення домашнього насильства поділяються на дві групи: «відкриті» та «приховані». Під «відкритими» причинами мається на увазі пияцтво, вживання наркотичних речовин, стрес на роботі, запальний характер, прихована агресія чи образа. «Приховані» причини домашнього насильства носять психологічний характер і найчастіше пов'язані із засвоєною в батьківській сім'ї моделлю поведінки, патологічними (нездоровими) ревностями, власним самоутвердженням, нереалізованими дитячими мріями та сподіваннями, психічними відхиленнями та захворюваннями, хронічним алкоголізмом та (або) наркоманією, різними релігійними чи політичними поглядами тощо.

**Кількість випадків домашнього насильства,
задокументованих протягом півроку у 2021, 2022
роках**

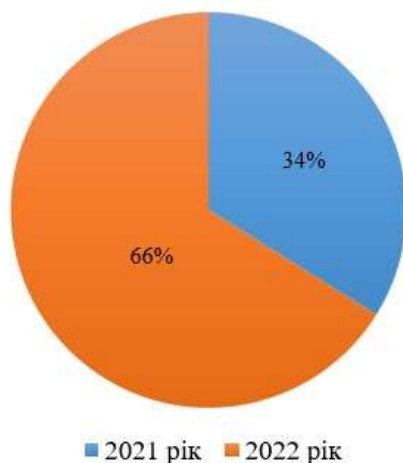

Рис. 1

Алкоголь, стрес, дратівливість – зазвичай лише поверхові, а не справжні причини жорстокості. Проте саме вони можуть стати індикаторами, які сигналізують про небезпеку [6].

Щодо статистики, то абсолютна більшість громадян основними причинами домашнього насильства вважають дві – вживання алкоголю (79 %) та вживання наркотичних речовин (68 %). Вони лунають найчастіше і займають безумовні перше та друге місце в списку причин домашнього насильства на думку респондентів, які взяли участь в опитуванні Українського інституту майбутнього. З суттєвим відривом від них йдуть такі дві причини, як фінансові негаразди (44 %) та мовчання постраждалих від домашнього насильства (42 %). Також 38 % назвали психологічну залежність від кривдника в якості причини домашнього насильства [4] (Рисунок 2).

Згідно із чинним законодавством України, кривдник за вчинення домашнього насильства може нести як адміністративну, так і кримінальну відповідальність. Відповідно

до статті 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування» за вчинення адміністративного правопорушення на особу може бути накладений штраф від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб [2]. Відповідно до статті 126-1 Кримінального Кодексу України «Домашнє насильство» за вчинення кримінального правопорушення особа карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років [3].

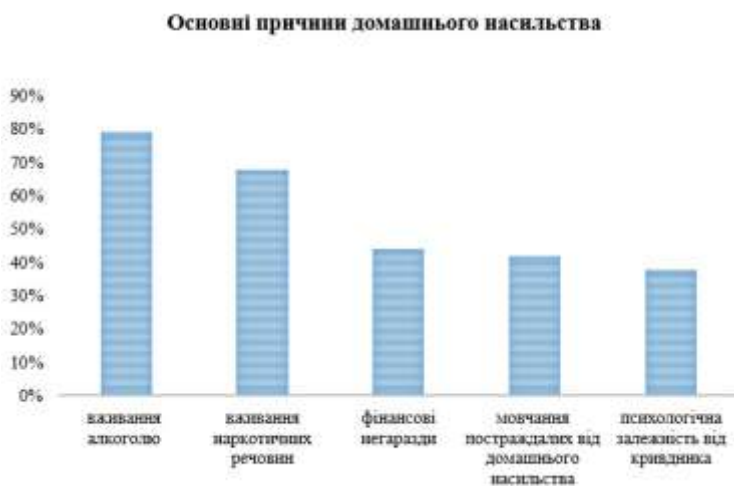

Рис. 2

1 листопада 2022 року в Україні набула чинності Стамбульська Конвенція – основоположна угода Ради Європи щодо протидії насильства проти жінок та домашнього насильства. Власне у ній сформульовані види правопорушень, які Україна відтепер зобов'язана криміналізувати –

психологічне, сексуальне, фізичне насильство; переслідування; примусові шлюб, аборт, стерилізація; жіноче обрізання [5].

На щастя, в наш час будь-які проблеми вирішуються, і домашнє насильство не є винятком. До основних шляхів подолання домашнього насильства можна віднести такі правила:

1) Не мовчати.

Мовчання – це сигнал для кривдника, який «легалізує» правопорушення і вказує на його безкарність. Чомусь інколи нам простіше заплющити очі та зробити вигляд, що нічого не відбувається, що все це нас не стосується і сімейна сварка – це нормально. Мовчання рівнозначне злочину!

2) Знати власні права.

Дієвим способом запобігання є інформування кожної людини про її право на вільне від насильства життя, про невідворотність покарання за будь-яке насильство з моменту повідомлення про нього, про неприпустимість самоствердження через насильство над слабшими, про неприпустимість насильства над жінкою лише через те, що вона жінка, про неприпустимість насильства на очах у дітей, про неприпустимість замовчування насильства.

3) Профілактика.

Інформаційно-просвітницька, профілактична та методична робота щодо формування ненасильницьких моделей поведінки є надзвичайно важливою. Для результативності цього процесу необхідне розроблення і поширення превентивних заходів щодо попередження домашнього насильства; професійна підготовка фахівців, які працюють з дітьми та молоддю за програмами, що стосуються питань домашнього насильства; посилення захисту і підтримки дітей, які стали свідками насильства або особами, які постраждали від нього; вивчення масштабів домашнього насильства; зміцнення знань про ефективні засоби запобігання домашньому насильству [7].

Отже, можна зробити висновок, що домашнє насильство залишається однією з найбільш важливих проблем сьогодення. Попри війну, держава намагається всебічно захистити всіх постраждалих від домашнього насильства, та притягнути до відповідальності тих, хто причетний до вчинення таких правопорушень. Основним завданням для постраждалих від домашнього насильства є не мовчати про свою проблему і вимагати вирішення її на законодавчому рівні. Ми вважаємо, що

в майбутньому українці мають зробити все, щоб проблема запобігання та протидії домашньому насильству перестала бути болючою для нашої країни.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

3. Кримінальний кодекс України: *Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

4. Український інститут майбутнього Домашнє насильство в Україні: 2 млн українців стверджують, що стали жертвами жорсткого поводження у побуті 2021. *Український інститут майбутнього*: веб-сайт. URL: <https://uifuture.org/publications/domashnye-nasylstvo-2-mln-ukrayincziv-stverdzhuyut-shho-staly-zhertvamy-zhorstкого-povodzhennya-u-pobuti/>.

5. Євгенія Комісаренко. Невидимий фронт: як війна вплинула на домашнє насильство 2022. *Рубрика медіа Рішень*: веб-сайт. URL: <https://rubryka.com/blog/how-war-affected-domestic-violence/>.

6. Полтавське бюро правової допомоги Причини, наслідки та відповідальність за вчинення домашнього насильства 2021. *Терешківська громада Полтавський район Полтавська область*: веб-сайт. URL: <https://tereshkivska.gromada.org.ua/news/1638282161/>.

7. Михайло Чубай. П'ять шляхів подолання домашнього насильства Силами громади – проти домашнього насильства 2018. *Мережа 100 відсотків життя Рівне*: веб-сайт. URL: <https://www.network.rv.ua/2018/12/03/5-shljahiv-podolannja-domashnoho-nasylstva/>.

Козубенко А. М.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права
та прав людини Національної академії
внутрішніх справ *Кулик Т. О.*

СПЕЦІАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНІ ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ

Серед вітчизняних науковців не існує єдиного підходу до розуміння категорії “Воєнного злочину”, основні відмінності правового розуміння даної категорії полягають у тому, що практично кожен науковець намагається сформулювати своє, якісно відмінне визначення даної категорії. Так, Піддубна М.В. визначила поняття воєнного злочину, як винне, суспільно небезпечне, протиправне та каране діяння, що полягає в порушенні встановлених основними принципами міжнародного права *juscogens*, міжнародним гуманітарним правом правил ведення збройних конфліктів міжнародного та неміжнародного характеру, злочинність яких визначена актами міжнародного кримінального права [1, с. 101]. 3 квітня 2022 року Президент України анонсував рішення про створення спеціального механізму правосуддя для притягнення до відповідальності осіб, причетних до злочинів проти українського народу. У своєму зверненні глава держави повідомив, що зміст цього механізму полягає у спільній роботі національних та міжнародних фахівців: слідчих, прокурорів та суддів. Цей механізм допоможе Україні та світу притягнути до відповідальності осіб, які розв’язали або будь-яким чином брали участь у цій страшній війні проти українського народу [2]. Важливим також залишається питання деокупації тимчасово окупованих територій України. Україна захищаючи свої національні інтереси відносно цілісності своєї території фактично забезпечує здійснення свого основного конституційного принципу територіальної цілісності держави, а також основних принципів міжнародного права, спрямованих на захист миру і безпеки на усьому європейському континенті і світі.

Шаптала Н. К. та Камінська Н. В. вважають, що важливо до суб'єктів забезпечення деокупації тимчасово окупованої території України віднести суб'єктів міжнародного права (держави, міжнародні міжурядові організації тощо), які покликані сприяти вирішенню українського питання щодо відновлення територіальної цілісності Української держави та безумовного виконання РФ норм і принципів міжнародного права, притягнення до відповідальності за злочини проти людяності, воєнні та інші злочини, задля відновлення миру і безпеки, національного і міжнародного правопорядку. Принциповим є акцентування на відповідальності органів державної влади щодо дотримання обмежень прав і свобод людини в інтересах забезпечення режиму безпеки та гарантій законності в державі [3]. Відомо, що після рішення Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду про початок повноцінного розслідування від 2 березня 2022 року слідчі МКС прибули до України для проведення розслідування міжнародних злочинів разом з українськими колегами. Тобто, міжнародна співпраця представників МКС та правоохоронних органів України уже розпочалася. Також, одночасно з розслідуванням МКС був розпочатий процес створення Спеціального ad-hoc трибуналу для розслідування злочину агресії. 5 березня 2022 року фахівцями у сфері міжнародного права була проголошена Декларація про створення такого Трибуналу за принципами Нюрнберзького Трибуналу після Другої світової війни [4]. Крім використання міжнародних інституцій для притягнення до відповідальності за міжнародні злочини також має бути залучена національна система правосуддя та іноземні системи на принципах універсальної юрисдикції, в першу чергу відносно безпосередніх виконавців таких злочинів. Україна не є країною-членом МКС, адже досі не ратифікувала Римський статут, у той же час правовою базою для розслідування міжнародних злочинів цією судовою інстанцією є дві заяви Верховної Ради України про визнання ad hoc юрисдикції (для конкретних ситуацій), прийнятих у 2014 та 2015 роках. Водночас, питання ратифікації Римського статуту і необхідності імплементації його в національне законодавство досі є надзвичайно актуальними.

Але виникає питання: чи існують достатні правові підстави співробітництва між слідчими МКС і правоохоронними органами і що Україна повинна зробити для налагодження такої співпраці заради результативного розслідування міжнародних злочинів і притягнення представників країни-агресора до

відповідальності? Власне, у цьому випадку існує два вагомих аспекти: по-перше, це регламентація співпраці з представниками МКС під час розслідування і, по-друге, це відповідність національного кримінального законодавства вимогам Римського статуту. Відносно першого аспекту, то до держав-учасниць і держав, які не є учасницями МКС, використовуються рівні зобов'язання відповідно до частини 9 згаданого статуту, яка регулює питання міжнародної співпраці та правової допомоги. Згідно з його п. 3 ст. 12 держава, яка зробила заяву, що визнає юрисдикцію Суду, повинна співпрацювати з Судом без будь-яких затримок або виключень згідно з частиною 9 Статуту. Отже, Україна повинна співпрацювати з МКС у питаннях надання доказів, встановлення осіб, збору доказів, допиту людей, розшуку або арешту, а також захисту потерпілих та свідків. Попри те, що співробітництво із МКС передбачено Римським статутом, така взаємодія не регламентована у національному законодавстві. Регулювання цього питання можливе шляхом прийняття окремого закону про співпрацю з МКС, укладення меморандуму про взаємодію або внесення відповідних змін до Кримінального процесуального Кодексу України стосовно міжнародного співробітництва [5].

У Верховній Раді України було зареєстровано ряд законопроектів з метою врегулювання порядку співпраці з МКС, зокрема, № 7179 від 05.10.2017 р. та інші, проте були відкликані, спрямовані на доопрацювання. На сьогодні на розгляді знаходяться законопроект №8016 від 09.09.2022 р., метою якого є ратифікація Римського статуту МКС, і законопроект № 7290 від 15.04.2022 р. про внесення змін до Кримінального Кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України: доповнення про воєнні злочини проти особи, проти власності, воєнні злочини, що полягають у застосуванні заборонених методів та засобів ведення війни, воєнні злочини проти гуманітарних операцій та використання символів, злочини проти людяності та геноцид [6].

Відносно другого аспекту про відповідність національного кримінального законодавства вимогам Римського статуту, то 20 травня 2021 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» (№ 2689). Саме він покликаний імплементувати положення Римського статуту в національне законодавство України, однак Президентом тривалий час його

не було підписано. Така прогалина в національному законодавстві значно перешкоджає роботі національних слідчих органів. Тому, задля забезпечення належної співпраці з МКС та проведення спільного розслідування злочинів в Україні потрібно ратифікувати Римський статут, що забезпечить участь нашої держави як повноправного члена МКС та зможе надати державі додаткові права та можливості. Також слід додати, про необхідність гармонізації національного законодавства у питаннях співпраці з МКС та відповідності кримінального законодавствам положенням міжнародного гуманітарного і кримінального права. Для того, щоб співпрацювати з МКС держава зобов'язана прийняти національне законодавство, яке дозволить привести його правові положення у відповідність до Римського статуту. У колективній заяві щодо створення Спеціального трибуналу фахівці з міжнародного права закликали держави світу погодитися надати спеціальному кримінальному трибуналу юрисдикцію, що походить з національних кримінальних кодексів та загального міжнародного права, а також надати суду юрисдикцію для розслідування дій як виконавців злочину агресії, так осіб, які сприяли чи організували вчинення цього злочину. Крім зусиль міжнародного співтовариства в рамках національних процедур щодо створення Трибуналу, можливий варіант залучення ООН у цьому процесі. А саме, становлення Трибуналу на підставі резолюції Генеральної Асамблеї ООН (ГА ООН). Наприклад, у 2003 р. ГА ООН пропонувала створити кримінальний трибунал для переслідування злочинів червоних кхмерів у Камбоджі, у 2016 році ГА ООН прийняла резолюцію про створення механізму розслідування і судового переслідування за вчинення міжнародних злочинів у Сирії.

Таким чином, ООН може створити правову базу для міжнародного механізму притягнення до відповідальності вище керівництво Росії та Білорусії за злочин агресії. Крім вищезазначених варіантів розслідування міжнародних злочинів в Україні юрисдикцію відносно злочину агресії може мати і національний суд, який реалізує територіальну юрисдикцію (у Росії, Білорусії чи Україні), або національний суд, що здійснює універсальну юрисдикцію. Відповідно до Кримінального Кодексу України стаття 437 визначає агресію як злочин та передбачає кримінальну відповідальність за будь-яке планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни [9]. Окрім того, злочин

агресії також є у кримінальних законах як Росії, так і Білорусії. Однак у міжнародному праві високопосадовцям держав гарантується функціональний імунітет від кримінального переслідування іншими державами. Надання такого захисту виникає з принципу суверенної рівності та невтручання у внутрішні справи держав. Функціональний імунітет високопосадовців держави пов'язаний з виконанням державних функцій і використовується щодо їхніх дій, вчинених в їх службовій якості. Такий імунітет надається вищим посадовим особам держав для ефективної реалізації ними своїх функціональних обов'язків на міжнародній арені як головних представників своєї держави. Доцільно зазначити, що злочин агресії є «лідерським» злочином і відповідальність за нього може нести лише вище політичне та військове керівництво. Отже, переслідування за злочин агресії на національному рівні унеможлиблюється імунітетом вищих посадових осіб. У зв'язку з цим, більш прийнятний варіант є міжнародний трибунал, адже загальноприйнятим є те, що використання такого імунітету неможливе при міжнародній кримінальній відповідальності за міжнародні злочини. Національна система правосуддя буде мати вагоме значення саме для розслідування злочинів, які були вчинені російськими офіцерами, солдатами, тобто прямими виконавцями. Ймовірніше, розгляд таких справ буде відбуватись за спеціальною процедурою *in absentia*, тобто заочний розгляд. Таке спеціальне розслідування здійснюється відносно осіб, які приховуються на окупованій території або на території держави-агресора. Кримінальний процесуальний кодекс України теж дозволяє оголошувати таких осіб у міжнародний розшук. Українські слідчі органи вже мають значний досвід у таких розслідуваннях з 2014 року. Другим питанням є притягнення до відповідальності російських військовослужбовців, які наразі знаходяться під контролем України. У національній судовій практиці були випадки засудження російських військовополонених за злочини на території України. Згідно з нормами міжнародного гуманітарного права військовополонені підлягають захисту від судового переслідування за факт участі у воєнних діях, однак такий захист не поширюється на випадки вчинення воєнних злочинів. Відносно обов'язку репатріації військовополонених, то ув'язнені можуть утримуватися під вартою на період кримінального провадження та судового розгляду, а у випадку засудження – до часу закінчення відбуття покарання (ст. 119 п. 5

Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими). Отже, обов'язок держави звільнити і передати військовополоненого після закінчення воєнних дій щодо осіб, які знаходяться під слідством чи засуджені призупиняється і відновлюється після завершення кримінального провадження чи відбуття покарання. Іншим можливим варіантом притягнення виконавців міжнародних злочинів може бути відкриття кримінальних проваджень іноземними країнами за принципами універсальної юрисдикції – це принцип міжнародного права, який дозволяє судити іноземців, що вчинили міжнародні злочини на території іншої держави, на основі серйозності таких злочинів, які є загрозою для всього міжнародного співтовариства. Наразі декілька європейських держав вже оголосили про початок кримінального розслідування щодо подій в Україні за принципом універсальної юрисдикції (Польща, Німеччина, Литва, Естонія, Словаччина, Швеція та ін.). Таке співробітництво з міжнародними партнерами є вкрай важливим для розслідування міжнародних злочинів, оскільки тисячі українців, які є свідками чи потерпілими, наразі знаходяться на території іноземних держав, правоохоронні органи яких вже зараз можуть збирати докази шляхом опитування постраждалих і свідків в рамках відкритого кримінального провадження.

Окрім того, правоохоронні органи Європейського Союзу в рамках спільної інституції Євроюст ініціюють створення Спільної Слідчої Групи щодо розслідування злочинів, вчинених збройними силами російської федерації на території України. Отже, з усього зазначеного вище, можна зробити висновок, що на сьогодні перед Україною та світовим співтовариством постало важливе та важке завдання, а саме: розробити і задіяти міжнародні судові механізми, органи розслідування, міжнародних експертів та фахівців задля покарання усіх осіб, які вчинили тяжкі злочини проти українського народу, заради досягнення справедливості, компенсації для потерпілих і уникнення звірств на території нашої держави. Міжнародні злочини не мають строків давності щодо притягнення до відповідальності. Рано чи пізно навіть високопосадовці стануть перед правосуддям і будуть нести відповідальність за скоєне.

Список використаних джерел

1. Піддубна М.В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: ПРАВО. 2016. Вип. 40. Т. 2. С. 98–101.

2. Володимир Зеленський ініціює створення спеціального механізму, який допоможе притягнути до відповідальності осіб, причетних до злочинів проти українського народу. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-iniciyuystvorennya-specialnogo-mehaniz-74057>.

3. Шаптала Н. К. , Камінська Н. В. Державна політика України з питань тимчасово окупованих територій: проблеми концептуалізації у сучасному науковому дискурсі. *Філософські та методологічні проблеми права*. DOI: <https://doi.org/10.33270/01222302>. 2022. Т. 22. № 1 С. 57–69.

4. Генпрокурор Ірина Венедіктова та Прокурор Міжнародного кримінального суду Карім Хан обговорили співпрацю. URL: <https://gp.gov.ua>.

5. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Te.

6. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України №7290 від 15.04.2022. № 2557-IX. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39449>.

7. Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року від 25.02.2014 № 790-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18#Text>.

8. Проект Постанови про звернення Верховної Ради України до Президента України щодо невідкладного внесення до Верховної Ради України проекту Закону України “Про Ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду” № 8016 від 09.09.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/%20billInfo/Bills/Card/40442>.

9. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України, 2001. № 25–26. Ст. 131.

Краєвський О. О.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, професор
кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії
внутрішніх справ ***Антонюк П. Є.***

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Домашнє насильство – діяння фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Протидія домашньому насильству - система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки [1].

В умовах воєнного стану протидія домашньому насильству – такому небезпечному для розвитку держави в цілому явищу [2] – ускладнюється об'єктивною неможливістю організувати роботу відповідних державних органів на належному рівні.

Основною причиною вбачається перевантаженість органів та підрозділів Національної поліції України, до компетенції яких відноситься виявлення проявів домашнього насильства та реагування на такі випадки [3]. Наступним фактором, що негативно впливає на динаміку домашнього насильства, на думку вітчизняних дослідників, є різке погіршення

психоемоційного стану громадян України, які зазнали на собі всі прояви озброєної агресії Російської Федерації.

Відмічається, що в нашому суспільстві, на жаль, стала проявлятися негативна тенденція, яка полягає в тому, що значна кількість постраждалих стала утримуватися від звернень до поліції чи соціальних служб. Більша частина громадян вважає, що в умовах воєнного стану, коли обмеження певних прав громадян є законним та обумовленим причиною запровадження відповідного правового режиму [4], домашнє насильство у порівнянні з іншими небезпеками не є таким вже значним правопорушенням. Тобто самі постраждалі приховують реальний стан речей щодо проявів домашнього насильства.

При цьому немає сумніву, що добробут сім'ї та сімейні цінності в сучасній правовій державі завжди є пріоритетними в контексті правого регулювання та захисту. Тому активна протидія домашньому насильству залишається пріоритетним завданням відповідних державних інституцій, особливо в умовах воєнного стану.

Тому, на наш погляд, в умовах воєнного стану магістральним напрямком діяльності державних інституцій повинна стати ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими заінтересованими особами, в тому числі волонтерськими організаціями та рухами.

Така взаємодія, на наш погляд, стане дієвим механізмом у побудові свідомого та сильного громадянського суспільства, яке в умовах воєнного стану буде здатне самостійно не лише виявляти прояви всіх видів домашнього насильства, але й створювати умови для унеможливлення виникнення передумов їх прояву.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 5, ст. 35.

2. Поняття та види домашнього насильства. URL: <https://voskresenska.rada.today/wp-content/uploads/2020/11/ponyattya-tavydy-domashnogo-nasylstva>.

3. Легенька М. Війна не скасовує потребу протидіяти домашньому насильству. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-/vijna-neskasovuyue-potrebu-protidyaty-domashnomu-nasylstvu/>.

4. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

Мазур А. С.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
національної академії внутрішніх справ

Литвин В. В.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЖЕРТВАМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

В Україні проблема насильства над жінкою та дитиною в сім'ї в останні роки розглядається на державному рівні. Свідченням цього є і прийняття законодавчої бази, і створення кризових центрів роботи з тими, хто потерпає від насильства в родині.

Згідно з документами, ухваленими ООН і ратифікованими нашою країною, жодна людина, яка перебуває вдома або поза будинком, не повинна піддаватися побиттю, погрозам, приниженням або іншим способам впливу, що призводять до емоційних або фізичних ушкоджень. Аналогічні положення містять Конституція України і Кримінальний кодекс.

Насильство визначається як примусовий вплив на когонебудь. Найпоширеніша класифікація видів насильства, заснована на характері насильницьких дій. Вона включає: фізичне, сексуальне, психологічне (емоційне) і економічне насильство.

Домашнє, побутове насильство, або насильство в родині, містить у собі фізичні, психічні, емоційні й сексуальні образи. Воно поширюється не тільки на одруженні пари, але й на співмешканців, коханців, батьків і дітей. Воно не обмежується гетеросексуальними відносинами.

Існують різні види домашнього насильства. Найчастіше жінка, що живе в ситуації насильства, навіть і не здогадується, що те, що з нею відбувається, є насильством.

У теорії циклу насильства виділяють три певні стадії, що повторюються у руйнівних взаєминах. Тривалість кожної стадії і їхня періодичність варіюється в кожному окремому випадку.

Патерни циклу насильства різні, але завжди повторюються, нарощуючи силу й частоту.

Під час першої фази, або стадії наростання напруги, відбуваються незначні випадки побоїв і наростання напруженості між партнерами. Потерпілі виходять із такої ситуації різними шляхами: вони можуть заперечувати наявність самого факту побиття або зводити до мінімуму значимість насильства. Не раз зовнішні фактори можуть балансувати на грані переходу до наступної стадії. Жертви насильства йдуть на все, щоб контролювати ці фактори - виправдуючи жорстокість і навіть захищаючи таку поведінку членів родини й інших людей.

Друга фаза з випадками сильного побиття. До кінця першої стадії губиться всякий контроль над процесом. Тут уже неминуче грубе побиття. Нападаючий не здатний керувати своєю деструктивною поведінкою, що є початком жорстокого розвитку подій. Основна відмінність між першою й другою стадіями в тім, що тут обидві сторони усвідомлюють: ситуація вийшла з-під контролю. Тільки одна людина може покласти кінець насильству – сам агресор. Поведінка потерпілого на цій стадії нічого не міняє.

Третя стадія, несе з собою період надзвичайного спокою й любові, уваги й навіть, у деяких випадках, покаяння. Жорстокість змінюють подарунки, гарні манери, запевнення, що насильство ніколи більше не повториться, благання про прощення. Жертві хочеться вірити, що з кошмарами буде покінчено назавжди. Під час цього періоду партнери відзначають знову відновлене між ними щире почуття кохання. Однак, оскільки це взаємовідношення деструктивне, третя стадія закінчується, переходячи до фази наростання напруги в новому циклі насильства.

Допомога потерпілим від насильства має свою специфіку залежно від того, хто її здійснює, кому її надають, у якій формі буде вона здійснюватися.

Звернення за професійною психологічною допомогою вимагає певної частки мужності від потерпілого. Іноді з моменту здійснення насильства до моменту звернення за допомогою проходять роки. Кваліфікована допомога фахівця допоможе конструктивно пережити те, що сталося й перетворитися з «жертви насильства» в «людину, що пережила насильство».

Всі форми, методи й техніки роботи фахівця будуються так, щоб дати жертві насильства можливість зрозуміти, що ніхто не намагається применшувати значення її труднощів і проблем,

але саме в них, цих труднощах і проблемах, можна й потрібно шукати й знаходити засоби для поліпшення свого положення. Тим самим клієнта спонукають до пошуку власних ресурсів зміни, у якості яких виступає як його минуле, так і майбутнє, як спогади, так і уява, що допомагають шукати відповіді на проблеми в особистому досвіді.

У психотерапевтичній теорії і практиці виділяють наступні стадії роботи з наслідками насильства:

1. **Рішення вилікуватися.** Або симптоми настільки сильні, що неможливо далі терпіти, або людина свідомо вирішує, що потрібно щось міняти, і звертається по допомогу.

2. **Стадія кризи.** Людина зустрічається із сильними почуттями, з болем. Ця стадія дуже важка для клієнта, тут важливо, щоб він міг подбати про себе.

3. **Згадування.** Якщо створено довіру до психолога, піде розповідь про те, що відбулося. Дуже важливо, щоб клієнт згадав стільки, скільки він може витримати.

4. **Віра.** Ця стадія важлива, якщо людина сумнівається в точності спогаду. Для клієнта дуже важливо повірити собі й своїм спогадам.

5. **Подолання мовчання.** Розповідь подробиць того, що відбулося. Це, як правило, супроводжується почуттями сорому й страхом налякати слухаючого, також можливий страх перед повторенням насильства. Якщо людина зважилася розповісти про це психологові, то потім вона може зважитися розповісти про це ще кому-небудь: другові або подрузі. Тоді зникає внутрішня ізоляція.

6. **Зняття із себе провини за те, що відбулося.** Людина може звинувачувати себе в тому, що не змогла себе захистити, або в тому, що в момент насильства отримувала задоволення. Не можна переконувати жертву, що вона зовсім не винувата - вона цьому не повірить. Не треба намагатися зруйнувати віру клієнта у свою провину. Важливо допомогти клієнтові зняти із себе відповідальність за те, що сталося.

7. **Підтримка «внутрішньої дитини».** В середині кожної дорослої людини є дитина радіюча і дитина страждаюча. Багато з людей, що пережили насильство в дитинстві, не вміють радіти життю. На цій стадії необхідно встановити контакт із «пораненою дитиною всередині себе», використовуючи малюнки, рухи і т.п.

8. **Повернення довіри до себе.** Підвищення самооцінки. Тут відбувається визначення особистих границь клієнта, які

були порушені насильством, а тепер знову можуть повернутися під контроль клієнта.

9. Оплакування втрати. Тобто прощання з тим, що було втрачено в момент насильства.

10. Гнів. На стадії оплакування звичайно назовні виходить і злість, довгий час стримувана всередині.

11. Розкриття й конфронтація. Гвалтівник - це людина, що живе поблизу. Важливо виразити йому свій гнів. Можна написати лист, можна розіграти це в психодрамі.

12. Пробачення. Мається на увазі пробачення себе. Пробачати гвалтівника не потрібно, тому що це може бути ще одною жертвою, що принесе йому постраждала. Зміст пробачення в тому, щоб відпустити гвалтівника від себе.

13. Знаходження духовності. Повернення уявлення про те, що світ добрий і гарний. Зникає відчуття віддаленості від світу, нездатності відчувати красу. Вертається зв'язок між «Я» і тілом. Відроджується довіра до людей.

14. Вирішення травми й рух далі. Це момент, коли люди почувають, що їм вдалося ввімкнутися в життя. Поступово треба говорити про те, що терапія закінчується. Наступає час попрощатися із клієнтом.

Сьогодні жінки все частіше зіштовхуються з такими кризовими ситуаціями, вихід з яких вимагає допомоги компетентних фахівців - соціальних працівників, психологів, педагогів, здатних не тільки розібратися в цих ситуаціях, виявити причини їх виникнення й можливі наслідки, але й підібрати найбільш раціональний шлях виходу із кризи.

Список використаних джерел

1. Мінакова К. Основні соціально-педагогічні та психологічні характеристики жінки – жертви сімейного насилля. *Соціальна педагогіка*. 2005. № 2. С. 43–47.

2. Насильство у сім'ї і протидія дільничних. *Іменем Закону*. 2004. № 51 (5439). 24–30 груд. С. 6.

3. Савчук О.М. Стратегії роботи із спів залежними жінками, які зазнають насилля в сім'ї. *Практична психологія та соціальна робота*. 2003. № 4. С. 51–60.

4. Савчук О.М. Об'єктивізація впливу тренінгу асертивності на психологічний стан жінок, які зазнали насильства. *Практична психологія та соціальна робота*. 2003. № 6. С. 74–76.

5. Шахрай В.М. Технологія соціальної роботи: Навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2006. 463 с.

Мельничук А. М.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри конституційного права і прав
людини навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ **Чижов Д. А.**

ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ

Глибокі соціально-економічні перетворення, низька соціальна захищеність сімей, економічна криза, безробіття, а також моральна нестабільність призводить до негативних тенденцій щодо зростання кількості випадків вчинення насильства, що й зумовлює актуальність дослідження даної теми.

Наразі не існує загальноприйнятого визначення поняття насильства. Тож, для прикладу можна навести такі визначення.

Насильство, на відміну від жорстокого поводження, – це будь-яке свідоме і навмисне (заздалегідь сплановане) застосування сили одного індивіда/групи людей проти іншого/інших (найчастіше – беззахисного/их) з метою встановлення над ним(и) влади і контролю.

Насильство – умисний фізичний чи психологічний вплив однієї особи на іншу, проти її волі, що спричиняє цій особі фізичну, моральну, майнову шкоду, або містить у собі загрозу заподіяння зазначеної шкоди зі злочинною метою. Такий вплив на особу здійснюється вчиненням певних умисних діянь. Особа, яка вчиняє насильницькі діяння, усвідомлює їх характер, передбачає наслідки цих діянь і бажає або свідомо допускає їх настання. Поняття, що використовується Всесвітньою організацією охорони здоров'я, підкреслює навмисність і фактичне вчинення акту насильства, незалежно від його результату. Згідно з цим визначенням насильством не є ненавмисні нещасні випадки, наприклад, тілесні ушкодження внаслідок дорожньо-транспортних пригод або опіки [1, с. 35].

Також необхідно вказати на те, що існує велика кількість суб'єктів, які здійснюють систему заходів з протидії насильству, наявність нормативно-правових актів, які регулюють їх діяльність, по факту комплексна взаємодія поліції, соціальних

служб, служб у справах дітей, медичних працівників не налагоджена. Таким чином, на сьогодні не налагоджена потрібна комунікація між даними суб'єктами. Так, наприклад, швидка медична допомога не інформує органи Національної поліції про випадок домашнього насильства, оскільки дані повноваження не прописані нормативно-правових актах. Дана прогалина в законодавстві не дозволяє швидко реагувати на випадки домашнього насильства. Ще один негативний фактор – відсутність належної кількості кризових центрів для жертв насильства та корекційних програм для кривдників. Кризові центри – це установи, де можна отримати тимчасовий притулок та допомогу кваліфікованих спеціалістів – психологів, юристів та соціальних працівників. Хоча, із прийняттям нового Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» процес створення даних центрів пришвидшився, але недостатньо [2, с. 213].

Що стосується повноважень підрозділів Національної поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, то відповідно до спеціалізованого закону в цій сфері, а саме Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» До повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать: 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них; 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України; 3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; 4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; 5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством; 6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому

насильству протягом строку їх дії; 7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством; 8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [3, с. 139].

З метою забезпечення комплексної підтримки та соціально-психологічної реабілітації осіб, які потерпають від психологічних, фізичних, економічних та інших наслідків домашнього насильства або насильства за ознакою статі, на державному рівні систематизована Мінсоцполітики розроблено проєкт Типової програми для постраждалих осіб. Зазначена програма після її затвердження впроваджуватиметься фахівцями, які мають вищу освіту (в тому числі психологи, психотерапевти, психіатри) та пройшли навчання відповідно до законів України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» і «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Також невід'ємною складовою протидії насильству є ефективна робота із кривдниками – особами, які вчиняють таке насильство, – проведення з ними комплексу заходів, спрямованих на зміну насильницької поведінки кривдника, формування у нього нової, неагресивної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до власних вчинків та їхніх наслідків, до виконання батьківських обов'язків, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків [4, с. 27].

На підставі вищевикладеного, можливо зробити висновок, що здійснивши аналіз правового регулювання протидії насильству визначено, що законодавство України у сфері протидії насильству потребує вдосконалення задля більш чіткої кваліфікації насильства та вирішення проблем, пов'язаних із захистом та наданням допомоги жертвам, свідкам насилля, а також уваги заслуговує визначення місця перебування кривдника.

Список використаних джерел

1. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/sites/unicef.org.ukraine/files/2020-07/Посібник_Протидія%20насилъству_0.pdf.

2. Горішня Ю. Проблемні питання протидії домашньому насильству кримінально-правовими засобами. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/17568/%D0%93%0%AE%D0%BB%D1%96%D1%8F.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

3. Притолок Н. М. Національна поліція як суб'єкт запобігання та протидії насильству в сім'ї. *Юридична наука*. № 7 (109). 2020. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/download/441/427>.

4. Данілова Л.В. Проектна діяльність як інструмент реалізації державної політики щодо запобігання домашньому насильству в Україні. *Наукові перспективи*. 2022. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/1459/1457>.

Михайлюк І. О.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри поліцейського
права Національної академії внутрішніх
справ **Лях Н. В.**

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ВІД ЯКОГО ПОТЕРПАЮТЬ БІЖЕНЦІ ЗА КОРДОНОМ

У результаті збройної агресії з боку Росії значна частина населення України перетворилася або на внутрішньо переміщених осіб (ВПО), шукаючи безпечніші місця на території України (це 7,1 млн на початок квітня), або на біженців за кордоном. За підрахунками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, на 23 квітня 2022 р. з України виїхали понад 5,1 млн осіб, зокрема близько 2,9 млн – до Польщі, 774 тис. – до Румунії, 490 тис. – до Угорщини, 443 тис. – до Молдови, 354 тис. – до Словаччини. Як свідчать

опитування, вибір країни обумовлено передусім наявністю в ній родичів або знайомих (48 %), а також близькістю до Батьківщини [1]. Окрім того, майже 578 тис. українців виїхали (або їх вивезли) до Росії, 24 тис. – до Білорусі [2]. Навіть за російськими джерелами, більшість українських біженців у РФ – це мешканці так званих ЛНР та ДНР (близько 400 тис. осіб). З районів бойових дій, за непоодинокими свідченнями, людей вивозять до країни-агресора примусово. Потік біженців з України до Європи є найбільшою хвилею міграції з часів Другої світової війни. Водночас приїзд українців не тільки не загрожує європейській єдності, а, навпаки, зміцнює її [2].

Позитивне ставлення до біженців з України є насамперед наслідком усвідомлення небезпеки російської агресії проти Європи. Наступний важливий фактор – широка громадська підтримка прийняття українських іммігрантів. Значною мірою це культурна близькість, численні ділові та родинні зв'язки, а також досвід спілкування з українцями завдяки багаторічній трудовій міграції до ЄС. Співчутливий склад біженців – майже 90 відсотків з них жінки та діти. Також варто підкреслити високий рівень освіти та кваліфікації українців, знання мови, що значно підвищує шанси їхнього поселення та інтеграції в приймаючих країнах. Людський капітал переміщених осіб робить їх дуже привабливими для роботодавців, що допомагає змінити політику та законодавство на користь новоприбулих.

Проте, іноземці також мають негативне ставлення до біженців.

Наприклад, німці спантеличені тим, що деяких продуктів на кшталт соняшникової олії немає на полицях, а альтернатива їм не подобається. При цьому звинувачують Україну в тому, що вона їх не забезпечує продовольством. Німці кажуть, що їм для вступу до університету потрібно «пахати», а українці можуть вступити просто так [1].

В останні дні травня – перші дні червня болгарський інформаційний простір був заповнений новинами про українських біженців. Після трьох місяців проживання у приморських готелях їх почали переселяти вглиб країни. Процес «великого переселення» відбувався явно не за планом болгарської влади і мав досить великий емоційний супровід. За словами представниці оперативного штабу, у роботі з біженцями не з кращого боку проявили себе і міжнародні організації: Управління *Верховного*

комісара ООН у справах біженців, ЮНІСЕФ, Болгарський червоний хрест. Також у штабі зазначали, що значна частина українських біженців приїжджала вже з бронюванням болгарських готелів. Напруга навколо переселення українських біженців сягла кульмінації, коли частину з них все-таки відвезли до буферних центрів у Елхово (Ямболська область) та Сарафово (поблизу Бургаса), перший розрахований на 1768 місць, а другий – на 200. До ранку 1 червня більший центр був заповнений вже приблизно на третину, однак ті, кого туди привезли, були вкрай незадоволені запропонованими умовами. За словами біженців, у приміщеннях контейнерного типу не було кондиціонерів, холодильників та гарячої води.

На особистому прикладі доцільно розглянути історію українки Каті. Дівчина на початку війни разом з родиною виїхала до Праги. Час за часом шукала роботу та почала працювати офіціанткою у місцевій кав'ярні. Через погане знання мови Катерина працювала помічником офіціанта та у вільний час активно вивчала мову. 8 квітня 2022 року, в один зі своїх робочих днів у кав'ярні відбулась гучна сварка та одна з відвідувачів агресивно зверталась до українки.

Як зазначалось, Катерина не зрозуміла клієнтку та покликала старшого офіціанта. Жителька Праги (клієнтка) почала голосно кричати та сварити Катерину, наказувала виїжджати їй з країни та говорила, що українцям не місце в їх країні.

Історія набула розголосу та до жительки міста застосували адміністративне стягнення у вигляді штрафу.

Як бачимо, з кожним днем українські біженці починають отримувати негатив від іноземців. Джерела інформації тримаються у напрузі, іноземці виступають з новинами щодо поганого ставлення до біженців. Проте, 70 % кожного дня допомагають біженцям, надаючи їм роботу, житло та їжу.

Список використаних джерел

1. Ukrainians doubt at least two EU countries are «friendly» – survey. URL: <https://www.euointegration.com.ua/eng/news/2022/03/20/7136286/>.

2. Зберігається ентузіазм чи росте відраза: як поляки ставляться до перебування українців у Польщі. URL: https://zakordon.24tv.ua/yak-polyaki-stavlyatsya-do-perebuvannya-ukrayintsiv-polshhi-rezultati_n2161338.

Нагорна А. О.,

курсант навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
Степанова Г. М.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОШИРЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Якісні перетворення у характері правових відносин зокрема та суспільного життя загалом вимагають відповідних структурних перетворень у законодавстві та системі судоустрою. Зміна парадигми соціально-економічного розвитку, а також утвердження принципів громадянського суспільства вимагають переосмислення всієї системи державної влади задля ефективного забезпечення прав людини та громадянина. Паралельно з цим розвиваються нові для правової системи України інститути примирення, які за своїм змістом виступають в якості елементів правової культури, забезпечення прав громадян на справедливий судовий розгляд, передбачений Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, обумовлюють і формують такі інститути альтернативного вирішення спорів як відновне правосуддя.

Згідно з концепцією реформування кримінальної юстиції України, «відновне правосуддя – це форма правосуддя, основною метою якої є створення умов для примирення потерпілих і правопорушників та усунення наслідків, спричинених злочином або кримінальним (підсудним) проступком» [1]. Перевагами відновного правосуддя для держави та суспільства є: вирішення спорів шляхом активного залучення сторін конфлікту; врахування інтересів усіх сторін спору; створення можливості проведення діалогу між правопорушником та потерпілим, що перетворює боротьбу між ними у співпрацю з вирішення спору без суперництва; сприяння розвитку у правопорушника почуття відповідальності для подальшого виправлення та ресоціалізації, а також недопущення повторного вчинення ним правопорушень; можливість швидкого й реального відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди; зменшення напруги в суспільстві; виховування співчуття та гуманістичних цінностей в

суспільстві; часткове звільнення правоохоронних та судових органів від перевантаження провадженнями щодо проступків та нетяжких злочинів; збереження державного бюджету та часу працівників сфери юстиції, зменшення кількості кримінальних покарань тощо.

Сучасне українське кримінальне судочинство у більшості своїй складається з каральних підходів реагування на кримінальні правопорушення. При цьому більшість з них ніяк в подальшому не вплине на життя потерпілої особи. Правопорушники, як правило, не відшкодовують завдані потерпілому збитки в рамках кримінального провадження. Найбільш наближеною до відновного правосуддя є угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим. Проте угода про примирення не полягає в обов'язковій ресоціалізації правопорушника, у проведенні виховних робіт з ним, а також не передбачає обов'язкове звільнення його від кримінальної відповідальності. Тож, при укладанні такої угоди не можна гарантувати, що в подальшому особа стане на шлях виправлення та ніколи більше не вчинить кримінального правопорушення. До того ж «сучасні міжнародна і європейська концепції захисту прав людини тяжіють до тенденції відмови від виключно каральної реакції на злочин, яка не може належним чином забезпечити як права осіб, які його вчинили, так і потерпілих. Тому світова, зокрема європейська, спільнота давно почали закріплювати новий підхід до кримінального процесу, який реалізується саме через концепцію відновного правосуддя» [2].

Що ж таке медіація як одна з форм відновного правосуддя? У Законі України «Про медіацію» визначено, що «медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [3].

Як нами було зазначено раніше, традиційна модель українського законодавства на рівні сучасного розвитку суспільства є застарілою та не завжди відповідає вимогам щодо гуманного відношення не тільки до правопорушників, але й до самих потерпілих. Дуже часто постраждалі особи залишаються без відповідей на питання чому й як саме було скоєне правопорушення, яка причина, як надалі склалося життя їх кривдника, чи став він на шлях виправлення тощо. Окрім того, навіть якщо суд призначить відшкодування моральної шкоди потерпілій особі, це не буде автоматично означати її

психологічне зцілення – вона може відчувати втрату контролю над своїм життям, буде постійно остерегатися повторного вчинення щодо неї правопорушення, що в подальшому може розвинути до марення чи іншого психологічного захворювання. Саме тому так важливо приділяти увагу саме відновленню їх прав, інтересів, майна та можливостей. Правопорушник, таким чином «вибачаючись» перед постраждалою особою, бере на себе всю відповідальність за вчинене ним протиправне діяння, знімаючи тим самим вину з самою потерпілою особою, що в подальшому допомагає їй оговтатися від пережитого.

Ще однією проблемою, яка потребує якнайскорішого вирішення, «як зазначив директор Директорату правосуддя та кримінальної юстиції Олександр Олійник, в умовах дефіциту суддівських кадрів є усталена традиція українців звертатися за будь-якого спору до суду призвела до перевантаженості цих установ, що, у свою чергу, негативно вплинуло на оперативність та якість розгляду справ, а також на кількість неvirішених судових справ. Так, наприклад, лише у 2020 році при кількості суддів 4991, до місцевих та апеляційних судів надійшло на розгляд майже 3 675 900 справ і матеріалів. За перше півріччя 2021 року ситуація з кадрами дещо покращилась, проте й досі вакантними залишаються 1977 суддівських посад. Найкращою ж альтернативою покращення доступу до правосуддя та зменшення навантаження на суди, за його словами, є застосування інших способів вирішення спорів, зокрема, процедури медіації» [4]. Треба також наголосити, що таку саму проблему мали й суди у США в 1976 році, до впровадження інституту медіації. Крім надто тривалої процедури розгляду справ, що зменшувала кількість virішених спорів, шляхом запровадження медіації було розв'язано такі проблеми, як надмірна формалізація процедур virішення конфліктів і зменшення судових витрат.

Необхідно акцентувати й на важливості зменшення рівня завантаженості правоохоронних органів і суду дрібними справами, коли конфлікт може бути врегульовано поза судом, аби звільнити час для розгляду військових злочинів, що були вчинені російськими окупантами на сході України в період з березня 2014 року, а також з початку ведення широкомасштабної війни на всій території України.

Аби звільнити час для розслідування та розгляду цих кримінальних проваджень, на нашу думку, необхідно розширити сферу застосування медіації, зокрема й у кримінальному

судочинстві. Також позитивним було б запровадження не тільки ідеї медіації як підходу до альтернативного вирішення конфліктів, а й запозичення досвіду та напрацювань інших країн. Наприклад, «проведення медіації в Англії, Німеччині, Польщі та Словенії не обмежується ступенем тяжкості злочину, але, залежно від цього критерію, може мати різні правові наслідки (закриття кримінальної справи, звільнення від відповідальності або покарання, врахування як пом'якшуючої обставини), а право приймати рішення щодо застосування медіації мають поліція, прокуратура, суд із врахуванням обставин справи та ряду критеріїв, а сторони кримінально-правового конфлікту (потерпілий, обвинувачений, підсудний) мають бути поінформовані про можливість участі в цій процедурі» [5]. Поширеною також є практика застосування в США обов'язкової (тобто примусової) медіації.

Список використаних джерел

1. Концепція реформування кримінальної юстиції України: Затв. Указом Президента України від 08.04.2008. № 311/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. № 27. С. 838. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>.

2. Відновне правосуддя – новий підхід реагування на злочин, вчинений неповнолітніми. Міністерство юстиції України : URL: <https://minjust.gov.ua/m/vidnovne-pravosuddya-noviy-pidhid-reaguvannya-na-zlochyn-vchineniy-nerovnolitnimi>.

3. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

4. Олександр Олійник: Медіація – найкраща альтернатива покращення доступу до правосуддя та зменшення навантаження на суди. Міністерство Юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/oleksandr-oliynik-mediatsiya-naykrascha-alternativa-pokraschennya-dostupu-do-pravosuddya-ta-zmenschennya-navantajennya-na-sudi>.

5. Микитин Ю.І. Відновне правосуддя у кримінальному процесі: міжнародний досвід та перспективи розвитку в Україні. Докторська дисертація, Київ. 2010. С. 176–200. URL: <http://surl.li/dqbst>.

Озірна Є. І.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, заступник
начальника відділу організації наукової
діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності Національної
академії внутрішніх справ

Калиновський О. В.

СВІДОК ПРИ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВІ

Поняття домашнього насильно ввійшло до законодавства України не так давно, хоче його коріння починається задовго до визнання проблеми проблемою. «Моя хата скраю, а нічого не знаю», та інші подібні вислови були досить актуальними, адже привчали не лізти в «не своє діло». Але ці вислови показали свою неактуальність в нашому менталітеті у світлі останніх подій. Адже чи твоє діло – насильство над іншими людьми, навіть якщо має назву «домашнє»?

Є теорія, що , чим більше людей стають свідками чогонебудь, в даній ситуації – свідками домашнього насильства, тим менше шансів, що люди допоможуть потерпілому. Психологічні аспекти сприймання цього феномену, який має назву «ефект стороннього спостерігача» вивчала Кендра Черрі.

«Тенденція до того, що особа, оточена групою незнайомих, утримується від дій, заснована на плюралістичному невігластві: оскільки кожен з перехожих залежить від інших, щоб надати підказки для відповідних дій, ніхто нічого не робить» [1].

Є два основні фактори, які цьому сприяють. По-перше, присутність інших людей створює дифузію відповідальності. Оскільки є інші спостерігачі, люди не відчують такого сильного тиску, щоб вжити заходів. Вважається, що відповідальність за дії розподіляється між усіма присутніми. По-друге, це «необхідність» відповідати соціальним нормам. Коли інші свідки не реагують, люди сприймають це як сигнал про те, що все нормально і не потрібно реагувати.

Також, свідки домашнього насильства свою бездіяльність аргументують тим, що ситуація була неоднозначною. Одним з

найяскравіших прикладів цього є жорстоке вбивство молоді жінки на ім'я Кетрін «Кітті» Дженовезе. У п'ятницю, 13 березня 1964 року, 28-річний Дженовезе повертався додому з роботи. Коли вона наблизилася до входу в свою квартиру, на неї напав і поранив чоловік, якого пізніше назвали Вінстоном Мозлі.

Незважаючи на неодноразові заклики Дженовезе про допомогу, жоден із близько десятка людей у сусідньому житловому будинку, які почули її крики, не викликав поліцію, щоб повідомити про інцидент. Вперше напад почався о 3:20 ранку, але лише о 3:50 ранку хтось вперше звернувся до поліції.

Багато з 38 свідків повідомили, що вони вважали, що були свідками «сварки коханців», і не усвідомлювали, що молоду жінку насправді вбивають. [2].

Ця справа є прикладом ефекту спостерігача у вступних підручниках психології.

Задля ліквідації даної проблеми слід покращувати обізнаність населення про те, як слід поводити себе, коли вони стали свідками домашнього насильства. А також покращувати захист потерпілих. Адже страх того, що після звернення до правоохоронних органів потерпілою або заявником, кривдник буде вчиняти насильство над жертвою більш жорстокіше – це ще одна причина неповідомлення інформації про вчинення даного кримінального правопорушення.

Особливу увагу слід приділяти свідкам домашнього насильства, яким не виповнилося 18 років, тобто дітям, які стали свідками домашнього насильства. Адже згідно з Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», дитина, яка постраждала від домашнього насильства, – це особа, яка не досягла віку 18-ти років і зазнала домашнього насильства в будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства [3].

Діти, які є свідками насильства в сім'ї, нарівні із жертвами, також отримують великий стрес. Крім того, діти наражаються на вищу небезпеку стати жертвою насильства або зневаги, якщо вони живуть у ситуації насильства. Перенесений у дитинстві досвід домашнього насильства чинить негативний вплив на подальше життя дитини. Діти – свідки насильства більш схильні до ризику щодо комплексу емоційних і поведінкових проблем: тривоги, депресії, низького рівня успішності в школі й самооцінки, нічних жахів і скарг на фізичне здоров'я.

На жаль, у правоохоронній системі існує велика проблематика залучення факту, що домашнє насильство, яке вчиняється в присутності дитини, автоматично робити дитину –

потерпілою. Наприклад, у судовій справі № 944/1222/21 від 12 травня 2021 року суддя Яворівського районного суду Львівської області посилаючись на малозначність вчиненого адміністративного правопорушення, передбаченого частиною 1 статті 173-2 КпАП України звільнив кривдника від адміністративної відповідальності попри те, у постанові було зазначено, що ОСОБА_1 вчинив відносно дружини домашнє насильство, а саме: обзивав нецензурною лайкою в присутності малолітньої дитини, чим могла бути завдана шкода психічно здоров'ю потерпілої [4]. Як бачимо, у цьому випадку яскраво проілюстрована прогалина роботи правоохоронних органів під час складання протоколу на факт реагування вчинення домашнього насильства.

У судовій справі № 944/2449/21 від 6 липня 2021 року Яворівського районного суду Львівської області відображена аналогічна ситуація, де не було зафіксовано неповнолітню дівчинку як постраждалу, хоча чітко вказано у постанові «погрожував фізичною розправою в присутності неповнолітньої дочки ОСОБА_3, 2007 року народження, внаслідок чого могла бути завдана шкода психічному здоров'ю потерпілої [5].

Однією з найважливіших проблем не фіксування у протоколі дитини як постраждалої від домашнього насильства є те, що це ускладнює процес винесення судом обмежувального припису, зокрема в пункті обмеження спілкування кривдника з постраждалою дитиною. Адже коли діти проживають з матір'ю, суддя виносить обмежувальний припис тільки на жінку, а кривдник маніпулює дитиною. Але діти також потребують захисту в даних ситуаціях. Та обмежувального припису від батька задля безпеки. У справі № 336/7768/21 від 28 жовтня 2021 року розглянутої Шевченківським районним судом м. Запоріжжя зазначено, що потерпіла хотіла щоб суд виніс обмежувальний припис щодо неї та її малолітнього сина [6]. Але суддя задовольнив вимогу частково, винісши припис на 6 місяців тільки відносно заборони наблизитись, розшукувати та спілкуватись з жінкою.

Тому, проблематика значення свідків у вчиненні домашнього насильства досить актуальна та потребує змін.

Список використаних джерел

1. Branscombe, NR, Baron, RA (2017). Соціальна психологія. Нью-Йорк, Нью Йорк: Пірсон.

2. Меннінг Р., Левін М., Коллінз А. Вбивство Кітті Дженовезе та соціальна психологія допомоги: притча про 38

свідків. Am Psychol. 2007;62(6):555-62. doi:10.1037/0003-066X.62.6.555.

3. Закон України «Про запобігання домашньому насильству». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

4. Постанова Яворівського районного суду Львівської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96612287>.

5. Постанова Яворівського районного суду Львівської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98387149>.

6. Постанова Шевченківського районного суду м. Запоріжжя URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100985086>.

Олексин Х. Л.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
національної академії внутрішніх справ

Литвин В. В.

ВИЯВЛЕННЯ ФАКТОРІВ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

На сьогоднішній день у XXI столітті найактуальнішою проблемою у світі постають питання одного із найбільш небезпечних злочинів проти людства як торгівлі людьми. Як відомо, це діяння є кримінально караним у більшості країн світу, в нашому вітчизняному законодавстві воно знайшло своє закріплення в Кримінальному кодексі України, а саме в статті 149 [1]. Сучасні види та форми експлуатації людини та методи вчинення такого злочину в сучасному світі, створюють неабияку загрозу для суспільства. Зокрема, ця проблема стосується і України. Особливо, коли діє воєнний стан, росія продовжує вести збройну агресію проти України, ворог насильно примушує виїжджати з окупованих територій повноправних громадян України або в кінцевому результаті, вивозить їх насильно на територію росії, а також на

підконтрольні їм території Автономної Республіки Крим та Донбасу. Дана проблема, також пов'язана насамперед із вимушеним виїздом громадян з територій на яких проходять бойові дії, та переселенням у більш безпечніші регіони України чи виїздом за кордон в статусі біженця. Користуючись психо-емоційним станом українців, які в пошуках прихистку не здатні через досить стресову ситуацію виважено та розумно контролювати свої дії, торгівці людьми знаходять для себе досить велику вигоду в цьому. Особливу небезпечність цей злочин має стосовно дітей, яких насильно вивозять з метою подальшого незаконного усиновлення чи удочеріння.

У зв'язку з останніми подіями в нашій країні на підрозділи органів Національної поліції покладається досить велике навантаження, тому в деяких регіонах такі злочини розкрити практично неможливо.

Метою дослідження є удосконалення розкриття а також співпраця уповноважених суб'єктів, що спрямовують свою діяльність сфері протидії торгівлі людьми з підрозділами органів Національної поліції під час дії воєнного стану. Дана тема була досліджувана для таких вітчизняних науковців як В.І. Васильчук, В.І. Дубина, А.А. Небитов, М.І. Андрієнко, М.О. Васильєва, В.А. Глуховець, О.М. Ємець, Я.Г. Лизогуб та інших. В своїх працях вони висвітлили основні аспекти торгівлі людьми, поняття, види а також протидія та запобігання. Сьогодні хочеться поговорити та розкрити питання щодо отримання інформації про вчинення злочину та активну протидію всіма уповноваженими суб'єктами, що спрямовують свою діяльність у цій сфері.

На думку В.І. Васильчук, В.І. Дубина, А.А. Небитов для удосконалення протидії торгівлі необхідно створити належним чином інформування громадян стосовно даного злочину та порад: «що ж робити в разі якщо стали жертвою торгівлі?». Найефективнішим методом отримання інформації про даний злочин є безпосередньо звернення громадян. Звернення у свою чергу можуть надходити як від осіб, що стали жертвами цього злочину, так і від осіб яким стало відомо про обставини [2]. Як відомо важливою передумовою своєчасного отримання інформації про вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного із торгівлею людьми, а також протидії такому явищу стає налагодження тісної взаємодії зі суб'єктами, які здійснюють заходи у цій сфері. Перелік суб'єктів, що активно

протидіють стосовно торгівлі визначено в ст. 5 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» [3].

Крім цього, ефективним методом є правове регулювання у цій сфері. Ця сфера діяльності потребує чіткої регламентації та правового регулювання зі сторони держави, а також постійного вдосконалення чинного законодавства шляхом внесення до нього змін вищими законодавчими органами. Адже саме правові норми є важливою передумовою запобігання та протидії торгівлі людьми. Так, від 14.07.2021 року урядом було ухвалено концепцію державної цільової програми щодо протидії торгівлі людьми на період до 2025 року. В якій безпосередньо йдеться про визначення та актуальність даної проблеми, аналіз та причини виникнення а також оптимальні шляхи її розв'язання і вирішення.

У щорічній Доповіді про торгівлю людьми, оприлюдненій Державним департаментом США 25 червня 2020 р., що охоплює 140 країн, які класифікуються за чотирма групами залежно від того, яких заходів вживають уряди таких країн для боротьби з торгівлею людьми, Україна залишається у другій групі (перша група – країни, які повністю відповідають вимогам (стандартам) Федерального Закону США «Акт про захист жертв торгівлі людьми»).

Уряд України докладає значних зусиль стосовно протидії. Про позитивні результати щодо протидії торгівлі людьми за минулі роки свідчить в першу чергу це збільшення розслідування злочинів: у 2019 році правоохоронні органи розслідували 297 злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, порівняно з 275 злочинами у 2018 році; також збільшилась кількість осіб, що визначені як потерпілі від злочину передбаченого статтею 149 ККУ; збільшення кількості осіб яким було повідомлено про підозру у вчиненні ними кримінального правопорушення, що насамперед є необхідною обставиною для подальшого ініціювання судового розгляду стосовно справи; збільшення кількості направлених на судовий розгляд справ: станом на 2019 рік кількість становить 201 справа, станом на 2018 кількість становить 148 справ; збільшилась кількість справ після винесення обвинувального вироку судом: в 2019 році – 199 справ, у 2018 році – 68 справ [4].

Таким чином, за результатами зовнішньої оцінки діяльності з протидії торгівлі людьми та внутрішнього дослідження цієї масштабної проблематики ми можемо побачити, що є певна недосконалість та невизначеність у цій

сфері. До цього ми можемо віднести такі чинники як: повільний та несвоєчасний розгляд справ судами, не доведення розпочатих розслідувань до кінця а також низький рівень ідентифікації осіб постраждалих від торгівлі людьми.

Оцінюючи ситуацію в країні та узагальнюючи статистику вчинення злочину можна запропонувати наступні шляхи розв'язання даної проблеми. А саме: впровадження в державі єдиної політики з протидії торгівлі людьми на міжнародному, центральному та місцевому рівні із урахуванням чіткого механізму співпраці органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадських і міжнародних об'єднань, вдосконалення чинного законодавства. Також сюди хочеться віднести і основні завдання держави, а саме: попередження, протидія і запобігання торгівлі людьми уповноваженими суб'єктами у цій сфері, розшук та переслідування осіб які вчинили злочин пов'язаний із торгівлею людьми, захист та надання певної визначеної допомоги особам які постраждали від даного злочину, зміцнення правоохоронними органами міжнародного співробітництва із відповідними органами і організаціями які мають повноваження в сфері протидії торгівлі людьми, підвищення рівня проінформованості та обізнаності населення у сфері протидії цьому злочину.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Васильчук В.І., Дубина В.І., Небитов А.А. Виявлення фактів торгівлі людьми підрозділами боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми органами Національної поліції. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. № 4 (97), 2015. С. 211–223. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/559>.

3. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>.

4. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми проти торгівлі людьми на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 800-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2021-%D1%80#Text>.

Панасюк В. В.,

ад'юнкт Національної академії
внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ СИСТЕМАТИЧНОСТІ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ВЧИНЕНОГО ЩОДО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

Питання сімейного насилля досить актуальне на сьогоднішній день не тільки в Україні, а й у всіх країнах світу. Як зазначають дослідники, домашнє насильство – це проблема, що стосується не тільки однієї людини, пари, чи сім'ї, його причини пов'язані з економічною ситуацією, суспільними нормами та ставленням до насильства. Від домашнього насильства можуть потерпати всі члени родини, проте найчастіше воно торкається слабких, нездатних до самозахисту та залежних членів сім'ї: дітей, людей похилого віку, осіб з обмеженими фізичними чи психічними можливостями, а також жінок, які зазвичай фізично слабші за чоловіків, та інколи можуть економічно залежати від партнера [1, с. 4].

Питання домашнього насильства перебуває у центрі уваги науковців з різних галузей права та висвітлювалася, зокрема, в дисертаціях з криміналістики, кримінології, адміністративної діяльності, психології та соціології. Проблематику домашнього насильства порушено в працях, зокрема: А. Б. Благої (2015 р.), О. М. Ткаленко (2016 р.), М. Г. Кузнецова (2019 р.), Р. В. Кифлюка (2020 р.), О. І. Мотляха (2020 р.), О. В. Пчеліної (2020 р.), Ю. М. Слухасенко (2020 р.), І. А. Ботнарєнко (2021 р.), Т. В. Іщенко (2021 р.); окремі аспекти протидії насильству щодо дітей розглядали С. В. Романцова (2018 р.), Н. В. Лєсько (2019 р.). У цьому напрямі активізують свої зусилля і зарубіжні колеги (Duggan (Ed.), 2018; Mahapatro, 2018; Nagel, 2019; Nigam, 2019, 2021).

Відповідно до чинного законодавства, до осіб, які вчинили насильство в сім'ї, застосовуються заходи юридичної відповідальності, передбачені кримінальним, адміністративним або цивільним законодавством України. Адміністративне законодавство України містить спеціальну норму, що закріплює адміністративну відповідальність за вчинення насильства в сім'ї, зазначені дії кваліфікуються за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

А ось, як зазначено в статті 126-1 Кримінального кодексу України «домашнє насильство» полягає в умисному

систематичному вчиненні фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою особа перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Як ми можемо побачити, однією з обов'язкових ознак для кваліфікацій дій за вищевказаною статтею є систематичність. Однак, стаття 126-1 Кримінального кодексу України не містить примітки, яка б надавала роз'яснення щодо словосполучення «систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства», що призводить до того, що при застосуванні цієї норми виникають різного роду питання щодо кваліфікації діяння за ст.126-1 Кримінального кодексу України в контексті «систематичності» [2].

Зважаючи на проблематику розуміння «систематичності» як ознаки домашнього насильства в розумінні статті 126-1 Кримінального Кодексу України – Верховний Суд в одній із своїх постанов сформував правовий висновок, який дозволив надати тлумачення поняттю «систематичність» в контексті цієї статті.

Зокрема, в постанові Верховного Суду від 25.02.2021 року у справі №583/3295/19 суд звернув увагу на наступне: «словосполучення «систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства» описує діяння. Закінченим кримінальне правопорушення вважається з моменту вчинення хоча б однієї із трьох форм насильства (фізичного, психологічного чи економічного) втретє, у результаті чого настав хоча б один із вказаних в законі наслідків. При цьому не має значення, чи було відображено в адміністративному протоколі поліції, в обмежувальному приписі чи в іншому документі факт перших двох актів насильства. Факт документування має значення для доказування систематичності, але не більше ніж інші передбачені законом докази».

Так, з матеріалів справи відомо, що чоловік, який раніше притягувався до адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї, усвідомлюючи свою перевагу у фізичному розвитку, діючи умисно та з мотивів явної неповаги до існуючих норм співжиття в сім'ї, на ґрунті неприязних відносин, вчинив щодо своєї матері похилого віку дії психологічного насильства, що виразилось в словесних образах нецензурною лайкою та

демонстрації своєї фізичної переваги, тим самим завдав шкоду психічному здоров'ю потерпілої. Його систематичні протиправні дії призвели до психологічних страждань матері та погіршення якості її життя, вона перебуває у пригніченому тривожному стані, потребує постійної медичної та психологічної допомоги, хоче захиститись від насильства сина.

За вироком суду, чоловіка було засуджено до покарання у вигляді позбавлення волі строком на 3 роки.

Розглядаючи справу, ВС зазначив, що статтю 126-1 КК України передбачено кримінальну відповідальність за вчинення домашнього насильства, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Об'єктивну сторону зазначеного кримінального правопорушення складають діяння, що виражаються в систематичному насильстві у формах фізичного, психологічного та економічного насильства. Сексуальне насильство виходить за межі цих форм і за наявності підстав кваліфікується за відповідними статтями КК України [3].

Тому, можна стверджувати, що навіть притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства два рази та вчинення після цього повторного випадку насильства дає підстави для кваліфікації діяння за статтю 126-1 Кримінального Кодексу України. Однак у цьому випадку головною умовою для відкриття кримінального провадження за статтю 126-1 Кримінального Кодексу України є той факт, що особу не має бути притягнуто за останній випадок до жодної відповідальності [4].

Однак, незважаючи на сформовану правову позицію Верховного Суду, в якій надано в певній мірі роз'яснення щодо практичного застосування статті 126-1 Кримінального Кодексу України – надалі в судовій практиці виникають труднощі щодо кваліфікації діяння як «систематичного» у зв'язку з існуючою прогалиною пов'язаною з відсутністю офіційно закріпленого законодавчого тлумачення.

Також при застосуванні статті 126-1 Кримінального Кодексу України виникають проблемні питання, які стосуються, зокрема того, *чи можна для кваліфікації діяння як*

систематичного відносити події, за які особа вже понесла відповідальність. З такими правовими колізіями зіштовхуються як працівники правоохоронних органів при кваліфікації події кримінального правопорушення, так і суди при вирішенні питання щодо наявності складу злочину, передбаченого статтею 126-1 Кримінального Кодексу України в контексті систематичності [5].

Отже, висвітлена проблема розуміння поняття «систематичності» як кваліфікуючої ознаки домашнього насильства, передбаченого статтею 126-1 Кримінального кодексу України, потребує правової регламентації шляхом доповнення цієї норми окремою приміткою, в якій буде роз'яснено, що розуміти під «систематичністю» домашнього насильства. В свою чергу, це буде мати позитивний вплив на правильність кваліфікації кримінального правопорушення на стадії внесення відомостей в ЄРДР, ухвалення судових рішень з дотримання норм закону України про кримінальну відповідальність, формування сталої та єдиної судової практики в контексті застосування статті 126-1 Кримінального Кодексу України.

Список використаних джерел

1. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери: навчально-методичний посібник / Авт. кол.: Бондаровська В.М., Булах Л.В., Журавель Т.В. та ін. / За заг. ред. Бондаровська В.М., Бордіян Я.І., Журавель Т.В., Пилипас Ю.В. К.: КАЛИТА. 2014. 282 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6402/1/T_Zhuravel_Y_Pilipas_PNVSPSS_KSP&SR_IL.pdf.

2. Систематичність при домашньому насильстві. URL: <https://jurfem.com.ua>.

3. Домашнє насильство: Верховний суд висловився стосовно систематичності діяння. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/>.

4. Домашнє насильство: Верховний суд висловився стосовно систематичності діяння. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/>.

5. 126-1 Кримінального Кодексу України. Домашнє насильство на практиці. Консультації юридичних клінік. *Асоціація юридичних клінік в Україні*. URL: <https://legalclinics.in.ua>.

Пильо Д.І.,

аспірант Навчально-наукового
гуманітарного інституту Таврійського
національного університету імені
В. І. Вернадського

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ ПСИХОЛОГА У СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЯХ ЗА УЧАСТІ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

У відповідності до статті 227 Кримінально процесуального кодексу України, при проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи забезпечується участь законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Потреба у залученні психолога обґрунтовується тим, що дитина в силу свого психологічного, емоційного та фізичного розвитку не може захистити свої права, надати певну характеристику своїм діями або тим діям, які були вчинені стосовно дитини.

В чинній редакції КПК відсутні ознаки, певні характеристики, навички, які має мати спеціаліст, зокрема психолог, який залучається до слідчих (розшукових) дій у злочинах де дитина є одним із учасників процесу. Психологи, які долучаються до слідчих (розшукових) дій мають володіти навичками щодо роботи з дітьми і практично їх застосовувати, мають розуміти вікові та фізіологічні ознаки розвитку неповнолітньої особи, методиками щодо роботи з дітьми, які є постраждалими або свідками насильства. Окрім цього, до початку процесуальних дій, зокрема проведення опитування, психолог має ознайомитись із матеріалами справи, ознайомитись із тим місцем, де безпосередньо буде проходити опитування.

В своїй монографії Кочура О.О. зазначає, що проводилось дослідження, в ході якого було вивчення дослідження 302 кримінальних справ та проваджень, що знаходились на розгляді у судах Харківської, Полтавської, Дніпропетровської, Одеської областей, свідчать, що для участі при їх проведенні у 82 % випадках слідчих (розшукових) діях за участю неповнолітніх потерпілих запрошувались їх законні представники, у 14 % слідчі запрошували педагогів, психологів, а у 4 % слідчі взагалі порушували встановлені положення про проведення слідчих (розшукових) дій і фактично не забезпечували участь законних представників неповнолітніх потерпілих, чи педагогів, психологів

або лікарів, вважаючи, що це стосується лише неповнолітніх потерпілих і обвинувачених.

З метою зниження травматизації дитини, яка є учасником конкретного провадження, неповнолітніх осіб можуть опитувати за методиками дружніх до дитини, або за допомогою мультидисциплірного та спеціалізованого центру, де працюють з дітьми, які постраждали від насильства або стали свідками таких дій.

Проблематика долучення психолога у слідчих (розшукових) діях з практичної точки зору, також розглянута в аналітичному звіті щодо посилення реагування та забезпечення прав дітей на захист від насильства, зокрема сексуального насильства, експлуатації, у тому числі в мережі інтернет (ГО «Ла Страда – Україна»). Зокрема, з 1253 опитаних із моделлю «Барнахаус» загалом не обізнано більшість опитаних – 829 осіб (67,5 %). Це у співвідношенні: 42,6 % (353 осіб) – поліцейські; 21,8 % (181) – прокурори; 35 % (290) – юристи та адвокати; 0,6 % (5) – судді. Методикою «Зелена кімната» обізнано та користуються нею 357 опитаних. Це дослідження показує, що не дивлячись на те, що методика законодавчо не врегульована, але є ефективною для дитини, з точки зору відсутності повторної травматизації особи, яка є постраждалою від насильства або стала свідком насильства.

Таким чином, наразі вбачається потреба у законодавчому рівні, спеціалізоване навчання для фахівців, які працюють в цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Кочура О. О. Неповнолітній потерпілий як учасник кримінального провадження : монографія / О. О. Кочура : за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О.О. Юхна. Харків : НікаНова, 2015. 249 с.

2. Посилення реагування та забезпечення прав дітей на захист від насильства, зокрема сексуального насильства, експлуатації, у тому числі в мережі інтернет. ГО «Ла Страда – Україна». 2021. URL: <https://la-strada.org.ua/download/zvit-posylennya-reaguvannya-ta-zabezpechennya-prav-ditej>.

Пелех К. Б.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та запобігання
корупції навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ **Федоровська Н. В**

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ПРОТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Актуальність обраної тематики полягає в тому, що аналіз законодавства зарубіжних держав дає підстави стверджувати, що в більшості країн світу законодавчі акти щодо протидії насильству в сім'ї ще не прийняті, а в тих країнах, що мають закони про запобігання домашньому насильству ще не має достатнього досвіду боротьби з цим суспільно небезпечним явищем, а деякі країни зовсім ігнорують заходи, пов'язані із насильством у сім'ї, хоча й мають закони з протидії домашньому насильству. Зауважимо, що відповідно до даних ООН (ЮНІСЕФ) у світі три чверті дітей віком 2–4 роки регулярно страждають від жорстокої дисципліни з боку батьків чи інших опікунів, для 42 % батьків емоційне насилля над дітьми є допустимим у навчальних цілях.

А отже, дослідження зарубіжного досвіду запобігання домашньому насильству щодо дітей та визначення шляхів його впровадження в Україні є актуальним та нагальним питанням. Аналіз питань зарубіжного досвіду запобігання домашньому насильству здійснювалося у наукових доробках багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Серед них – М. Акімов, А. Галай, В. Галай, Л. Головка, Г. Горбова, О. Коломоєць, В. Муранова, М. Тучак та інші.

Аналіз документів Франції щодо протидії домашньому насильству, слід зазначити, що в цій країні захисту прав дитини, охороні життя та здоров'я приділяється велика увага. У цій державі захист прав дітей включає два елементи:

1) превентивну роботу, яка проводиться в рамках «організаційного захисту», коли самі сім'ї звертаються за

допомогою або згодою на втручання компетентних структур та їх допомогу;

2) захист прав та життєво важливих інтересів дитини, що реалізується в рамках «правового захисту» у разі підтвердження факту небезпечної для дитини ситуації.

У таких випадках суд вимагає від сім'ї вжити певних заходів, які він визначає, включаючи обмеження або позбавлення батьків батьківських прав, притягнення їх до відповідальності та застосування кримінальних санкцій. Проаналізувавши акти, ми бачимо, що у Франції є установа для неповнолітніх – інститут ювенального суду. Так, суддя у справах неповнолітніх може застосувати низку заходів для захисту дітей: планування консультацій, що проводяться спеціалістами в галузі освіти (у разі, якщо неповнолітня дитина не потрапляє до соціального закладу, але залишається в його сім'ї); направлення дитини в спеціальний заклад (інтернат, притулок) або до приватних осіб (родичів та третіх осіб), яким можна довірити дитину. При цьому батьки зберігають за собою право на дитину і можуть відвідувати її з дозволу суду [1, с. 483].

Принагідно зазначимо, що 1 січня 2002 року у Федеративній Республіці Німеччини прийнято Закон Німеччини «Про захист від насильства в сім'ї», яким передбачено, що кривдник, повинен негайно звільнити дім строком до 10 діб, якщо проти нього подано заяву про вчинення домашнього насильства. Заявником про насилля може бути навіть дитина, яка стала жертвою насилля, жінка або будь-яка особа, яка має право представляти інтереси осіб, щодо яких було здійснено насилля. Домашнє насилля в цій країні це не лише агресивні та насильницькі дії між жінкою та чоловіком, а й між дітьми, батьками, сестрами та братами [2, с. 210]. Водночас, варто зауважити, що дитина не завжди може об'єктивно оцінити сімейну ситуацію, в силу свого психологічного та фізичного розвитку. Тому, заяви дітей стосовно насилля в сім'ї мають бути ретельно перевірені відповідальними особами.

Варто також розглянути досвід США щодо захисту дітей від домашнього насильства. Діяльність дитячих соціальних служб в США орієнтовані не тільки на дитину, а й на сім'ю в цілому. Вони мають однакові цілі і виконують такі завдання: надання з боку держави сім'ї певної економічної самостійності; профілактика насильства над дітьми та жорстокого ставлення до дітей; створення різних інституційних форм опіки, а також

підтримка не інституційних форм, зокрема «громадських». У 1974 р. в США було ухвалено.

Закон «Про запобігання поганому ставленню до дітей і ліквідацію його наслідків». Відповідно до цього Закону був створений Національний центр з проблем жорстокого поводження з дітьми і проблем занедбаних дітей. Сучасна система служб захисту дітей в США включає чотири аспекти діяльності: повідомлення; розслідування; втручання; завершення справи. Також в США функціонують урядові й громадські комісії з розслідування випадків насильства створено спеціальні будинки притулки, де змушені жити жінки з дітьми, які залишили свої домівки через жорстоке поводження [3, с. 184].

Позитивний досвід попередження насилля по відношенню до дітей існує і в деяких країнах Азії. Так, наприклад, в Непалі існує проект Child friendly spaces (з англ. – простір для дітей). Він ініційований та здійснюється успішно організацією Aawaaj, що керує центрами з прийому дітей в певних регіонах країни. Такі центри надають допомогу в психологічному, фізичному та емоційному розвитку дітей з неблагополучних соціальних шарів [4, с. 298–299]. Child friendly spaces – це безпечні місця, які призначені допомогти дітям, які перебували у надзвичайних ситуаціях, у тому числі і жертвам домашнього насилля. Дані центри допомагають повернути психологічну стабільність та соціальне устаткування.

Таким чином, більшість із розглянутих держав зробили суттєві кроки задля запобігання домашньому насильству, що, перед усім, обумовлено ратифікацією міжнародних договорів у сфері протидії проявам домашнього насилля та прийняттям відповідного національного законодавства. Для України найбільш актуальною є практика в Німеччині та США. Необхідно надати право дитині бути заявником про насилля або будь-яка особа, яка має право представляти інтереси осіб, щодо яких було здійснено насилля. Однак, заяви дітей стосовно насилля в сім'ї мають бути ретельно перевірені відповідальними особами. Вважаємо за необхідне запозичити досвід США у створенні спеціальних будинків притулків, де змушені жити жінки з дітьми, які залишили свої домівки через жорстоке поводження, адже страх втрати житла/прихистку є однією із головних причин замовчування домашнього насильства.

З огляду на особливості правової системи Україна вважаємо за необхідне запровадити позитивні заходи європейських країн у сфері захисту дітей від насильства у нашій країні. Зокрема, широко

розповсюджені такі спеціальні заходи протидії насильства в сім'ї, що призначаються судом; обмеження контактів із дітьми; заборона наближення до потерпілих осіб, зустрічі з ними і намагання контактування з ними.

Список використаних джерел

1. Шаповал І.Г. Насильство в сім'ї як суспільне явище. *Молодий вчений*. № 4 (31). квітень 2018 р. С. 483–485.

2. Ковтун Т.О. Запобігання насильству над дітьми. *Попередження та протидія насильству у суспільстві (зарубіжний досвід)* : Збірник тез доповідей учасників XXI студентської науково-практичної конференції іноземними мовами (м. Харків, 9 квітня 2020 року). Харків, 2020. С. 210–211.

3. Дорош А.О. Протидія насильству над дітьми. Досвід США. *Попередження та протидія насильству у суспільстві (зарубіжний досвід)*: Збірник тез доповідей учасників XXI студентської науково-практичної конференції іноземними мовами (м. Харків, 9 квітня 2020 року). Харків, 2020. С. 181–185.

4. Черненко Я.О. Проект child friendly spaces: практика успішного попередження насильства та жорстокого відношення щодо дітей. *Попередження та протидія насильству у суспільстві (зарубіжний досвід)* : Збірник тез доповідей учасників XXI студентської науково-практичної конференції іноземними мовами (м. Харків, 9 квітня 2020 року). Харків, 2020. С. 298–299.

Ротм А. О.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

Литвин В. В.

ПОЛІЦЕЙСЬКІ ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ПРОТИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ

Проблема насильства в сім'ї є актуальною для нашої держави. Питання домашнього насильства вивчалось низкою

зарубіжних (А. Робертс, Д. Доджл, М. Росс та ін.) та українських (О. Савчук, Є. Луценко, Н. Лавриненко, В. Бондаровська, О. Відзюк, А. Ноур та ін.) дослідників. Як вірно вказує А.М. Ноур, проблема насильства в сім'ї над жінками і дітьми в нашому суспільстві є водночас і дуже старою, і новою. Старою тому, що вона існує стільки часу, скільки існує й людська сім'я. Новою тому, що на сьогодні еволюційна суспільна свідомість дає можливість усвідомити це явище як соціальне зло, як порушення прав певних членів суспільства.

Домашнє насильство, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р., – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Розкривається комплексна проблема домашнього насилля, яка зачіпає та порушує цілу низку прав і свобод людини, зокрема, на життя, свободу недоторканності, жити вільно від принижуючого честь та гідність поводження тощо. Наголошується, що для подолання цієї проблеми кожна цивілізована країна повинна запровадити ефективну комплексну систему протидії домашнього насильства, яка складається із трьох основних елементів – профілактики насильства, притягнення до відповідальності кривдників та надання допомоги і захисту жертвам домашнього насильства.

У Національній поліції України чітко зрозуміли, що безпечне суспільство починається з безпеки сім'ї. Існує декілька способів для запобігання домашнього насилля. Один зі способів це профілактичні бесіди, як з дорослими так і з дітьми. Потрібно розповідати як себе вберегти від насилля або якщо стали жертвою, знати як діяти та куди можна звернутися по допомогу. Поліцейські повинні викликати довіру, щоб у разі правопорушення жертва не боялася звернутися до поліції, також вона буде впевнена, що їй нададуть кваліфіковану допомогу.

До прикладу, якщо дільничний знає що на його території проживає неблагополучна родина, він додатково проводить бесіди

та моніторить ситуацію в родині. Також проводяться профілактичні бесіди у виховних закладах освіти: дитячих садках, школах, адже потрібно доносити правильну інформацію з дитинства, коли формується світогляд дитини, і вона повинна розуміти які дії, та вчинки правильні, а як і можуть нашкодити їй.

Також один з прикладі, це великі банери у публічно місці, над дорогою де вказано що вчинення домашнього насилля тягне за собою відповідальність, також, що жертва має право звернутися за допомогою, адже коли порушують людські права це вже стосується не тільки членів сім'ї, а і відповідні органи. В нашій країні також ведеться Єдиний державний реєстр вчинення домашнього насилля ст.16. Персональні дані про постраждалу особу зберігаються у Реєстрі протягом трьох років з дня вчинення домашнього насилля чи насилля за ознакою статі. Він допомагає органам виконавчої служби контролювати правопорушників та запобігти нові вчинення правопорушень. При внесенні даних в цей реєстр, накладаються певні санкції на особу, також може прийти лист на роботу з інформацією про вчинення нею домашнього насилля, заборона на отримання дозволу володіння зброєю та інше.

Популярні соціальні відеоролики, де показують алгоритм дій при вчиненні насилля будь якої форми на людину, також вказаний номер за яким можна звернутися за допомогою, це може бути гаряча лінія служби порятунку, номер поліції, або ж додаток "Поліна". «Поліна». це поліцейські мобільні групи з протидії домашньому насилля.

Усвідомлюючи всю небезпеку домашнього насилля, Національною поліцією у 2017 році були створені мобільні групи для протидії домашньому насилля в Україні. Підрозділ під назвою «Поліна» запрацював 12 червня 2017 року в окремих районах Києва, Одеси та Сєвєродонецька Луганської області [3]. До складу мобільних груп входили працівники превенції – це дільничні офіцери поліції, працівники ювенальної превенції, слідства, карного розшуку, а також екіпаж патрульної поліції. Отже, цей підрозділ було створено для запобігання домашнього насилля [3].

Учасники самих мобільних груп «Поліна» – працівники управлінь та відділів Національної поліції, які у складі перших пілотних груп пройшли додаткову підготовку та спеціалізоване навчання на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ з протидії та реагування на факти вчинення домашнього насилля. Це стало можливо завдяки підтримці

міжнародних партнерів та колег ОБСЄ, ПРООН, «ООН Жінки» та Канадської поліцейської місії, експерти яких взяли участь у розробці та проведенні навчальних тренінгів для учасників мобільних груп [3].

Отже, створені мобільні групи «Поліна» діяли наступним чином. Коли потерпіла особа звертається на лінію 102, вона повідомляє обставини події. Сам оператор 102 вже кваліфікує, яке саме відбувалося правопорушення. Першим на місце події приїжджав екіпаж патрульної поліції, який з'ясував усі обставини події. За наявності самого правопорушення виїжджає додатково офіцер поліції. Якщо під час цього правопорушення є дитина, яка є свідком або стосовно неї вчинили правопорушення, то залучається працівник ювенальної превенції. Якщо є ознаки кримінального правопорушення, то залучаються фахівці з слідства та карного розшуку.

Наголошено, що держава гарантує непорушність прав і свобод людини та громадянина. Для їх забезпечення на уповноважені органи, зокрема Національну поліцію, покладається обов'язок підтримання правопорядку, захист прав, свобод та законних інтересів. Серед інших суб'єктів реагування у разі настання випадків булінгу в закладах освіти виокремлено територіальні органи Національної поліції України. Аргументовано, що органи поліції посідають головне місце серед суб'єктів запобігання та протидії булінгу, адже на вказані органи покладено як первинне реагування на факти вчинення булінгу та його припинення, так і подальше сприяння притягненню порушника до юридичної відповідальності. Акцентовано, що значних змін потребує як система освіти, так і адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції щодо запобігання та протидії булінгу.

Тож таким чином, враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що запобігання домашнього насильства є одним із пріоритетних напрямів діяльності Національної поліції, зокрема правоохоронної системи, адже краще запобігти злочину на етапі його формування. Задля реалізації даної мети і був створений мобільний проєкт «Поліна». Цей проєкт вже зарекомендував себе досить гідно. За період його функціонування збільшилась кількість звернень від жертв домашнього насильства до правоохоронних органів, покращилась динаміка реагування.

Список використаних джерел

1. Орлов А.Б. Психологическое насилие в семье – определение, аспекты, основные направления оказания

психологической помощи. *Психолог в детском саду*. 2000. № 2–3. С. 182–187.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

3. Москвичова А. Як працює «Поліна» – поліція проти домашнього насильства. Офіційний сайт Радіо «Свобода». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28602166.html>.

4. Малиновська Т. М. Система протидії домашньому насильству в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 136–137.

5 Джафарова О. В., Моргунов О.А., Сорочан Д.А. Місце Національної поліції України у системі суб'єктів запобігання та протидії булінгу. *Право і безпека*. 2021. № 3 (82). С. 113–121. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.3.12>.

Савка Н. І.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

Литвин В. В.

ЛАТЕНТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМА ВИЯВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'ЯХ

Питання вирішення проблеми домашнього насильства, як однієї з найбільш розповсюджених форм порушення прав та свобод людини, гостро постає не тільки в Україні, а й в різних країнах світу. Так, деякі дослідники сфери правового захисту зауважують: «На початку ХХІ сторіччя Україна стала однією з перших країн Східної Європи, яка визнала домашнє насильство важливою суспільною проблемою...» [2, с. 3].

Актуальність дослідження зумовлена поширеністю злочину і в результаті необхідністю вивчення причин виникнення та проблеми виявлення різних видів домашнього насильства, в тому числі психологічного, як однієї з найбільш розповсюджених форм насильства.

Мета дослідження полягає у виділенні причин латентності психологічного насильства; розгляд проблеми виявлення такого виду злочину.

Праці А. Байди, І. Бевзюка, О. Біловол, В. Гальцової, О. Дудорова, А. Запорожець, В. Зубатенко, І. Козьякова, Н. Лесяк, М. Хавронюка, С. Якімової присвячені дослідженням насильства у сім'ї, зокрема у формі психологічного насильства.

У статті 126-1 Кримінального Кодексу України [4] другою формою домашнього насильства названо саме психологічне насильство. Тлумачення цього поняття розкрито в статті 21 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року: «форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи» [3]. Таким чином наслідками психологічного насильства є не тільки розлади здоров'я, погіршення або втрата працездатності та психічні страждання, а також емоційна залежність і погіршення якості життя жертви.

Висока латентність домашнього насильства, і власне різних його видів, Л. Сукмановською пояснюється тим, що патріархальне ставлення до ролі жінки у сім'ї та суспільстві, стереотипні уявлення про стосунки батьків і дітей, де покарання трактується як природна складова виховання, призводить до того, що потерпілі не завжди повідомляють у правоохоронні чи інші органи про факти домашнього насильства [6, с. 278–279]. Такі причини пояснюють «прихованість» дій та наслідків таких дій, що стосуються психологічного насильства, яке, як правило, відрізняється довготривалим систематичним характером.

Виділяють способи вчинення насилля, за якими можливе виявлення та ідентифікування досліджуваного виду насильства у сім'ї: знущання, тобто зла насмішка, глузування, а також образливий вчинок по відношенню до члена сім'ї; тяжка образа;

протиправні або аморальні дії (бездіяльність), що не є фізичним або сексуальним насильством; систематична протиправна або аморальна поведінка, що призвела до довготривалої психотравмуючої ситуації; жорстке поводження, тобто суворе, різке, немилосердне, люте, жорстоке; систематичне приниження людської гідності; психічні страждання; використання матеріальної або іншої залежності потерпілого (потерпілої) [5, с. 55].

Важливо зазначити також і ознаки, за якими потерпілий може ідентифікувати досліджувану форму домашнього насильства та звернутися по допомогу до правоохоронних органів або ж соціальних організацій, адже, як було зазначено вище, жертва не завжди усвідомлює здійснення акту насилля, особливо психологічного. Такі ознаки виділяє О. Бондаренко: 1) страхи, тривожність, постійне почуття небезпеки, відчуття безпорадності; 2) труднощі з концентрацією; 3) наявність скарг психосоматичного характеру; 4) депресія, нав'язливі рухи та думки; 5) надмірне збудження, безсоння або, навпаки, підвищена сонливість та уповільнення рухів; 6) втрата соціальних контактів з родичами, друзями, гостре відчуття/прагнення самотності та ізольованості; 7) уникання погляду в очі 8) суїцидальні наміри; 9) почуття провини, сорому після акту насилля; 10) нездатність адекватно оцінювати ситуацію, власне майбутнє, свої вчинки та вчинки інших людей; 11) відкладання часу звернення за допомогою або відмова від неї; 12) зневіра в можливості змін у власному житті на краще; 13) стокгольмський синдром [1, с. 16].

Отже, у результаті дослідження було виявлено що тема домашнього насильства, зокрема психологічного є актуальною в Україні. Такий вид насилля носить латентний характер, що перешкоджає його виявленню, що тягне за собою довготривале здійснення злочину до потерпілого. За допомогою виявлення різних способів та ознак психологічного насильства можлива його ідентифікація.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. С. Психологічне насильство як форма домашнього насильства. *Правові горизонти / Legal horizons*, 2019. С. 12–17. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/74452/1/Bondarenko_psykholohichne_nasylstvo_iak_forma.pdf.

2. Дудоров О.О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-

практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2019. 288 с.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Кифлюк Р. В. Особливості розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних з насильством в сім'ї: дис...канд. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь, 2020. 233 с.

6. Сукмановська Л. М. Історичні аспекти виникнення проблеми домашнього насильства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 272–281.

Сміжак Б. В.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та забезпечення корупції навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ **Федоровська Н. В.**

ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З КРИВДНИКАМИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ОФІЦЕРОМ ГРОМАДИ

Важливим суб'єктом, що здійснює протидію домашньому насильству, є уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, які виявляють осіб, які вчиняють домашнє насильство або схильні до такої поведінки. На ці підрозділи покладено обов'язок вжиття превентивних заходів, передбачених законодавством і спрямованих на запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашнього насильства» [1], наказів МВС «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад» [2] та «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції».

Проект «Поліцейський офіцер громади» є доволі новим етапом у реформуванні правоохоронних органів та є ініційований Національною поліцією України.

Поліцейський офіцер громади (надалі – ПОГ) це посадова особа, яка представляє Національну поліцію на визначеній території (поліцейській дільниці). Його діяльність спрямована на забезпечення публічного порядку, протидію злочинності та формування правосвідомості громадян шляхом постійної взаємодії з громадськістю та місцевими органами.

Превентивна (профілактична) робота ПОГ поділяється на загальну та індивідуальну. Загальна превентивна робота – це комплекс заходів, що спрямовуються на виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень, їх викорінення, проведення профілактично-роз'яснювальної роботи у громаді. Індивідуальна превентивна робота є комплексом заходів стосовно конкретних громадян, що схильні до скоєння правопорушень, і осіб, що перебувають на обліках в органах поліції, із метою запобігання скоєння ними різного роду правопорушень [3, с. 117].

Здійснюючи запобігання та протидію домашньому насильству, ПОГ насамперед повинен сам демонструвати дотримання правових норм, регулюючих цю сферу суспільних відносин, показувати приклад власним благополучним сімейним життям. На жаль, не секрет, що у сім'ях деяких поліцейських також існує насильство. Отже, для того, щоб здійснювати запобігання та проти дію домашньому насильству у сім'ях мешканців поліцейської дільниці, працівник поліції перш за все повинен виховати нульову толерантність до насильства у себе особисто. Інакше ефективність профілактики домашнього насильства на закріпленій дільниці зводиться нанівець [3, с. 115].

ПОГ застосовує профілактичні заходи, спрямовані на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення. Також він виявляє на поліцейській дільниці/територіальній громаді осіб, які вчиняють домашнє насильство або осіб, схильних до такої поведінки. У разі виявлення випадків домашнього насильства ПОГ застосовує всі можливі заходи для надання невідкладної, зокрема домедичної і першої медичної, допомоги особам, які постраждали, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я [2].

Оцінка ризику проводиться відповідно до небезпек/факторів ризику вчинення насильства в сім'ї, визначених у формі оцінки ризику вчинення насильства в сім'ї, згідно з додатком до цього порядку, для особи або осіб, які постраждали шляхом такого насильства. З'ясування обставин спору, визначення чинників та обставин, які становлять або можуть становити небезпеку для особи. За результатами заповнення Форми оцінки ризиків домашнього насильства ПОГ визначають ступінь небезпеки, який необхідно враховувати при винесенні екстрених заборонних приписів щодо правопорушників, та масштаб такого насильства, вживатимуть інших заходів для його припинення, запобігання продовження або повторне призначення, а також надання допомоги постраждалим [4].

При виявленні фактів насильства на ПОГ покладається застосування не лише запобіжних, а й примусових заходів. До спеціальних форм реагування дільничних офіцерів поліції на вчинення домашнього насильства належать: 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника; 2) постановка на профілактичний облік кривдника та проведення профілактичної роботи.

Особи, що імовірно вчинили домашнє насильство, затримуються в порядку, визначеному законом, та доставляються до територіального органу поліції. Відомості щодо затриманих осіб заносяться до Журналу обліку доставлених осіб, які вчинили правопорушення [2].

Одним із завдань ПОГ є робота з кривдниками. Відповідно до тлумачення, кривдник – це особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі [1].

ПОГ проводить профілактичну роботу з кривдниками задля запобігання вчинення ним домашнього насильства. Здійснюється профілактична робота забезпеченням тимчасового обмеження прав та обов'язків кривдника [2].

Рішення про поставлення особи на превентивний (профілактичний) облік приймає керівник ТВП або його заступник на підставі наданих ПОГ матеріалів, а також вносяться відповідні відомості до ЄІС МВС. У ПОГ зберігаються відомості про осіб, які перебувають на превентивному (профілактичному) обліку.

На осіб, узятих на превентивний (профілактичний) облік, і які проживають на території, закріпленій за відповідною поліцейською дільницею, заводяться облікові справи. Забороняється зняття з обліку особи, яка перебуває на превентивному (профілактичному) обліку та переїхала на нове

місце проживання, без надходження з відповідного ТВП підтвердної інформації про поставлення її на профілактичний облік у зазначеному місці [2].

Відповідно до Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 25 лютого 2019 р. № 124 уповноважений підрозділ поліції бере на профілактичний облік кривдника з моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства на встановлений законодавством термін та проводить із ним профілактичну роботу. Профілактичний облік кривдників, які не досягли 18-річного віку, здійснюється співробітниками підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України [5].

Підставами для поставлення кривдника на профілактичний облік є:

1. Складений адміністративний протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-2 КУпАП.

2. Терміновий заборонний припис стосовно кривдника, винесений працівником уповноваженого підрозділу поліції.

3. Отримання уповноваженим підрозділом поліції в установленому законом порядку інформації про видачу судом обмежувального припису кривднику.

4. Рішення суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-2 КУпАП.

5. Відкриття кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з учиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

6. Повідомлення установи виконання покарань про звільнення від відбування покарання кривдника, засудженого за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

На нашу думку, реалізація методу переконання ПОГ в ході проведення профілактичної роботи на поліцейській дільниці проявляється у наступних формах запобігання та протидії домашньому насиллю:

- профілактична бесіда;
- правове виховання;
- правова освіта;
- правова пропаганда;

- обговорення поведінки за місцем проживання чи роботи;
- поквартирний і подвірний обхід.

ПОГ із метою виконання своїх обов'язків мають право готувати матеріали про анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, надсилати їх до уповноваженого підрозділу з контролю за обігом зброї та дозвільної системи з метою прийняття рішення щодо анулювання дозволів у порядку, визначеному законодавством, а також вилучати зброю та боєприпаси [2].

На мою думку, підсумовуючи все сказане, можна додати що поліцейський офіцер громади є позитивною реформою правоохоронної гілки держави, адже вирішувати порушення можна відразу, не посилаючись на вище керівництво, адже відповідно до законодавства ПОГ має більше повноважень ніж дільничний. Щодо роботи ПОГ з кривдниками, то він як і будь-який правоохоронець має відповідні повноваження щодо запобігання насильства у громадах зокрема.

Необхідно зазначити, що усі методи, які поліцейські використовують у процесі запобігання та протидії домашньому насильству, повинні поєднуватись один із одним для успішного досягнення результату превентивного впливу.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад: наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 зі змінами від 18.05.2022 № 301. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>.
3. Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї : монографія / А.М. Волошук, Х.П. Ярмакі, О.В. Ковальова. Одеса : ОДУВС, 2013. 218 с.
4. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: спільний наказ Мінсоцполітики та МВС України від 13.03.2019 № 369/180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>.
5. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: наказ МВС України від 25.02.2019 № 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z027019>.

Сокол О. І.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

викладач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
Христюк О. С.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИ, ЩО ВЧИНЯЄ ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Одним із основоположних прав людини є свобода від насильства. Однак доволі розповсюдженим насильницьким посяганням, що здійснюється щоденно, є домашнє насильство. Поширення проявів домашнього насильства не лише руйнує гармонію, злагоду в родині, спричиняє сімейне неблагополуччя, а й виступає однією з передумов злочинності в суспільстві загалом. Станом на 1 січня 2022 року в Україні є 46 притулків для людей, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі. Рік тому таких притулків було лише 33. Найбільше звернень про насильство в сім'ї надходило від жінок – 233 210. Чоловіки зверталися до правоохоронних органів з цього приводу 45 677 разів, а від дітей надійшло 5 334 таких звернення. Така тенденція свідчить, що українці все більше визнають домашнє насильство проблемою та не бояться говорити про нього [5].

Слід зазначити, що насильницькі дії з боку членів власної родини завдають більш серйознішої психологічної та фізичної шкоди, ніж аналогічні вчинки від сторонніх осіб. Вони порушують основний принцип життєдіяльності родини – безпечне та комфортне існування будь-якого її члена.

Розглянемо особливості мотивації дій особи, що вчиняє домашнє насильство. Соціально-психологічні ознаки особистості злочинця характеризують спрямованість особистості, її мотиваційну сферу, систему потреб, уподобань та інтересів конкретної особи. Вважається, що спрямованість (установка) таких осіб є асоціальною, мотивація є анархічною, егоїстичною. Потреби є викривленими, а способи їх задоволення – суспільно небезпечними. Для окремих злочинців є характерним психологічне відчуження, відсутність емоційних контактів з іншими людьми.

Світ сприймається ними як негативний, ворожий. Це обумовлює внутрішню готовність до вчинення злочинів з метою захисту своїх інтересів або інтересів своєї соціальної групи [1, с. 6].

Потреби і мотиви як чинники насильницької поведінки досліджуються у працях багатьох вчених. На думку, Д. Джиллінгена, головним психологічним мотивом або чинником насильницької поведінки є бажання позбутися сорому та приниження і замінити його на почуття гордості (почуття власної значущості, гідності тощо) [2, с. 77].

Серед соціально-психологічних властивостей особистості кривдників важливу роль відіграє девіантна поведінка особи, яка актуалізується під час міжособистісних зіткнень та мотивується прагненням помсти за завдані в минулому приниження, побиття, знущання. О. Гумін зазначає, що дослідження кримінальних справ, у яких постраждалою від домашнього насильства особою був неповнолітній, засвідчило, що серед встановлених мотивів, 55,5 % становлять неприязні стосунки, 22 % – помста, 18,5 % – корисні мотиви, 4 % – інші мотиви. Крім цього, за даними, що наводить автор, 73,2 % засуджених, на момент вчинення злочину перебували у стані сп'яніння [3, с. 99]. Схожі дані наводять О. Бандурка, К. Левченко, І. Трубавіна, які зазначають, що на момент вчинення злочину більше 70 % кривдників перебували в стані алкогольного сп'яніння [3, с. 115].

Б. Головкін зазначає, що кривдники відрізняються емоційною нестійкістю, імпульсивністю вчинків, домінуванням насильницьких стереотипів поведінки у конфліктних ситуаціях, з них близько 1/3 мали психічні аномалії в межах осудності або попередні судимості [4, с. 45].

Також до морально-психологічних особливостей сімейних кривдників відносять знижені морально-етичні норми та наявність специфічних психологічних ознак. Зокрема, більше ніж 3/4 сімейних кривдників мають виражені риси інтроверсії з флегматичним і меланхолічним типами темпераменту, що відрізняє їх від категорії загальнокримінальних насильницьких злочинців та одночасно це супроводжується підвищеним рівнем дратівливості, запальності, грубості з проявами вербальної та деструктивно спрямованої агресивності, яка в чоловіків частіше поєднується з фізичною агресією [6, с. 301].

Розглядаючи морально-психологічні ознаки кривдника, деякі дослідники класифікують їх на типи. Зокрема, О. Джужа виділяє такі, що вчиняють домашнє насильство, як-от:

– Ситуативний або легковажний тип, до якого належать особи, які характеризуються позитивно або нейтрально. Вони зазвичай схильні до наслідування загальноприйнятих правил соціальної взаємодії. Їм притаманні невміння стримувати себе в конфліктній ситуації, соціальний інфантилізм, відсутність інтелектуальних, емоційних і вольових ресурсів, необхідних для вирішення складної конфліктної ситуації, нездатність прогнозувати наслідки власних вчинків тощо. Ці особи вдаються до насильства в сім'ї внаслідок впливу конфліктної ситуації, що виникає раптово і не впливає з їхньої попередньої поведінки. Кількісний показник представників зазначеного типу становить 30,9 % [1, с. 100].

– Представники проміжного типу мають негативну характеристику, у минулому були випадки, коли допускалися порушення морально-етичних норм шляхом вчинення протиправних діянь, у тому числі насильницького характеру у родинних відносинах. Також спостерігалось неналежне виконання вимог, правил, встановлених суспільством, проте спрямованість яких на вчинення насильницьких посягань проти особи явно не виражена. Вчинення ними дій, які носять насильницький характер і належать до розряду кримінальних правопорушень, нерідко стає для них способом досягнення мети, до якої вони йшли і вона має для них велике значення, способом заволодіння певним соціальним благом (наприклад, затвердження в ролі голови сімейства, самоствердження, підкорення своїй владі, заволодіння матеріальними благами тощо) Кількісний показник представників цього типу становить 27,1 %;

– Стійкий або агресивний тип, представникам якого притаманні чітка та стійка агресивно-насильницька спрямованість, стереотип застосування грубої сили. Їхня злочинна насильницька поведінка в сім'ї впливає зі звичного стилю життя та зумовлена стійкими антигромадськими поглядами, асоціальними установками й орієнтаціями. У сім'ї такі особи зазвичай самі створюють провокаційну ситуацію. Їхній спосіб життя є аморальним та антигромадським. Питома вага злочинців такого типу становить 24,8 %;

– Злісний тип, представники якого відрізняються чіткою і стійкою агресивно-насильницькою спрямованістю, яка має глибоко вкорінений, домінуючий, злісний характер, унаслідок чого їхні злочинні дії значною мірою втрачають ситуаційний характер. Провокація з боку потерпілого здебільшого взагалі відсутня або незрівнянна з наслідками, які наступили. Зазвичай вони самі створюють конфліктну ситуацію для задоволення власного бажання застосувати до потерпілого насильство (часто насильство в сім'ї вони вчиняють за відсутності будь-яких міжособистісних конфліктів). Їм притаманний максимальний рівень агресивності, що є для них домінуючим способом самоствердження та має характер самоцінності. Тому сімейне насильство для них є самоціллю. Серед загальної кількості осіб, засуджених за насильницькі злочини в сім'ї, представники цього типу становлять 17,2 % [1, с. 101].

Отже, проблема особи злочинця є однією з центральних та найбільш складних досліджуваних проблем. Свідомість особистості є нестійкою, тому досить специфічною психологічною складовою є мотивація кривдника, адже існує велика кількість факторів, що впливає як на причину вчинення насильницьких дій, так і на їх результат. Важливо, що саме мотив особи злочинця дозволяє виокремити та змоделювати типову поведінку кривдника, особливо способи, якими особа може намагатися досягнути цілі, а також може допомогти уникнути жертві домашнього насильства фатальних наслідків.

Список використаних джерел

1. Біленко П. С. Кримінологічна характеристика кривдника. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*, 2(86). 2019, с. 95–105.
2. Кривачук Л. Чинники та наслідки насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми у контексті реалізації державної політики щодо дітей в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. Вип. 4. С. 76–78.
3. Митник У.М. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії домашньому насильству в Україні та країнах Європейського Союзу : дис. докт. філос. наук : 12.00.08. Київ. 2021. 252 с.
4. Основні риси особистості, яка чинить насильство в сім'ї. *Кримінальне право України*. 2006. № 11. С. 44-46.

5. Портал Міністерства внутрішніх справ. URL: <https://mvs.gov.ua/press-center/news/katerina-pavlicenko-u-2021-roci-do-policiyi-pro-domasnje-nasilstvo-zayavili-na-56-bilse-gromadyan>.

6. Слухасенко Ю. Криміналістична характеристика домашнього насильства. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. № 3(91). 2020, с. 295–306.

Старинець А. Ю.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та забезпечення
корупції навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ **Федоровська Н. В.**

СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ, ДЕ ЧОЛОВІКИ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Коли йдеться про проблематику домашнього насильства, у більшості з нас одразу перед очима виникає картинка, де матір із дитиною потребує захисту від чоловіка-кривдника. Водночас ця тема набагато ширша, ніж просто «жіноча проблема». Потерпілою особою, так само як і кривдником, може бути кожен із нас, незважаючи на вік та стать, соціальний рівень тощо. Насилля може виникнути не тільки між партнерами у шлюбі, а й між родичами, рідними або навіть сусідами в гуртожитку, із якими є спільний побут [1].

Проблеми чоловіків як групи, яка потерпає від насильства, все ще залишаються найменш обговорюваними серед усіх. Але такі випадки існують. Минулого року Уповноважена ВРУ з прав людини Людмила Денісова на своїй сторінці у Facebook зазначила, що упродовж року до неї надійшло 180 звернень з питань захисту від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, з яких 20 % – від чоловіків.

За 5 місяців роботи представниками Української фундації правової допомоги, які реалізують проєкт «Параюридична допомога постраждалим від дискримінації, зокрема жертвам гендерно обумовленого та домашнього насильства» було оброблено 1871 випадків звернень від вразливих груп. З них насильства стосувались 160: від жінок – 153 звернення, а серед чоловіків – усього 4. Три з цих чотирьох випадків насильства щодо чоловіків стосувались сексуальної орієнтації потерпілого. І один випадок - насильства над чоловіком від рідних [2].

За даними Національної поліції України з 52 906 підтверджених повідомлень про насильство лише 10 831 – подано чоловіками, що в свою чергу, підтверджують тенденцію, що насильство над чоловіками є статистично невидимим через стереотипи самих чоловіків. Через усталені стереотипи у суспільстві – що чоловіки мають бути сильними, соромно звертатись за допомогою, необхідно самостійно вирішувати свої проблеми – вони набагато рідше звертаються до поліції, ніж жінки, у разі вчинення стосовно них домашнього насильства [2].

Відповідно до законодавства України особи, які вчинили домашнє насильство, підпадають під кримінальну, адміністративну або цивільно-правову відповідальність. Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства передбачена статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Дії кримінального характеру, які пов'язані з домашнім насильством, також можуть бути кваліфіковані за однією зі статей Кримінального кодексу України. Це може бути, зокрема, нанесення тілесних ушкоджень різного ступеню тяжкості (статті 121, 122, 123, 125), погроза вбивством (стаття 129), зґвалтування (стаття 152) тощо. Найтяжчим злочином даної категорії є умисне вбивство (стаття 115). Важливо, що Кримінальний кодекс України містить статтю 126-1 (Домашнє насильство), яка передбачає відповідальність за умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного домашнього насильства.

У ході реалізації проєкту «Everyone has to be protected» були надіслані запити до судів щодо справ, де постраждалими є саме особи чоловічої статі. Розглядалися різні варіанти аб'юзивних відносин: і коли кривдником є інший чоловік (син, батько, брат тощо), і коли жінка (дружина, мати, донька тощо) [1].

Суди лише раз на рік здають № 1-к Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження. Згідно зі звітом за 2020 рік, загальна кількість проваджень за статтею 126-1 ККУ, що перебували на розгляді, склала 2500, які надійшли у звітному періоді – 1844, при цьому потерпілих від 18 років за статтею 126-1 ККУ – 973 особи, із яких 900 жінок. Окремо кількість постраждалих повнолітніх чоловіків не вказується, але за простими підрахунками їх – 73 особи. У 2021 року кількість проваджень, що перебували на розгляді суду становило 2500 справ за статтею 126-1 КК при цьому потерпілих від 18 років 985 осіб, із яких 908 жінок, відповідно 77 чоловіків було визнано потерпілими.

Рівненська область: по одній справі у Костопільському та Гошанському (справа № 557/413/21, № судового провадження: 1-кп/557/52/2021, № кримінального провадження в ЄРДР: 1202118108000030) райсудах. Є 1 обвинувальний акт у кримінальному провадженні за статтею 126-1 у вчиненні кримінального правопорушення у Здолбунівському міськрайонному суді.

Чернівецька область: є одна справа на розгляді у Заставнівському районному суді. З розглянутих зазначеним даним судом справ про домашнє насилля, де потерпілим є чоловік, можна виділити справу № 716/2325/19 (№ судового провадження: 1-кп/716/13/2020, № кримінального провадження в ЄРДР: 12019260090000320), вирок якої набрав законної сили 12.03.2020:

«ОСОБА_1, уродженка Ромадановські дворики Калужкої області Росії, громадянка України, неодружена, з середньою освітою, офіційно не працевлаштована, раніше несудима,... 11.11.2019 року перебуваючи за місцем свого проживання, діючи умисно, усвідомлюючи суспільну небезпеку своїх дій, передбачаючи їх суспільно небезпечні наслідки та бажаючи настання таких наслідків, вчинила психологічне насильство відносно свого співмешканця, з яким вона спільно проживає. В результаті яких останній почував себе психологічно погано, відчував себе емоційно стривожено, погано спав, зазнав негативних переживань та загальної втоми... Визнати винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, і за його вчинення призначити покарання у виді позбавлення волі строком на 1 (один) рік.»

Вінницька область: по одній справі у Вінницькому та Немирівському райсуді, при чому в останній вже є вирок:

«ОСОБА_1, уродженця с. Медвежа Вінницького району, українця, громадянина України, не працює, не одружений, відповідно до ст. 89 КК України раніше не судимий, ... в порушення вимог ст. 28 Конституції України, згідно з якою кожен має право на повагу до його гідності, а також в порушення вимог Закону України «Про запобігання та протидії домашньому насильству», діючи умисно, усвідомлюючи небезпеку своїх дій, передбачаючи їх суспільно-небезпечні наслідки, систематично, протягом тривалого часу, вчиняв домашнє насильство щодо свого батька за місцем їх спільного проживання, що виражалось у словесних образах, погрозах фізичної розправи, приниженні, у зв'язку з чим завдано психологічних (емоційних) страждань... визнати винуватим у пред'явленому обвинуваченні за ст. 126-1 КК України і призначити йому узгоджене сторонами угоди покарання у виді арешту строком на 1 місяць.» (Справа № 930/2897/20, № судового провадження 1-кп/930/260/21, № кримінального провадження в ЄДР 12020020240000341) [3].

Тернопільська область. 10.12.2021 р. Тернопільський міськрайонний суд притягнув до відповідальності жінку, яка вчиняла домашнє насильство щодо свого чоловіка:

У матеріалах справи йдеться: що з 24 листопада 2019 року по 24 травня 2020 року дружина часто напивалася та систематично вчиняла психологічне та фізичне насильство над своїм чоловіком. Це призвело до його психологічних і фізичних страждань та погіршило якість життя потерпілого. За цей період тернополянин 4 рази викликав поліцію, які склали термінові заборонні приписи відносно жінки, однак, їх вона порушувала. Також повідомляв, що він постійно йде з дому до сусідів, щоб уникнути скандалів та конфліктів зі сторони дружини

Суд визнав тернополянку винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, та призначив їй покарання у вигляді громадських робіт на строк 150 годин. Також стягнуто моральну шкоду в розмірі 3000 грн [4].

Харківська область. У лютому 2020-го року, Ізюмський міськрайонний суд притягнув до відповідальності жінку, яка вчинила психологічне насильство щодо свого цивільного чоловіка шляхом висловлювання нецензурною лайкою.

Суд визнав жінку винною в скоєнні правопорушення, передбаченого частиною 1 статті 1732 КУпАП, та притягнув до адміністративної відповідальності. Було стягнуто штраф у розмірі 170 грн на користь держави.

На нашу думку, трагічним у даних ситуаціях є те, що, на відміну від жінок, які мають можливість знайти тимчасовий притулок у шелтерах, чоловіки у таких же ситуаціях залишаються із проблемою сам на сам. Наразі в Україні відсутні притулки для осіб чоловічої статі, які зазнають домашнього насилля [3].

Проектом «Everyone has to be protected» передбачено адвокатування прийняття рішення виділення окремого приміщення в притулках для тимчасового перебування особи (осіб) чоловічої статі, постраждалого(их) від домашнього насильства. Результатом адвокаційної кампанії має бути прийняття узгодженого рішення на рівні м. Харкова, як пілотного міста, про започаткування таких місць на базі комунальної установи «Центр надання допомоги постраждалим від насильства» [1].

Підсумовуючи вище сказане, слід підкреслити, що чоловіки не зважаючи на свої фізичні та вольові якості також стають жертвами домашнього насильства. В меншій мірі ніж жінки, але такі випадки є і тому ми не повинні замовчувати про це, а робити все для того, щоб кривдників було покарано та притягнуто до відповідальності.

Список використаних джерел

1. Леся Рибаченко. Домашнє насильство над чоловіками. Що кажуть судові справи? (15.10.2021). URL: <https://glavcom.ua/country/society/domashnje-nasilstvo-nad-cholovikami-shcho-kazhut-sudovi-spravi-790565.html>.
2. Насильство над чоловіками: чому вони мовчать (26.10.2022). URL: <https://ulaf.org.ua/vrazlivi-grupi/nasilstvo-nad-cholovikami-chomu-voni-m/>.
3. Веб-портал «Судова влада України». URL: <https://court.gov.ua/>.
4. Булавін Д. Домашнє насильство над чоловіками: судові справи (22.12.2021). URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/224133-domashnye-nasilstvo-nad-cholovikami-sudovi-spravi>.

Танчик К. А.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, заступник
начальника відділу організації наукової
діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності Національної
академії внутрішніх справ

Калиновський О. В.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ВИНЕСЕННЯ ОФІЦІЙНОГО ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ЗАХОДУ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки є однією з форм профілактики правопорушень, зокрема, домашнього насильства. Профілактика правопорушень реалізується уповноваженими посадовими особами із використанням комплексу заходів, основними з яких є адміністративно-правові.

У юридичній науці існують різні підходи до класифікації заходів адміністративного примусу, але найбільшого визнання одержала класифікація заходів адміністративного примусу залежно від мети їх застосування:

- 1) адміністративно-запобіжні заходи;
- 2) заходи адміністративного припинення;
- 3) заходи адміністративної відповідальності [3, с. 415].

Починаючи розгляд заходів адміністративного припинення, зазначимо, що основною ознакою вказаних заходів є підстава їх застосування – припинення об'єктивно протиправної поведінки, яка може мати ознаки як адміністративного правопорушення (найчастіше), так і злочину. У науці адміністративного права заходи адміністративного припинення умовно поділяють на дві групи – загального та спеціального призначення. До основних заходів адміністративного припинення загального призначення, які мають право застосовувати посадові особи правоохоронних органів, належить, зокрема, винесення офіційного застереження про неприпустимість протиправної поведінки.

Розглянемо правову регламентацію застосування зазначеного заходу адміністративного примусу більш докладно. Офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки застосовується до осіб, які систематично порушують законодавство, якщо ці порушення незначні за своїм характером і за їх вчинення не передбачено юридичної відповідальності. Вказаний захід застосовується, якщо немає достатніх підстав для притягнення особи до кримінальної чи адміністративної відповідальності. Метою його застосування є не тільки реакція на протиправну поведінку, але й недопущення її продовження в майбутньому. Правові підстави застосування цього заходу встановлені законами України «Про Національну поліцію», а сам порядок застосування визначається відомчими нормативно-правовими актами.

Зауважимо, що в законах України не містяться конкретні приписи як щодо порядку застосування цього заходу, так і до змісту документу про оголошення офіційного застереження. З урахуванням вимог, які висуваються до вказаного документу в практичній діяльності, вважаємо, що він має складатись з таких саме основних обов'язкових відомостей та атрибутів як і протокол про адміністративне правопорушення. По-перше, це відомості, що стосуються обставин вчинення порушення законодавства. В офіційному застереженні повинно бути вказано місце, дата і суть вчиненого протиправного діяння. В обов'язковому порядку точно зазначається норма чинного законодавства, що порушується протиправною поведінкою особи. По-друге, це відомості про особу правопорушника: прізвище, ім'я, по батькові, вік, рід занять, матеріальне становище, місце проживання і роботи, документ, що посвідчує особу (паспорт або інший документ). По-третє, це відомості, що стосуються форми офіційного застереження. Тут повинні бути вказані дата і місце його винесення, прізвище і посада особи, що вносить офіційне застереження, прізвища і адреси свідків і потерпілих, якщо вони є.

Для підвищення ефективності застосування зазначеного заходу в чинному законодавстві варто передбачити наслідки продовження протиправної поведінки особою, щодо якої було винесено офіційне застереження. Зазначену протиправну поведінку слід вважати обставиною, що обтяжує відповідальність. Ураховуючи, що ст. 35 КУпАП містить вичерпний перелік обставин, що обтяжують адміністративну відповідальність, слід доповнити п. 2 ч. 1 ст. 35 КУпАП такою обставиною, як

оголошення особі офіційного застереження. У майбутньому, із метою забезпечення гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина, вважається за доцільне передбачити в законі, що буде регламентувати питання профілактики правопорушень, чіткий порядок винесення офіційного застереження, загальний для всіх уповноважених посадових осіб органів державної влади. У цьому порядку слід передбачити підстави винесення офіційного застереження, порядок оголошення особі офіційного застереження, вимоги до форми і змісту документа про оголошення офіційного застереження, порядок оскарження рішення про оголошення офіційного застереження, правові наслідки оголошення особі офіційного застереження [6, с. 124–125].

Також, слід звернути увагу, на відповідальність особи при порушенні обмежувального припису, оскільки законодавець передбачає кримінальну відповідальність за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників, в той же час ефективність дії ст. 390¹ КК України можна проаналізувати звернувшись до судової практики.

Наведемо приклад з судової практики, в одній із справ (№ 463/1128/19) судом було встановлено, що обвинувачений порушив обмежувальний припис, зокрема, щодо заборони перебувати у місці спільного проживання з потерпілою особою. За вироком суду першої інстанції було призначено покарання у виді 1 року обмеження волі, на підставі ст. 75 Кримінального кодексу України було звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком на один рік. Ухвалою апеляційного суду застосовано ст. 69 Кримінального кодексу України та призначено покарання у вигляді штрафу (850 гривень). Верховний Суд погодився з призначеним покаранням, адже в силу пенсійного віку обвинуваченого обмеження волі незастосовне, а арешт, на думку суду, з огляду на тяжкість вчиненого злочину та особу засудженого, не відповідатиме основній його меті як заходу примусу, зважаючи на те, що засуджений визнав вину в повному обсязі, щиро розкався, є пенсіонером за віком, за місцем проживання характеризується задовільно, має матір-інваліда першої групи, яка потребує постійного догляду. Проте через процесуальні порушення було призначено новий розгляд в суді апеляційної інстанції. У новому розгляді вирок було скасовано, а провадження закрито через звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 45 Кримінального кодексу України у зв'язку з дійовим каяттям, оскільки обвинувачений вперше вчинив

кримінальне правопорушення, визнав факт вчинення ним кримінального правопорушення, висловив ширий жаль з приводу цього, осуд своєї поведінки, а також готовність надалі не вчиняти протиправних діянь; сприяв органам досудового розслідування у встановленні обставин справи; кримінальним правопорушенням матеріальної шкоди не заподіяно. Тобто, як видно, у підсумку через порушення матеріального та процесуального закону, забезпечити ефективне реагування держави на порушення обмежувального припису не вдалося, що не сумісне з зобов'язаннями за Стамбульською конвенцією.

У справа № 728/834/21, яка також стосувалася невиконання саме обмежувального припису у частині наближення до місця роботи та контакту з потерпілою, а також заборони наближатись до місця проживання потерпілої, місця навчання дитини. Основними аргументами сторони захисту у касаційній скарзі були такі: «Суд першої інстанції сформулював у вирок обвинувачення щодо ознайомлення обвинуваченого з рішенням суду про встановлення обмежувального припису, яке є відмінним від обвинувачення, викладеного в повідомленні про підозру та в обвинувальному акті, а саме про те, що ОСОБА_1 8 жовтня 2020 року ознайомлено та вручено рішення Бахмацького районного суду про видачу обмежувального припису, і таким чином ОСОБА_1 був позбавлений права на захист від нового обвинувачення; суд першої інстанції в порушення вимог статей 91, 92 КПК не встановив усі елементи події кримінального правопорушення, зокрема не встановив час і місце ознайомлення обвинуваченого з рішенням суду щодо встановлення обмежень спілкування з дружиною та дітьми, що спростовує наявність події кримінального правопорушення, оскільки відсутній обов'язковий елемент кримінального правопорушення, а саме час вчинення злочину; суд апеляційної інстанції не врахував доводи в апеляційній скарзі сторони захисту про те, що час ознайомлення обвинуваченого з рішенням суду про встановлені обмеження є обставиною, яка підлягає доказуванню, що у провадженні не встановлено за якою саме адресою обвинувачений отримав рішення суду про видачу обмежувального припису, що стороною обвинувачення не спростовано показання ОСОБА_1 в судовому засіданні щодо невручення йому судового рішення та його необізнаності про встановлені обмеження».

Розглядаючи дві постанови Касаційного кримінального суду за ст. 390-1 Кримінального кодексу України можна дійти висновку щодо не ефективності притягнення особи до відповідальності за

домашнє насильство. В чому ж саме причина не ефективності притягнення особи до відповідальності? Ознайомившись з судовою практикою, ми бачимо дві причин: перша це чітке забезпечення вимог чинного законодавства стосовно ознайомлення кривдника з обмежувальним приписом для забезпечення правильної кваліфікації діяння у разі його виконання, а друга це тяжкість діяння та здійснення його вперше чи ні.

Якщо діяння вчинене вперше то законодавець дозволяє звільнити підозрюваного/обвинуваченого від кримінальної відповідальності, а наслідком такого дозволу можуть виразитись в повторювальності діянні та ескалації домашнього насильства. Вочевидь, механізм відповідальності за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників потребує сталості та єдності судової практики.

Отже, проаналізувавши норми чинного законодавства, що регламентують застосування офіційного застереження, та відповідну юрисдикційну практику, пропонується передбачити в законі, що буде регламентувати питання профілактики правопорушень, чіткий порядок винесення офіційного застереження, який би визначав підстави винесення офіційного застереження; порядок оголошення особі офіційного застереження; вимоги до форми і змісту документа про оголошення офіційного застереження; порядок оскарження рішення про оголошення офіційного застереження; правові наслідки оголошення особі офіційного застереження. Вважаємо, що запропоновані зміни до чинного законодавства сприяють підвищенню ефективності профілактики правопорушень, зокрема, попередженню випадків домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 07 грудня 2017. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. С. 35.

2. Запобігання та протидія насильству. Методичні рекомендації. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 № 1/11-5480. Київ. 2020. 86 с.

3. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. Т. 1. Загальна частина / [редко.: В. Б. Авер'янов (голова)]. К. : Юрид. думка, 2004. 584 с.

4. Рішення Шевченківського районного суду міста Львова від 16.02.2018 р. по справі № 466/8089/16-ц про усунення

перешкод у користуванні земельною ділянкою, відшкодування майнової шкоди. URL: [http:// www.reyestr.court.gov.ua](http://www.reyestr.court.gov.ua).

5. Рішення Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 07.10.2014 р. по справі №345/3800/14-ц про виселення з квартири без надання іншого жилого приміщення. URL: [http:// www.reyestr.court.gov.ua](http://www.reyestr.court.gov.ua).

6. Благодарний А. М. Концептуальні засади правової регламентації адміністративно-юрисдикційної діяльності органів Служби безпеки України : моногр. Київ : Освіта України, 2020. 304 с.

Ткачук Ю. А.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
національної академії внутрішніх справ

Литвин В. В.

ПРОТИДІЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ, ЗАПОБІГАННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА ГЕНДЕРНО- ОБУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО В ЗОНІ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

В Україні жінки і чоловіки повинні мати рівні права і можливості, проте дуже часто жінки мають утиски в цьому питанні. Така тенденція спостерігається у всьому світі і не дає можливість жінці жити повноцінним життям.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що означене явище еволюціонує, виникають його нові форми та прояви, наприклад, дискримінація більшості меншістю тому, дедалі більшої уваги і в міжнародному праві, і в національних правових системах набуває заборона дискримінації, яка окреслює не лише дії, що розглядаються в суспільстві як недопустимі у ставленні до певних суб'єктів (поводженні з ними), але й передбачає конкретні обов'язки держави, спрямовані на забезпечення юридичної рівності.

Деяким аспектам цієї теми присвячені роботи таких вчених, як О. Дашковська, Т. Жалій, Т. Лоєнен, О. Пацулко та О. Ярош.

Мультимедійна платформа іномовлення України – Укрінформ пропонує нам таке тлумачення терміну **«дискримінація за ознакою статі»**: це ситуація, за якої особа та/або група осіб за ознаками статі, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами або привілеями в будь-якій формі, встановленій Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», крім випадків, коли такі обмеження або привілеї мають правомірну об’єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними. Відповідно до законодавства жінкам і чоловікам мають забезпечуватись рівні права та можливості при працевлаштуванні, просуванні кар’єрними сходами на роботі, під час підвищення кваліфікації та перепідготовки [1].

Різні науковці в цій сфері виділяють такі форми дискримінації: пряма та непряма, а також підбурювання до дискримінації; пособництво у дискримінації; утиск.

Розглянемо пряму та непряму дискримінацію детальніше. Пряма дискримінація характеризується як намір дискримінувати особу певної статі. Наприклад, роботодавець під час прийняття претендента на певну посаду (яка не передбачає виконання специфічної роботи, яка може виконуватись виключно чоловіками) відмовляє у працевлаштуванні жінці, посилаючись на те, що на зазначену посаду розглядаються резюме виключно чоловіків.

Непряма дискримінація зумовлена впливом політики або певних заходів. Це відбувається тоді, коли неначе при формально нейтральних правилах особи однієї статі потрапляють у невідгідне становище в порівнянні з особами іншої статі. Прикладом може бути мінімальний критерій кар’єрного росту для певної професії, у зв’язку з чим з претендентів може бути виключено набагато більше жінок, ніж чоловіків [1].

Україна досягла значних здобутків у сфері захисту прав жінок за останні роки завдяки розробці «гендерного механізму» на державному рівні. Ці реформи успішно сприяли створенню служб реагування на гендерно-зумовлене насильство (надалі – ГЗН) в Україні та супроводжувалися інвестиціями від Уряду у розмірі 200 мільйонів гривень на відкриття притулків, кризових

кімнат та створення мобільних бригад психосоціальної допомоги постраждалим від ГЗН у 2021 році [2].

До вторгнення ці здобутки вже перебували під загрозою через глибоко вкорінені й стійкі гендерні та дискримінаційні нерівності, вісім років конфлікту на Сході країни та гендерний соціальний і економічний стрес, викликаний пандемією COVID-19. Нинішня криза, що супроводжується масовим переміщенням населення всередині України та за її межі, ускладнить ситуацію й чинитиме тиск на будь-які досягнуті здобутки.

Щодо воєнного конфлікту, повідомляється про різноманітні форми ГЗН, з особливо високим рівнем небезпеки та ризику для жінок і дівчат, які виїжджають, перебувають на прикордонних пунктах пропуску, у транзитних/колективних центрах та у бомбосховищах. Сюди входять повідомлення про насильство з боку статевого партнера, сексуальну експлуатацію та сексуальну наругу, сексуальні домагання, сексуальне насильство (включаючи сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом) та економічне насильство. Існує високий ризик торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації на кордонах, де ресстрація відбувається нерівномірно, документи практично не контролюються, і молодих жінок часто не супроводжує інший член сім'ї.

Особи, які виїжджають з дітьми, вагітні, особи з інвалідністю або літні люди можуть залишитися поза увагою у вразливому становищі, зокрема у нестабільних мілітаризованих районах, і стикатися з небезпекою для життя. Важливо, що насильство має місце там, де мають бути вжиті заходи щодо зменшення ризику ГЗН, наприклад, у колективних центрах та бомбосховищах. У постраждалих від війни мілітаризованих районах повідомляється про сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, при цьому «Human RightsWatch» [4] повідомляє про випадки зґвалтування в Харкові (HRW, 4 квітня 2022 р.), а «The Guardian» [5] наголошує, що жінки по всій Україні відчують загрозу зґвалтування як зброї війни, оскільки повідомляється про велику кількість фактів сексуального насильства у деокупованих районах.

Якщо під час вчинення дискримінації за ознакою статі наявний склад адміністративного або кримінального правопорушення, тоді за захистом порушеного права потрібно звернутись до органів поліції.

Для отримання правової допомоги потерпілі від дискримінації за ознакою статі мають право звернутись до центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

У висновку можемо зазначити слова заступниці Генерального Секретаря ООН та виконавча директорка ООН Жінки Фумзіле Мламбо-Нгкука: «Сьогодні нам потрібно діяти активніше, і сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, є для нас першочерговим занепокоєнням. Відшкодування постійно залишаються поза увагою під час мирних переговорів або поза пріоритетами під час виділення фінансування, навіть зважаючи на їхню надзвичайну важливість для потерпілих. Нам треба просувати цей порядок денний для забезпечення реальних змін в житті тих потерпілих, які особисто зіштовхнулися з жахами сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом» [3].

У підсумку відзначемо, що охарактеризований стан справ свідчить про незадовільну про інформованість громадськості про засоби протидії дискримінації та насильства за ознакою статі, а також необхідність забезпечення підвищення кваліфікації у згаданій сфері суддів та інших працівників державного апарату.

Список використаних джерел

1. Дискримінація за ознакою статі: куди можна поскаржитись. Інфографіка. (15.03.2021). URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3208198-diskriminacia-za-oznakou-stati-kudi-mozna-poskarzitis-infografika.html.

2. Стаття про гендерно зумовлене насильство в Україні. Аналіз вторинних даних, 27 квітня 2022 р. С. 25 URL: https://gbvaor.net/sites/default/files/2022-06/ukraine-g_bv-sdr-27522-final-format-amended-ukr.pdf.

3. Публікація надруковано проектом ООН Жінки «Гендерна рівність у центрі реформ, миру і безпеки». Стратегія запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, в Україні. 2018. С. 40. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-09/crsv%20strategy%20ua_0.pdf.

4. Human Rights Watch – міжнародна, яка займається захистом прав людини. URL: <https://www.hrw.org/>.

5. The Guardian – британська газета. URL: <https://www.theguardian.com/international>.

Толокольнікова А. В.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

викладач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

Христюк О. С.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні, масової евакуації та переміщення дітей, сімей з дітьми з населених пунктів, де ведуться активні бойові дії, значно зростає загроза життю та здоров'ю дітей, а також ризик вчинення різних форм жорстокого поводження з ними, адміністративних чи кримінальних правопорушень по відношенню до дітей. Жорстоке поводження з дитиною розглядається як будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема, домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема, вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою її експлуатації з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини.

Щодо кримінальних правопорушень відносно дітей слід зазначити, що у воєнний час найбільшими ризиками є вчинення злочинів проти життя та здоров'я дитини, статевої свободи та статевої недоторканості, залишення у небезпеці та ненаданням допомоги дитині, незаконного позбавлення волі або викрадення дитини, насильницького зникнення дитини, торгівлі дітьми, експлуатації дітей, втягнення дітей у протиправну діяльність.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти суверенітету та територіальної цілісності України Указом Президента України в країні введено воєнний стан. Однак, незважаючи на такий важкий час, відповідно до національного законодавства, кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку.

Забезпечення прав дітей в умовах воєнного стану потребують консолідації зусиль великої кількості організацій та

установ, тим більше, що в останні місяці з'явилася значна кількість нових документів, які регулюють їх дії, як і дії батьків, інших родичів, піклувальників тощо.

У Верховній Раді України зареєстровано законопроект про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за зґвалтування та сексуальне насильство над дітьми. Дана ініціатива пов'язана з тим, що з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України почали масово з'являтися повідомлення про сексуальне насильство проти дітей. Ініціатор проекту – нардеп Олексій Гончаренко – рекомендує доповнити Кримінальний кодекс змінами, які передбачають довічне позбавлення волі за зґвалтування та сексуальне насильство над особами, які не досягли 14-річного віку; вчинення насильства за допомогою будь-яких предметів, а також підбурювання до вчинення таких дій чи наказування зробити їх [1].

Точної статистики та розуміння того, скільки дітей постраждали від зґвалтувань та сексуального насильства на війні, немає. Періодично з'являються повідомлення від Уповноваженого з прав людини, дитини чи генерального прокурора, виривають історії в соцмережах. Слід зазначити, що у жертви насильства є страх, дитині здається, ніби про це не варто говорити. У країні триває війна, порушена загальна безпека, існує загроза, що її можуть знайти. Є й небажання опинитися в центрі історій у соціальних мережах або в новинах. Тож реагування на такі випадки повинне мати тихий і структурований характер. Коли батьки дізнаються, що їхня дитина зазнала насильства – авжеж, необхідно повідомити про факт злочину. Це їхня відповідальність, а також важливий момент в контексті повернення дитині відчуття безпеки, подолання почуття провини, надання спеціалізованої допомоги.

Коли відбувається насильство, жертва переживає досвід, із яким складно впоратись, який складно відреагувати, ідентифікувати, а отже – захиститись. Порушується внутрішня безпека. Якщо з дитиною не поговорили, не повірили її словам або якщо дитина не побачила адекватної реакції дорослих - вона бере провину на себе та робить висновок : «це зі мною щось не так» [2].

Війна вплинула на психосоціальний добробут усіх дітей. Всіх без винятку. Діти були вирвані зі своїх домівок, розлучені з

батьками, опікунами і безпосередньо зазнали впливу війни. Діти були приголомшені вибухами бомб і виттям сирен, систем попередження про ракетний удар. Майже всі діти стикнулися з відсутністю батька, старших братів або дядьків, оскільки майже всі чоловіки віком від 18 до 60 років мобілізовані для участі у військових діях. І, найголовніше, багато хто з дітей став свідком або пережив фізичне та сексуальне насильство.

Але діти є стійкими. Досвід роботи ЮНІСЕФ з постраждалими від збройних конфліктів дітьми, накопичений за десятиліття, чітко показує, що значна частина постраждалих зможе відновитися, якщо вони повернуться до школи, збережуть зв'язок із сім'єю та близькими і певною мірою нормалізують своє життя. Деяка частина дітей потребуватиме більш інтенсивної психологічної підтримки. У трохи меншої, але доволі значної кількості дітей розвинуться симптоми посттравматичного стресового розладу, як правило, через 2–4 місяці після пережитого. Ця категорія потребуватиме інтенсивної підтримки команди фахівців.

Ми вважаємо, що працівники поліції мають бути всебічно підготовлені до надання більшого спектру спеціалізованих послуг для дітей, які пережили фізичне та сексуальне насильство.

Список використаних джерел

1. Проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за зґвалтування та сексуальне насильство дітей» № 7511 від 01.07.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39917>.

2. Сексуальне насильство під час війни: чому стається та як діяти постраждалим? URL: <https://www.prostir.ua/?news=seksualne-nasylstvo-pid-chas-vijny-chomu-stajetsya-ta-yak-diyaty-postrazhdalym>.

Франчук Ю. О.,

слухач магістратури Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, заступник начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ

Калиновський О. В.

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Однією із найгостріших проблем сьогодення, в умовах всесвітньої глобалізації, є підвищення рівня злочинності. Це складне антисоціальне явище яке посягає на невід'ємні права людини та громадянина, «супроводжує» економічний і культурний розвиток більшості країн світу, не обмежується національними кордонами й набуває транснаціонального характеру, стимулюючи такі пороки людського суспільства, як насильство, корупція, наркоманія, проституція та інші.

Впродовж останніх років одним із найнебезпечніших злочинів, що посягає на право людини на повагу, на свободу та особисту недоторканність, свободу пересування і вільний вибір місця проживання, а в деяких випадках і право на життя є торгівля людьми.

Через значне поширення даної проблеми їй почали присвячувати значну увагу не тільки в засобах масової інформації, а й у науковій спільноті. Окремі питання щодо запобігання торгівлею людьми були висвітлені у роботах Буряк М., Котова В. В., Кривоконь Д. А., Лизогуб Я., Миронюк Т. В., Монастирської Є., Павленка С. О., Романюк М. Д., Санакоєва Д. Б., Стеблинської О. С. та ін. Не применшуючи роль та значення наукових досліджень, все ж таки окремі питання щодо боротьби із даним злочином залишаються не вирішеними.

Основою нормативно-правового регулювання щодо протидії торгівлі людьми складають: 1) міжнародні документи, ратифіковані Україною; 2) міждержавні угоди; 3) національне законодавство; 4) міжвідомчі міжнародні договори; 5) угоди та меморандуми про співпрацю укладені на рівні Міністерства, що стосуються боротьби із злочинністю. Аналіз законодавства дав

змогу стверджувати, що єдиного терміну «торгівля людьми» не визначено.

Кримінальний кодекс України (далі – ККУ), а саме стаття 149, визначає торгівлю людиною, як таку, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію [1]. В той час у Законі України (далі – ЗУ) «Про протидію торгівлі людьми» міститься дещо відмінне значення, а саме: здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином [2]. В пункті а), ст. 4 Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, «торгівля людьми» означає найм, перевезення, передачу, приховування або одержання осіб шляхом погрози або застосування сили чи інших форм примусу, насильницького викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або безпорадним станом або наданням чи отриманням плати чи вигоди для досягнення згоди особи, яка має владу над іншою особою, для експлуатації. Експлуатація включає в себе, принаймні, експлуатацію проституції інших осіб чи інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю чи послуги, рабство чи подібну до рабства практику, поневолення або вилучення органів [3]. Натомість в Протоколі про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, «торгівля людьми» означає здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу. Експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги,

рабство або звичаї, подібні з рабством, підневільний стан або вилучення органів [4].

Незважаючи на неоднозначність термінів, можна стверджувати, що в даному виді злочину до людини відносяться як до товару, який підлягає купівлі-продажу і може бути підданий примусовій праці за кошти або, взагалі безоплатно у будь-якій сфері з використанням насильства або погрозою його застосування. Згода потерпілого в даному разі не має ніякого значення. Також передбачаються чіткий нагляд за діяльністю та частіше із обмеженням свободи переміщення особи.

Слід зауважити, що це не вичерпний перелік нормативно-правових актів, які здійснюють правову регламентацію щодо запобігання торгівлі людьми в світі.

Також необхідно зазначити, що перед безпосереднім вчиненням злочину має місце досить тривалий процес формування особистості злочинця, його антисоціальних поглядів, інтересів, які надалі виступають причиною злочинної поведінки. [5, с. 261]. Загальну характеристику особи злочинця при торгівлі людьми визначити дуже складно, оскільки неможливо виділити характерні особливості, загальні для всіх категорій злочинців. Дуже великий віковий діапазон різний рівень освіти, громадянство, національність та ін. Таким чином, більш розширена характеристика злочинця в цьому випадку залежить від того, яку функцію виконує особа злочинця. Відповідно до ККУ суб'єктом даного злочину є фізичні осудні особи, які досягли 16-річного віку, але даний злочин може вчинятися не тільки 16-річними особами, а й у ряді випадків – особами віком від 14 років. Причому 14-річні та 15-річні підлітки можуть брати участь у торгівлі людьми не лише в тих випадках, коли цей злочин скоюється в групі з дорослими особами. Відсутність криміналізації дій таких підлітків у деяких випадках, з одного боку унеможлиблює доведення вини повнолітніх злочинців, оскільки попередню роботу виконують саме підлітки (вербування певним осіб, проведення зустрічей з ними тощо), які, будучи проінструковані з боку тих же дорослих про відсутність стосовно них будь-якої небезпеки через законодавчу неврегульованість питання про вік кримінальної відповідальності за вчинення торгівлі людьми, замовчують про будь-які факти злочину [6, с. 9]; а з іншого – діти з 14 років вже усвідомлюють суспільну небезпечність торгівлі людьми та цей злочин стає більш поширеним з-поміж таких суб'єктів [7, с. 669].

Разом із тим Україна є країною походження, транзиту та призначення торгівлі чоловіками, жінками і дітьми. За даними

Міжнародної Організації Міграції, понад 170 000 українців постраждали від торгівлі людьми, що робить Україну одним із найбільших «постачальників» підневільної робочої сили в Європі [8]. Наявні статистичні дані МВС України вказують на невелику кількість вчинених злочинів на території України, що вноситься до Єдиного реєстру досудового розслідування [9]. Проте аналіз практики діяльності оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України (далі НП України) засвідчив, що правоохоронці здебільшого співпрацюють із зарубіжними органами саме у межах взаємної міжнародно-правової допомоги, проте не генерують питання щодо реалізації міжурядових договорів про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, а також у напрямку протидії організованій транснаціональній злочинності, ратифікованих Україною [10, с. 51].

Боротьба з торгівлею людьми є невід'ємною складовою діяльності правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю, яка, зокрема, здійснюється шляхом реалізації організаційних, оперативно-розшукових, адміністративно-правових, процесуальних, аналітично-дослідницьких, інформаційних та інших заходів.

Проведений аналіз нормативно-правового забезпечення щодо протидії торгівлі людьми, а також узагальнення матеріалів практики підрозділів НП України дозволили виокремити окремі проблемні аспекти такої діяльності, які стовідсотково потребують швидкого та повного вирішення. Для ефективної боротьби із даним явищем насамперед необхідно визначити єдине визначення поняття торгівлі людьми у нормативно-правових актах. Не менш важливим є підвищення контролю за роботою відділів міграційної служби України, адже останні являються ключовими структурами у наданні можливості виїзду громадянам за кордон. Тому слід забезпечувати безперерйну роботу вищевказаних служб із дотриманням ними законності, особливо у теперішній час. Також можна розглядати питання щодо зниження віку кримінальної відповідальності за статтю 149 ККУ до 14 років. Тобто слід сказати, що на даному етапі розвитку нашої держави, торгівля людьми є досить поширеним явищем, що не може не засмучувати, проте у нас є цілком багато можливостей, освічених громадян та професіоналів для вирішення даної проблеми. Діючи спільно та злагоджено, ми зможемо покращити нашу державу та побороти злочинність, наскільки це можливо, а тому потрібно діяти – тут і зараз.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. Документ 2341-III від 06.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Закон України «Про протидію торгівлі людьми». Документ 3739-VI від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>.
3. Конвенція Ради Європи «Про заходи щодо протидії торгівлі людьми». Документ 994_858 від 21.09.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text.
4. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Документ 995_791 від 04.02.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791#Text.
5. Миронюк Т. В., Король М. Г. Торгівля людьми як глобальна проблема сучасності. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 259–262.
6. Лизогуб. Я. Г. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2003. 20 с.
7. Кривоконь Д. А. Торгівля людьми: кримінально-правовий аналіз. Д. А. Кривоконь *Молодий вчений*. 2018. № 10 (2). С. 667–670.
8. World Migration Report 2022. URL: <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>.
9. Звіти про результати роботи Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist/richni-zviti>.
10. Санакоєв Д. Б. Нормативно-правове забезпечення транскордонної співпраці у протидії торгівлі людьми. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 1. С. 46–52.

Хорольська А. С.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1
Національна академія внутрішніх справ
Науковий керівник:
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, заступник
начальника відділу організації наукової
діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності Національної
академії внутрішніх справ
Калиновський О. В.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЧОМУ ПРОБЛЕМИ ЗАГОСТРИЛИСЯ ТА ЯК ЇХ ДОЛАТИ

У надзвичайно складний період, коли в країні діє воєнний стан, тривають активні бойові дії і всі ми живемо в постійному психологічному напруженні, усередині кожної людини триває ще й внутрішнє протистояння. Адже ми живемо в ситуації, яка психологічно травмувала всю країну та її населення. Чимало важливих питань, які турбували нас раніше, стали другорядними, однак є ті, які актуальності не втрачають. Поміж них – проблема насильства, і передусім – шляхи подолання домашнього насильства у воєнний час.

Війна оголила й ускладнила проблеми людей, які накопичувалися роками, крім того, спровокувала появу нових, спричинених об'єктивною ситуацією в країні. Насильство в сім'ях прогресує тому, що люди, зазнаючи стресу в екстремальному середовищі й опиняючись у замкненому просторі своєї оселі, намагаються розрядити емоції, однак можуть вдаватися не лише до вербальної розрядки, а й до фізичного насильства.

Відповідно до ст. 1. Закону України «Про протидію домашньому насильству», це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї або в межах місця проживання чи між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи в шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє

насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Сформованого портрета жертви домашнього насильства немає. Це жінки та чоловіки, діти, особи з обмеженими можливостями, люди літнього віку, внутрішньо переміщені особи. Усі ці категорії нині є вкрай вразливими.

Згідно із Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», це громадяни України, іноземці або особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах і мають право на постійне проживання в Україні, яких змусили залишити або покинути своє місце проживання в результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних виявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

Тобто це люди, які були змушені раптово тікати зі своїх будинків або свого постійного місця проживання внаслідок збройного конфлікту, внутрішньої ворожнечі, систематичних порушень прав людини або стихійних лих, але перебувають на території власної країни.

Вони зазнають посттравматичного стресового розладу, який підвищує ризик домашнього насильства в родині.

Саме тому в цей надскладний період у них загострюються певні проблеми, зокрема:

Перше: Після переїзду на нове місце постійними стають сварки та конфлікти в сім'ї у зв'язку з браком коштів для прожиття. Також значущим є фактор втрати роботи, вимушеної зміни сфери діяльності. Зазначені чинники провокують економічне насильство, поєднане з фізичним.

Друге: Психологічний тиск на людину з боку близьких, які систематично демотивують, ображають її. Це фрази: «Ти не впорасяшся», «Ти слабкий» тощо. Словесні образи, приниження та цькування вже є психологічним насильством.

Третє: Втрата себе передусім через неможливість реалізувати мрії та задовольнити амбіції в періоди надзвичайних подій. Це може бути скорбота за близькою людиною, яку втратили в період збройного конфлікту. На цьому тлі посилюються негативні емоції, які доводиться виплескувати на оточення, і ті хто опиняються поряд, мимоволі стають жертвами цих емоцій.

Такі дії і є домашнім насильством.

Страх зупиняє людину зробити вирішальний крок, щоб почати протистояти насильству. Адже якщо вчасно не

звернутися за допомогою, то можна просто потонути в цьому, і зрештою жертви починають вважати, що це норма.

Однак це не є нормою. І щоб якомога ширше коло людей отримало інформацію, як боротися з насильством, необхідно почати з малого: це інформаційні меседжі. Плакати в транспорті, білборди в громадських місцях неодмінно спонукатимуть як мешканців міст, так і вимушених переселенців таки звернутися за допомогою.

Соціальна реклама, що містить інформацію, як саме боротися з домашнім насильством, справді дієва, адже коли ти постійно бачиш одну й ту саму пораду, у стані відчаю неодмінно згадаєш про неї.

Початкові вияви домашнього насильства – це дрібні сварки й систематичні конфлікти, що чітко виявляють позицію жертви та кривдника. І перше, що можна зробити, – це психологічні тренінги. Вони передбачають зручний формат роботи в колі людей, що постали перед спільною проблемою, і згуртованість допомагає боротися зі страхами. Учасники здобувають теоретичні знання та практичні вміння у сфері надання першої психологічної допомоги в кризових станах.

Крім того, для здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в різних містах України створено понад сто бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього та гендерно зумовленого насильства. Соціальні працівники та психологи таких бригад надають екстрену та планову допомогу місцевому населенню, а також внутрішньо переміщеним особам.

В умовах війни кожна людина, на мою думку, повинна опанувати вміння надавати психологічну підтримку самій собі. Адже часу на відвідування тренінгу чи візиту до психолога може й не бути, або через об'єктивні обставини особі може бути явно не до цього. Тому психотерапевт Лідія Вільчук розробила найважливіші поради із самопомоги під час війни:

Перше – «Безперервне життя». Війна руйнує не лише домівки та сім'ї, а й буденність, звичну рутину й стабільність. Щоб повернути собі відчуття базової безпеки, варто за можливості вдаватися до звичних ритуалів з мирного життя (ранкова кава, вигулювання собаки, читання перед сном тощо).

Друге – «Заземлення». Щоб зупинити потік негативних думок і повернутися в реальність, можна давати собі відповіді на прості запитання: хто я? де я? що я роблю? як я собі допомагаю? хто може мене підтримати? кому я можу допомогти?

Третє – «Через п'ять років після війни». Подумайте про мирне майбутнє. Опишіть, що ви зробите або чого досягнете за п'ять років уже мирного життя.

Четверте – «Три канали». Є три канали вияву внутрішнього світу людини: емоції, розум і поведінка. Поміркуйте, як ви можете потурбуватися про свої емоції, ясність розуму та усвідомлення власної поведінки й поведінки інших.

Щоб максимально швидко адаптуватися до стресу психотерапевтка радить передусім створити для себе максимально безпечний простір – якщо не можна фізично, то принаймні психологічно.

Бути в колі однодумців. Зараз як ніколи важливо мати можливість висловитися й бути почутими. Під час війни люди повинні єднатися як для того, щоб відчувати себе потрібними, так і для пришвидшення перемоги.

Варто планувати наступну годину, день або кілька днів. Це допоможе повернути відчуття контролю за власним життям.

Дієвим способом заспокоїтися та виринути з потоку негативних новин є зосередження на власних органах чуття і зміна діяльності. Можна почати малювати, або слухати музику, писати книгу чи опановувати будь-який новий вид діяльності [3].

Отже, Україна – демократична, правова держава, у якій навіть в умовах воєнного стану права людини поважають і захищають. І кожен з нас повинен докласти всіх зусиль, аби проблеми домашнього насильства в нашій країні зрештою втратили свою актуальність.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про протидію домашньому насильству». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

3. Як надати собі психологічну допомогу під час війни? Поради психотерапевта. URL: <https://globalcompact.org.ua/news/%D1%8F%D0%BA-%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D1%81%D0%BE%D0%B1%D1%96-%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83-%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%83/>.

Хохлюк В. Ю.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та запобігання
корупції навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ **Федоровська Н. В.**

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ КРАЇНИ-АГРЕСОРА ЯК ПРОБЛЕМА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Актуальність піднятої проблеми обумовлюється перш за все тим, що під час широкомасштабної війни рф з Україною, котра розпочалася 24 лютого 2022 року [1] з неспровокованого вторгнення країни-агресора, російські військовослужбовці широко використовують як засіб знищення цивільних українців антигуманні, незаконні методи ведення війни. В Україні з кожним днем війни органами державної влади фіксується дедалі більше випадків сексуального насильства з боку військових осіб країни-загарбника – згвалтування стало ще однією «антигуманною зброєю» армії рф проти мирного населення на тимчасово окупованих територіях. Такі дії є прямим порушенням вимог Конвенції про захист цивільного населення під час війни [2] стосовно осіб, які не беруть активної участі в бойових діях – з ними поводяться гуманно, без будь-якої ворожої дискримінації за критеріями раси, кольору шкіри, релігії чи вірування, статі, походження чи майнового стану та іншими подібними критеріями.

При розгляді цього питання перш за все необхідно зазначити, що злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи в умовах війни мають, безумовно, деяку латентність з врахуванням ряду як об'єктивних чинників, так і суб'єктивних факторів: 1) інтимних (морально-етичних) аспектів – почуття сорому, усвідомлення малозначущості особистої трагедії на фоні масштабних боїв і значної кількості смертей в боях за батьківщину; 2) неможливості критично мислити і діяти внаслідок отриманих фізичних і психологічних

травм (розгубленість, подавленість тощо) для кожної окремої особи по-своєму; 3) у зв'язку із відсутністю в умовах окупації належної організації роботи органів державної влади на місцях (поліції, прокуратури, медичних закладів тощо) чи наявності їх як таких взагалі; 4) зневіра у можливість отримання моральної підтримки, своєчасної медичної чи психологічної допомоги, відсутність будь-якого захисту тощо.

Разом з тим, очевидні та неспростовані факти цих вчинених злочинів окупантами у военний час стосовно мирного населення вимагають привернення прискіпливої уваги та максимального контролю з боку всього світового товариства, всебічного розслідування правопорушень і притягнення винних осіб до відповідальності, оскільки такі звірства в XXI столітті є однозначно варварськими і потребують належної правової оцінки з точки зору цивілізаційних цінностей європейських країн, не дивлячись на існуючі труднощі збору доказів та процесуального забезпечення розгляду справ.

У свою чергу українська влада повідомляє про систематичне сексуальне насильство над жінками з боку російських окупантів. Наведемо, як приклад, на Київщині (міста Буча, Ірпінь та ін.) російські окупанти також гвалтували українських жінок, після чого їх вішали та спалювали (на Житомирській трасі п'ять голих тіл молодих осіб, яких викинули з машин, склали разом, облили соляркою та намагалися підпалити). Згвалтовані та вбиті жінки декілька днів лежали на вулицях міст [там само].

Аналогічні приклади наводить український омбудсмен Л. Денісова на сторінках інтернет-видання [3]: 14-річна дівчина була згвалтована п'ятьма мужчинами окупантами, зараз вагітна (м. Буча); хлопчик 11 років згвалтований на очах у мами, яку її прив'язали до стільця, щоб дивилася (м. Буча); жінка 20 років згвалтована трьома окупантами відразу у всі можливі місця (м. Ірпінь).

Панасюк В. описав історію однієї жінки, яка пережила знущання російських військовослужбовців, яке відбувалося у с. Богданівці (Броварський р-н, Київська обл.), коли окупанти вбили чоловіка, а потім тричі гвалтували дружину, погрожуючи насиллям щодо сина. Поліція вже встановила понад 250 окупантів, які перебували під час окупації у Київській області. Щодо деяких з них є інформація про адреси проживання та перелік членів їхніх родин.

Ці та інші жахливі історії підтверджують масовий характер жорстоких звірств російських окупантів на території нашої держави. Зокрема, вчинення сексуального насильства в умовах збройного конфлікту є військовим злочином та порушенням основоположних принципів міжнародного гуманітарного права [2].

У зв'язку з цим уповноважений Верховної Ради України з прав людини Л. Денісова, як зазначено в інтернет-виданні [3], звернулася до Комісії ООН з розслідування порушень прав людини під час військового вторгнення РФ в Україну та до експертної місії, створеної державами-учасницями ОБСЄ, щоб зафіксувати ці факти як військові злочини РФ та порушення країною-агресором прав людини в Україні.

Згвалтування жінок стало ще одним видом зброї армії РФ проти мирного населення на тимчасово окупованих територіях, від котрої постраждало до 20 % осіб з числа жителів окупованих територій разом з тимчасово переміщеними особами. Громадяни України, юристи, правоохоронці та судді повинні добре знати та ефективно використовувати норми вітчизняного законодавства під час судових процесів, котрі невдовзі будуть проводитися на основі зібраних доказів з метою притягнення до відповідальності винних військовослужбовців армії окупанта за вчинені кримінальні злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості осіб протягом війни з Україною у 2022 році.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни : м. Женева, 12 вересня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.

3. Ковнір С. Нівечили і відрізали волосся. Денісова розповіла про згвалтування українок окупантами. URL: <https://war.segodnya.ua/war/rezonans/kalechili-i-otrezalivolosy-denisova-rasskazala-ob-iznasilovaniyah-ukrainokokkupantami-1613104.html>.

4. Крамар О. Поліція вже встановила імена понад 250 окупантів, які перебували у Київській області. URL: <https://hromadske.ua/posts/policiya-vzhe-vstanovila-imenaponad-250-okupantiv-yaki-perebuvali-u-kiyivskij-oblasti>.

Цимбал Є. А.,
курсант навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ТА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

В наш час перед Україною постало надзвичайно складне завдання: проявити себе як достойну державу, яка має стати членом Європейського Союзу, показати ефективну боротьбу з прояви насильства у суспільстві та навести порядок у сфері протидії торгівлі людьми.

Попри складнощі, які виникають, Україна наразі зарекомендувала себе як держава, що не скоряється перед перешкодами та бореться за свої права та можливості, зокрема проти домашнього насильства, насильства за ознакою статі та протидії торгівлі людьми в Україні.

В такій ситуації важливо мати тверду та надійну опору і нею у всі часи були правоохоронні органи. Національна поліція, що пройшла реформування, наразі виконує головну функцію в державі – захист прав людини, що й зумовлює актуальність розкриття обраного питання.

Важливо щоб держава і народ мали одні цілі та інтереси, тому що за їх відсутності чи колізій, поліція буде виконувати свою роботу не досить ефективно через опір в суспільстві.

Наразі домашнє насильство чомусь вважається в ідеології людей лише проблемою жінки, що потерпає від цього негативного явища і часто замовчує свої проблеми, вважає себе винною.

Ми маємо змінити свідомість громадян так, щоб кожен розумів, що домашнє насильство, сексуальне домагання шефа на роботі, булінг в школі – це не природні явища, вони мають бути визнаними правопорушеннями, а винні покараними.

Не потерпілий має соромитися того, що з ним сталося і збільшувати кількість латентних кримінальних правопорушень цим, а кривдник має боятися покарання по закону, поліцію, яка швидко відкриє провадження та доведе істину в справі.

Проте, не зважаючи на такі складні питання, слід віддати належне захисній функції поліції, адже при будь-якому прояві кримінальних правопорушень, громадяни одразу звертаються за

захистом до органів поліції і вони, в своїй більшості, допомагають вирішувати складні ситуації, знаходити злочинців та притягати їх до кримінальної відповідальності.

До поліції народ має більше довіри ніж до органів міліції, що функціонували раніше, що вже показує її ефективність.

Тому вже це заслуговує поваги та має показувати, що поліція все-таки виконує певні напрями в правозахисній формі своєї діяльності.

За таких обставин здається, що поліція дійсно має всі шанси отримати повну довіру народу навіть в таких складних ситуаціях як домашнє насильство.

Конституція України гарантує, що, зокрема, життя особи є найвищою соціальною цінністю.

Саме цю норму виконує поліція, яка всіма доступними методами допомагає викоринити злочинність, змінити свідомість людей щодо насильства, проводячи профілактичні міри з населенням, тому дійсно діяльність такого органу є важливою.

Нашою задачею є донести до населення, що якщо чоловік вдарив дружину, він має за це відповісти, це не може бути системним явищем, що замовчується та допомагає кривднику відчувати безкарність, а потерпілій - безпомічність.

Таким чином, слід зробити узагальнюючий висновок, що виходить із вищевикладеного.

Поліція наразі виконує правозахисну функцію держави, що направлена на захист порушених прав громадян, пошуку правопорушників, притягнення їх до відповідальності та відновлення порушеного права.

Важливим напрямом роботи в даному аспекті наразі є протидія домашньому насильству, насильству за ознакою статі та протидія торгівлі людьми в Україні.

Відкриваються нові проекти щодо запобігання даних явищ, проводяться лекції в університетах, зустрічі правоохоронців зі школярами, роздаються інформаційні буклети на підприємствах, а в засобах ЗМІ постійно спостерігається збільшення каналів зв'язку для осіб, що страждають від домашнього насильства, створюються служби підтримки та реабілітаційні центри.

Це показує те, що даний напрям є важливим для країни наразі.

Крім того, поліція наразі має велику довіру від народу та сприяє розвитку громадянського суспільства в нашій державі.

Це дає підстави надіятися, що все-таки правова держава в Україні набуде не тільки декларативного характеру, а й стане

реальністю в найближчому майбутньому і Україна не тільки за географічним показником, а й за економічним, правовим і соціальним стане справжньою європейською державою, а Національна поліція допоможе в захисті прав людини і проблема домашнього насильства можливо і не буде викорінена, але її статистичні показники зведуться до мінімуму.

Черкас К. Ш.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, заступник
начальника відділу організації наукової
діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності Національної
академії внутрішніх справ

Калиновський О. В.

ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА ТА ЖОРСТКОГО ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ

Діти є важливою частиною населення в нашому суспільстві, це наше майбутнє та все ж таки світогляд розпочинається з дитинства, кожен із батьків обирає свої варіанти виховання та відношення до своєї дитини, але жодна особа не повинна бути ображеною.

«Насильство над дітьми або жорстоке поводження з дітьми (англ. Child abuse or Child maltreatment) – фізичне, психологічне, сексуальне насильство або відсутність виховання та піклування над дітьми батьками, особами-опікунами чи сторонніми людьми, які займаються доглядом за дітьми. Може мати місце в сім'ї, місці проживання дитини, на вулиці або в організаціях, школах чи громадах, з якими дитина взаємодіє» [1]. На моє переконання ця тема є досить актуальною, тому що наразі в нашій країні йде війна, як показують факти, то знущань, насильств та жорстокого

поводження з дітьми побільшало, я навіть не уявляю, що діється у психології таких осіб та дійсно якої величезної психологічної допомоги вони потребують.

Аргументом на користь моєї думки стосовно проблематики може бути те, домашнє насильство щодо дітей може проявлятися в різних аспектах: побиття, завдання тілесних ушкоджень, словесні образи, ляпаси, штовхання, щипання неповнолітніх, погрози, психологічний тиск, сексуальне насильство, примушування до праці, заборона навчатися, позбавлення фінансової залежності. Що ж може викликати в дорослих ці прояви знущань над дітьми? По-перше, я вважаю, це зловживання алкоголем та наркотиками, тому що під дією цих речовин людина не в змозі вірно контролювати свої дії, в неї з'являється ейфорія, все одно на те, що відбувається. Мені шкода, що в таких родинах діти ні в чому не винні та страждають від цього, а в них може бути чудовим майбутнє. По-друге, такими чинниками можуть бути фінансові негаразди в сім'ї, замовчування дітьми насильства щодо них, стрес на роботі дорослих, а також різні фінансові та психологічні залежності від кривдника. Домашнє насильство взагалі дуже поширене в Україні та має погану статистику, котра констатує величезні факти звернень дітей за допомогою. Тобто, необхідно вважати, що проблема насильства вважається дуже складною і яка потребує багато уваги збоку держави, наразі існує навіть багато громадських організацій, котрі приділяють увагу таким жертвам. Взагалі існує безліч нормативно-правових актів, котрі регламентують нам захист дітей від будь-якого насильства, а також відповідальність за вчинення таких правопорушень на світовому та міжнародному рівні.

Хоча мій власний життєвий досвід ще порівняно малий, можу сказати, що діти ніколи не становляться поганими, поки їх не змінить сам світ, їх саме оточення. Говорячи на цю тематику, не можна не згадати про інтернет-забавки, котрі інколи приводять до таких неприємних наслідків, пов'язаних із знущанням, жорстоким поведженням із дітьми, через їх неознаність. Дітей, починаючи із трьох роцків, треба привчати до поваги до самого себе, розказувати, що жодна людина не має право на образи, ніхто не може підіймати руку, а також примушувати щось робити через погрози, знайомити із Конституцією України, вивчати з ними їх права, обов'язки та право на захист! Якщо дитина з дитинства бачить, як

знущається батько з його матері, то так вже руйнується психіка особи та вона думає, що це є правильним відношення, що за це ніякого покарання не буде, бо такі відносини започатковані в сім'ї. А саме із сімейних відносин все виходить у майбутнє життя діточок. Наш простір заповнює інтернет, слід зауважити, що неповнолітніх легше затягнути у світ не наших реалій, так вони і стають жертвами насилля, через свою неуважність, недосвідченість та цікавість до нових речей. Було проведене дослідження МБО «Служба порятунку дітей» у партнерстві із Уповноваженим Президента України з прав дитини у грудні 2020 р. – січні 2021 р., виконавець дослідження була Агенція ProinsightLab, то там було зазначено, що контент з алкоголем/наркотиками та контент з насильством бачать частіше, майже чверть дітей потрапляли хоча б в одну із ситуацій сексуального насильства чи експлуатації за останній рік, а головне, що про більшість випадків, як я зазначала вище, батьки навіть не знали, тому що діти замовчували через якусь погрозу чи просто боялись реакції матері або батька.

Підліткам рекомендую читати побільше наукової та цікавої літератури, котра буде розвивати та показувати, що таке добро, а що таке зло. Кожна особа розуміє, що якщо б не було зла в нашому світі, то ми б і не зрозуміли, що таке добро? Вважаю вірним розміщувати побільше рекламних знімків на бейбордах наших міст із інформацією щодо боротьби із жорстоким поводженням із дітьми, проводити бесіди із батьками, проводити психологічні опитування, котрі визначають ризики таких правопорушень з боку дорослих. А головне в цьому всьому – це сама свідомість та розуміння незахищеності дітей, вони заслуговують нашої поваги, опіки, турботи та гарного ставлення як до особистості.

На завершення свого роздуму, підсумую, що питання насильства щодо дітей вимагає пильності з боку усіх людей нашої країни, жоден не має бути підданий жорстокості та образам, так як навіть те, що існує в нашій державі не допомагає зупиненню таких дій. В Україні завжди 1 червня відзначають День захисту дітей, щорічно з 25 листопада по 10 грудня проводиться Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства», яка з 1991 року підтримується міжнародною спільнотою. Необхідно залучати до шкіл більше працівників поліції, котрі будуть розповідати про булінг серед підлітків, його види та

взагалі про захист неповнолітніх від будь-яких посягань на їх життя або особисту недоторканність. Мені хочеться, щоб діти жили в мирі та не знали таких знущань, щоб в них було чудове дитинство та найкраще майбутнє, котре вони збудують самі.

Список використаних джерел

1. Учасники проєктів Вікімедіа. Насильство проти дітей – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Насильство_проти_дітей.

Швед А. С.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
національної академії внутрішніх справ

Литвин В. В.

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ПРОЯВАМ НАСИЛЬСТВА

На жаль, в наш час, в нашому суспільстві переважає думка, що проблеми жорстокого поводження із членами сім'ї є внутрішньою проблемою цієї сім'ї і не потребує втручання суспільства, а тим більше держави. Але саме право на захист від насильства над особою, особливо в сім'ї, є одним із найголовніших прав громадян та дітей зокрема.

Ще недавно в нашому суспільстві вважалось неприйнятним говорити відверто про насильство в сім'ї. Проте ця форма насильства існує давно і зустрічається досить часто: вона розповсюджена серед людей різних національностей, різного фінансового та соціального статусу, в сім'ях віруючих. Більше того, таке насильство ніяк не можна пояснити нинішньою економічною нестабільністю, оскільки воно наявне й у відсталих, і в економічно розвинутих країнах.

Насильство в суспільстві є невід'ємною частиною повсякденного життя. Ніхто ніколи не замислювався про те, які ознаки суспільного насильства? Чому для нас стало це на

стільки звичним, що ми не звертаємо уваги на настільки глобальну проблему?

Будь-яка людина має розуміти, що насильство не може змінити світ, а якщо і змінює, то тільки тимчасово.

Воно існує у всіх без винятку соціальних групах, незалежно від рівня доходів, рівня освіти та соціального статусу, воно не тільки фізичне, а й психологічне. Багато інших випадків залишаються невідомими, оскільки потерпілі не повідомляли про них у поліцію. Це свідчить про відсутність правової та просвітницької обізнаності серед жертв насильства, які навіть не розуміли того часу, що такі дії проти них є незаконними та караними, не кажучи вже про такі випадки до національних органів влади, що в більшості випадків пов'язано з економічним та фінансовим становищем кожної сім'ї, психологічні особливості винних у насильстві над членами сім'ї. На жаль, результатом насильства стали випадки нанесення тяжких тілесних ушкоджень, звалтування та вбивства. Сьогодні масштаби проблеми стали настільки загрозливими, що на них звернули увагу навіть в ООН, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Наша країна намагається вступити до Європейського Союзу, встановити певні стандарти, які задовольнять потреби кожної особистості щодо не порушення її прав та забезпечення свобод, тому необхідно забезпечити або хоча б знизити рівень насильства в країні, задля чого ми з вами і працюємо.

За статистикою, яку оприлюднили під час голосування за Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за актами насильства у сім'ї або є їхніми вимушеними учасниками, а майже 70 % жінок піддаються різним формам знуцань і принижень. Щорічно близько 1500 жінок, і ця тенденція збільшується за останні три роки, помирають від рук власних чоловіків. Діти скривджених 5 матерів у 6 разів схильніші до суїциду, а 50 % до зловживань наркотиками. Майже 100 % матерів, які зазнали насильства, народили хворих дітей переважно з неврозами, заїканням, церебральним паралічем та порушенням психіки. Розрахунки, проведені Інститутом демографії і соціальних досліджень на замовлення Фонду народонаселення ООН, говорять про те, що щорічно 1,1 млн українок стикаються з фізичною та сексуальною агресією в сім'ї, і більшість з них мовчать.

Нашою метою є забезпечити свободу від насильства, яке є основним правом людини. Насильство – один із найчастіших злочинів, які вчиняються щодня. І все ж соціальний тиск такий сильний, що багато жертв сприймають насильство як невідворотне явище в житті і не повідомляють про нього. Інших потерпілих, які мають мужність звертатися по допомогу до органів влади, інколи відсилають назад, не сприймаючи їх серйозно. Інші не можуть знайти захист і справедливість через слабкість правової та політичної бази. Саме ми, можемо стати тим імпульсом, який сформує нульову толерантність до насильства і своїм прикладом покаже, що кожна людина має право на гідне ставлення та захист.

Як правило, насильство розглядається у чотирьох площинах: правовій, моральній, суспільно-політичній та психологічній.

У *правовій площині* більшість випадків насильства карається законом. Та все-таки проблема полягає в тому, що жертви насильства не завжди звертаються по допомогу до правоохоронних органів.

Насильство у *моральній площині* окреслює кривдження осіб, слабших фізично, часто з фізичними або психічними вадами.

У *суспільно-політичній* площині насильство набуває значних розмірів, про що свідчать війни, збройні конфлікти, акти непокори, а також бійки у громадських місцях.

У *психологічній площині* – це явища, що відбуваються у психіці людини, а також у їхніх стосунках. Головний зміст цього виду насильства – страждання жертви, її безсиллі, внутрішньому розладі, приниженні.

Отже, як ми бачимо, насильство дуже часто присутнє в нашому житті і ми відіграємо в ньому певну роль. Залежно від ситуації ми є свідками або жертвами. Трагічність ситуації в тому, що свідки чи жертви насильницької діяльності переносять модель кривдницької поведінки у власне життя та продовжують чинити насильство. Власне створюється коло насильства: жертви стають кривдниками.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що наразі є чимало різноманітних класифікацій видів, форм та проявів насильства.

Утім, сучасним українським законодавством вже чітко визначено чотири види насильства в сім'ї, а саме: фізичне, психологічне, економічне та сексуальне.

Усі форми насильства мають спільні ознаки: вони використовуються насильником для зняття напруженості (злості, стресу, розчарування) і незалежно від прояву можуть мати серйозні фізичні й психологічні наслідки. Мотивом поведінки кривдника є реалізація влади і контролю [1, с. 32].

Самого розуміння насильства недостатньо для вироблення дієвих стратегій протидії цьому небезпечному явищу. Радикальна зміна способу життя, характеру сім'ї, зразків поведінки сучасної людини, призводить до виникнення суспільства глобальної небезпеки. Досліджуючи соціальну архітектуру суспільства, можна дійти висновку, що нинішні цивілізаційні загрози мають велику руйнівну силу, викликають соціально небезпечні ситуації, стають часом політичним детонатором [2, с. 56]. Отож маємо справу з новими “вузлами” соціальних взаємозв'язків і конфліктів, які посилюють напруженість у суспільстві, знижують рівень його людяності.

Отже, підсумовуючи весь матеріал, можна стверджувати, що насильство викликається складною взаємодією багатьох чинників, і підхід до цієї проблеми також повинен бути багатостороннім. Як показує практика, існує ряд факторів, причому частина їх відноситься до особистості, частина до сім'ї і частина до соціального оточення, які збільшують ймовірність появи у людини схильності до агресії та насильства в дитинстві, в підлітковому віці і в юності. В ідеальному варіанті превентивні програми повинні розглядати всі системи, що впливають на молодь (особистість, сім'я, громада і суспільство), і забезпечувати проведення безперервного ланцюга заходів на всіх стадіях розвитку людини.

Список використаних джерел

1. Арендт Г. Становище людини / Г. Арендт; пер. Марія Зубрицька. Львів : Літопис, 1999. 255 с.
2. Балл Г. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах). Рівне : Видавець Олег Зень, 2007. 172 с.
3. Бауман З. Моральна сліпота. Втрата чутливості у плинній сучасності / Бауман З., Донскіс Л. К.: Дух і літера, 2014. 280 с.

Янковська О. Ю.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент,
помічниця ректора з гендерних питань
Національної академії внутрішніх справ
Лук'янець-Шахова В. С.

НЕЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖІНОК ВІЙСЬКОВОЮ ФОРМОЮ ЯК ПОРУШЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Гендерна рівність у Збройних Силах України як складова гендерної політики держави є діяльністю органів військового управління, що регулює процеси розвитку соціальної взаємодії військовослужбовців чоловіків та жінок у війську, вдосконалення та розвиток їх соціальних статусів і відносин із врахуванням армійських культурних традицій і стереотипів.

Питання дотримання гендерної рівності особливо актуальне в секторі безпеки та оборони держави, адже за останні роки становище жінки у лавах Збройних Сил України зазнав значних змін. Окупація Кримського півострову, проведення антитерористичної операції на сході України, повномасштабне вторгнення РФ на територію України, беззаперечно вплинули на структуру соціуму, зокрема на руйнацію стереотипних уявлень щодо соціальних ролей.

На даний час, жінка-військовослужбовець стало для суспільства радше нормою, ніж винятком. За даними Головного управління персоналу Генерального штабу Збройних Сил України нині у війську проходить службу 57 тисяч військовослужбовець. Для порівняння, на початку 2022 року їх налічувалось 24 897, у 2017 році – понад 23 тисячі, а у 2008 році їх було всього 1800. Утім, жінкам досі видають чоловічу форму й чоловічу спідню білизну, також їм бракує взуття меншого розміру та бронжилетів з урахуванням анатомічних особливостей фігури.

Відповідно до Наказу Міністерства оборони України № 606 від 20.11.2017 року «Про затвердження Правил носіння військової форми одягу та знаків розрізнення військовослужбовцями Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та ліцеїстами військових ліцеїв» затверджено форму одягу

військовослужбовців, в якому також окремо вказано форму для жінок, але, на жаль, даний наказ виконується формально [1]. Оскільки, відшивання жіночого одягу не відбувається з урахуванням анатомічних особливостей фігури та жіночих розмірів, а в реальності все робиться за однаковими замірами.

Проблема в тому, що чоловічі фасони та розміри одягу не відповідають жіночим. Наприклад, штани можуть добре сидіти у стегнах, але будуть завеликі у талії та задовгі по довжині, у кітель – задовгі рукави, плече може спускатися майже до ліктя. Жінкам доводиться перешивати форму або носити її за допомогою булавок та тактичних ременів, але це не є зручно та функціонально. Зі слів жінок-військових, вони вимушені самостійно закуповувати собі форму, спідню білизну, взуття, бронежилети та плитоноски.

З початком повномасштабного вторгнення РФ, питання забезпечення формою військовослужбовців набуло чималого значення у суспільстві. Була створена робоча група, до якої увійшли представники профільного департаменту Міністерства оборони України, уповноважена президентка України з питань безбар'єрності Тетяна Ломакіна та дві волонтерські ініціативи, почала процес створення форми з опитування жінок-військових щодо того, якою має бути комфортна для них форма, та аналізу типів жіночих фігур. Одночасно з цим, представники групи вивчали досвід інших країн, у арміях яких вже впроваджена військова форма для жінок [2].

Під час роботи вищевказаної групи були з'ясовані деякі вимоги щодо форми: штани, в зоні талії мають бути не лише на резинках, а й на фіксаторах на липучках, які дозволять регулювати ширину поясу; шви у деяких місцях мають бути зигзагоподібною прострочкою, а в деяких подвійним швом; кітель має бути коротшим, меншим у плечах і звуженим знизу, аби зайва тканина не збиралась у складки під бронежилетом; на рукавах кітеля також мають бути фіксатори на липучках, але щоб вони були пришиті таким чином, щоб можна було зафіксувати і на вузькому зап'ясті.

Наразі, тестування у польових умовах проходять вже два прототипи форми і далі робоча група чекає відгуків від жінок-військовослужбовців, які тестують форму в умовах виконання бойових завдань. «Якщо процес тестування пройде успішно і ми отримаємо багато позитивних відгуків, далі буде етап затвердження самого лекала. Щойно ми доопрацюємо ці лекала, ми передамо їх до міністерства оборони. Далі вже буде

ухвалюватися рішення про те, чи можна адаптувати існуючу чоловічу уніформу під жіночу антропометрію з урахуванням різних фіксаторів, пом'якшувачів і так далі, чи буде розроблена польова форма безпосередньо жіноча», – засновниця волонтерської організації «Arm Women Now» Ірина Никорак [2].

Отже, можемо зробити висновок, що питання забезпечення жінок військовою формою є досить актуальним та значним і потребує вирішення в найкоротший термін. На нашу думку, розробка даної форми буде дуже сильним показником поваги до жінок, які взяли на себе відповідальність нести службу в Збройних Силах України.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Правил носіння військової форми одягу та знаків розрізнення військовослужбовцями Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту та ліцеїстами військових ліцеїв : Наказ М-ва оборони України від 20.11.2017 р. № 606 : станом на 22 груд. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1502-17#Text>.

2. Жіноча військова форма ЗСУ: коли і якою вона буде. DW. URL: <https://www.dw.com/uk/zhinocha-forma-zsu-koly-i-yakym-bude-odiah-dlia-soldatok/a-62648504>.

Наукове видання

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ
ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ Й ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ:
НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА
ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Матеріали
науково-теоретичної конференції здобувачів вищої освіти
(Київ, 8 грудня 2022 року)

Підписано до друку 25.12.2022. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 9,0. Ум. друк. арк. 8,37.
Тираж 100 прим.
